

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

AYVACIK (SAMSUN) İLÇESİNİN
BEŞERİ VE EKONOMİK
COĞRAFYASI

Yüksek Lisans Tezi

İbrahim ÇELEBİ

Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Tamer ÖZLÜ

Samsun 2020

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

AYVACIK (SAMSUN) İLÇESİNİN
BEŞERİ VE EKONOMİK
COĞRAFYASI

Yüksek Lisans Tezi

İbrahim ÇELEBİ

Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Tamer ÖZLÜ

Samsun, 2020

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kurallarına uygun davranıldığını taahhüt ederim.

05/01/2020

İbrahim ÇELEBİ

TEZ KABUL VE ONAYI

İbrahim ÇELEBİ tarafından hazırlanan “**Ayvacık (Samsun) İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası**” başlıklı bu çalışma 20/01/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans

Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Kemalettin ŞAHİN

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Tamer ÖZLÜ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mücahit YILDIRIM

Yukarıda imzaların adı geçen öğretim yelerine ait olduğunu onaylıyorum

.... / / 2020

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Ali BOLAT

ÖZET

AYVACIK (SAMSUN) İLÇESİNİN BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYASI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Coğrafya Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Ocak/2020

Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Tamer ÖZLÜ

Ayvacık nahiye ve ilçe olduğu yıllarda nüfusunun büyük çoğunluğunu göç yoluyla kaybetmiştir. Nüfusunun 1985 yılında yapılan nüfus sayımında 28479 kişi olduğu tespit edilmiştir. 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'ne göre ise nüfusu 21847 kişidir. Nüfusun yıllara göre değişimine bakıldığında hızlı bir şekilde göç verdiği anlaşılmaktadır. Göçün ardındaki sebepler araştırılmış, sahada yaptığımız araştırmaya göre ekonomik, eğitim ve altyapı sorunlarının göçün arkasındaki temel sebepler olduğu tespit edilmiştir. Buna yönelik alınabilecek önlemler belirtilmiştir. İlçenin büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktadır. Temel geçim kaynağı fındık tarımıdır. Bunun yanında az da olsa hayvancılık vardır. Fındık tarımının güncel durumu tespit edilmiştir. İlçenin turizm potansiyeli yüksektir. Yeşil doğası, ilçe merkezinin hemen yakınında yer alan ve ilçe topraklarını ikiye ayıracak şekilde uzanan Yeşilırmak üzerinde kurulu olan Suat Uğurlu baraj gölü ve hemen kuzeyinde bulunan Hasan Uğurlu barajlarının doğa ile bütünleşmesi sonucu ortaya çıkan turizm potansiyeli dikkati çekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ayvacık, göç, göç sebepleri, fındık tarımı, kırsal turizm potansiyeli.

ABSTRACT
HUMAN AND ECONOMICAL GEOGRAPHY
IN AYVACIK DISTRICT(SAMSUN)

İbrahim ÇELEBİ

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Geography,

M. A., January/2020

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Tamer ÖZLÜ

Ayvacak at the years of district last a great majority of population of thereason of migration. The population has been calculated as 28479 people according the calculation in 1985. According to the population through the years, it has been stated that it had given a great number of migration.

The Basic reasons were economical reasons, education and infrastructure reasons according to the survey in the area. The measure to prevent this migration have been stated most of the people who live in this district, live in rural area. They are all busy with hazelnut farming. Some of them are busy with animal feeding as a job. Actual condition of hazelnut farming have been searched. Rural tourism potential is high in the district. Uğurlu Dam Lake that has been located on Yeşilırmak and divided the lands of district in to two parts has been handled in term of tourism. Hasan Uğurlu Dam lake has been another tourism placet hat has been located in North of the area and showed the beauty of green nature connected to the lake.

Keywords: Ayvacık, migration, the results of migration, hazelnut farming, rural tourism potential.

ÖN SÖZ

‘Ayvacık (Samsun) İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası’ adlı çalışmamızda ilçenin fiziki, beşeri ve ekonomik yapısı incelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde fiziki coğrafya özellikleri, ikinci bölümde nüfus ve yerleşme, turizm gibi beşeri coğrafya özellikleri, üçüncü bölümde ekonomik coğrafya özellikleri incelenmiştir. Mevcut durum değerlendirilip önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmama yapmış olduğu rehberlik ve katkılarından dolayı danışman hocam Dr. Öğr.Üyesi Tamer ÖZLÜ’ye teşekkür ederim. Ayrıca süreç içerisinde desteğini esirgemeyen Fatih ÇELİK ve Araştırma Görevlisi Hasan DİNÇER’e; saha ile ilgili tecrübe ve bilgilerini paylaşan Sayın Samet YAZICI ve ailesine; saha ile ilgili veri ve bilgi paylaşımında destek olan Ayvacık İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Ayvacık Ziraat Odası yetkililerine ve personeline; tüm eğitim hayatım boyunca her türlü maddi ve manevi desteğini esirgemeyen sevgili aileme ve canım kardeşlerime teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
ŞEKİL LİSTESİ	VIII
TABLO LİSTESİ	XI
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	5
1.1. Jeolojik Özellikleri	5
1.1.1. Akveren Formasyonu	6
1.1.2. Atbaşı formasyonu	6
1.1.3. Kusuri formasyonu.....	6
1.1.4. Tekkeköy formasyonu.....	6
1.1.5. Çekerek Formasyonu	7
1.1.6. Alüvyon	7
1.2. Tektonik Özellikleri.....	9
1.3. Jeomorfolojik Özellikleri.....	9
1.3.1. Plato Alanları	10
1.3.2. Aşınım Yüzeyi	11
1.3.3. Sırtlar	11
1.3.4. Birikinti yelpazeleri.....	13
1.4. Eğim Özellikleri	15
1.5. İklim Özellikleri	16
1.5.1. Sıcaklık.....	18
1.5.2. Yağış	19
1.5.3. Nemlilik.....	21
1.5.4. Bulutluluk	22
1.6. Hidroğrafya Özellikleri.....	22
1.7. Toprak Özellikleri	27
1.8. Doğal Bitki Örtüsü	29
İKİNCİ BÖLÜM.....	32
ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	32
2.1. Nüfus	32

2.2. Nüfusun Genel Özellikleri	32
2.3. Nüfus Değişimi	33
2.3.1. Doğumlar ve Ölümler.....	37
2.3.2. Göçler	38
2.4. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı	46
2.5. Nüfusta Bağımlılık Oranı.....	49
2.6. Aile Büyüklükleri.....	50
2.7. Nüfusun Eğitim Durumu	51
2.8. Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı	54
2.9. Yerleşme	57
2.9.1. Yerleşme Tarihi ve Gelişimi.....	57
2.9.2. Yerleşme Şekilleri.....	58
2.10. Mesken Tipleri	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	66
ARAŞTIRMA SAHASININ EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	66
.....	66
3.1. Genel Özellikler	66
3.2. Tarımsal Faaliyetler.....	69
3.2.1. Tarımsal Üretim.....	69
3.3. Hayvancılık	83
3.3.1. Büyükbaş Hayvancılık	83
3.3.2. Küçükbaş Hayvancılık	86
3.3.3. Diğerleri.....	87
3.4. Sanayi Faaliyetleri.....	88
3.5. Ulaşım.....	89
3.6. Turizm.....	91
3.7. Maddi Unsurlara Göre Kültürel Coğrafya Özellikleri.....	102
3.8. Çevre Sorunları	105
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	110
KAYNAKÇA	114
ÖZ GEÇMİŞ.....	120

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Araştırma sahasının lokasyon haritası.....	1
Şekil 2: Tekkeköy formasyonu bazalt örneği.....	7
Şekil 3: Araştırma sahasının jeoloji haritası.....	8
Şekil 4: Eynel deresinin biriktirmiş olduğu alüvyal malzeme.....	8
Şekil 5: Plato alanı	11
Şekil 6: Araştırma sahasının jeomorfolojik haritası.....	12
Şekil 7: Sırt	13
Şekil 8: Ayvacık birikinti yelpazesi.....	14
Şekil 9: Bekiroğlu birikinti yelpazesi.....	14
Şekil 10: Eğim değerlerinin oransal dağılımı.....	15
Şekil 11: Araştırma sahasının eğim haritası.....	16
Şekil 12: Ortalama, En yüksek ortalama, en düşük ortalama değerlerine göre sıcaklık grafiği.....	19
Şekil 13: Ortalama değerlere göre yağış grafiği.....	21
Şekil 14: Yeşilirmak'ın içinde aktığı 'V' şeklinde vadi.....	23
Şekil 15: Yeşilirmak Çarşamba köprüsü hidrometri istasyonunda ölçülmüş ortalama akım değerleri profili (m ³ /sn),.....	24
Şekil 16: Suat Uğurlu baraj seti ve mansap kesimi.....	25
Şekil 17: Suat Uğurlu baraj gölü.....	25
Şekil 18: Hasan Uğurlu baraj seti	25
Şekil 19: Hasan Uğurlu baraj gölü.....	25
Şekil 20: Çatak deresi.....	27
Şekil 21: Terice deresi.....	27
Şekil 22: Araştırma sahasının toprak dağılım haritası.....	28
Şekil 23: Kayın ağacı.....	30
Şekil 24: Muşmula.....	30
Şekil 25: Çınar.....	31
Şekil 26: Ayvacık'ın yıllara göre erkek ve kadın nüfus değişim grafiği.....	34
Şekil 27: Ayvacık'ın yıllara göre nüfus grafiği.....	35
Şekil 28:Nüfusun Kır ve İlçe Merkezine Göre Durumu.....	36
Şekil 29: Cumhuriyet mahallesi.....	41
Şekil 30: Ali Fuat Başgil mahallesi.....	42
Şekil 31: 2018 yılı cinsiyetlerine göre yaş grupları grafiği.....	48
Şekil 32: Ayvacık nüfusunun öğrenim durum grafiği.....	52

Şekil 33: İlçe merkezinde bulunan Ayvacık Anadolu Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi.....	54
Şekil 34: Yerleşme haritası.....	59
Şekil 35: Dağınık bir kır yerleşmesi örneği.....	60
Şekil 36: Ayvacık ilçesinin genel görünümü.....	61
Şekil 37: Ayvacık Kaymakamlığı.....	62
Şekil 38: Ayvacık Belediyesi.....	62
Şekil 39: Geçici çadır yerleşmeleri.....	62
Şekil 40: Son dönemlerde inşa edilen betonarme evler.....	63
Şekil 41: Geleneksel ev mimarisi örneği.....	64
Şekil 42: Tarımsal faaliyetler için tahrip edilmiş ve yerine fındık bahçesi yapılmış bir alan.....	67
Şekil 43: Arazi Kullanım Haritası.....	68
Şekil 44: Ayvacık'ın arazi kullanım dağılım grafiği.....	68
Şekil 45: Samsun'un fındık üretim grafiği.....	70
Şekil 46: Ayvacık'ta fındık ziraati yapılan arazilerin yükselti basamaklarına göre durumu.....	71
Şekil 47: Ayvacık ilçesinin fındık üretiminin yıllara göre değişim grafiği (ton).....	73
Şekil 48: Fındık Ocağı.....	74
Şekil 49: Çakıldak (Delisava) fındık	76
Şekil 50: Palaz fındık	76
Şekil 51: Patoz.....	79
Şekil 52: Mısır tarlası.....	81
Şekil 53: Tirit mantarı.....	82
Şekil 54: Kırçan (melocan).....	82
Şekil 55: Mera hayvancılığı.....	83
Şekil 56: Büyükbaş hayvan ırkları.....	84
Şekil 57: Bir üreticiye ait koyunlar.....	87
Şekil 58: Arı kovanları.....	88
Şekil 59: Yayın balığı.....	88
Şekil 60: Taş ocağı	89
Şekil 61: Çarşamba ve Samsun'a ulaşım sağlayan araçlar.....	90
Şekil 62: Yeşil çevresi ve ırmağıyla Ayvacık ilçe merkezi.....	91
Şekil 63: Turizm haritası.....	92
Şekil 64: Sonbaharda farklı renklere bürünmüş doğal bitki örtüsü.....	95
Şekil 65: Kirazlık Adası.....	95

Şekil 66: Eynel Köprüsü.....	96
Şekil 67: Çağlayan Şelalesi.....	97
Şekil 68: Su değirmeni.....	97
Şekil 69: Çamalan şelalesi ve su değirmeni.....	97
Şekil 70: Suat Uğurlu Baraj göletinde geziye çıkan ‘Samsunum 2’ gemisi.....	98
Şekil 71: Ardıç mahallesinde bulunan ahşap cami.....	98
Şekil 72: Tiryakioğlu mahallesinde bulunan ahşap cami.....	99
Şekil 73: Ayvacık merkezde bulunan Su Sporları Merkezi.....	100
Şekil 74: İlçe Merkezinde bulunan hizmet veren bir tesis	100
Şekil 75: İlçe merkezinde yeşil alan ve mesire yerleri.....	100
Şekil 76: Legend Otel.....	101
Şekil 77: Konukevi.....	101
Şekil 78: Turizm amaçlı yapılan meskenler.....	101
Şekil 79: Kızlar kalesi.....	102
Şekil 80: Ahşap ev içi planı.....	103
Şekil 81: Kara lahana yemeği.....	104
Şekil 82: Mısır ekmeği	104
Şekil 83: Kaldırık turşusu.....	104
Şekil 84: Tirit mantarı konservei.....	104
Şekil 85: Cecim (Cicim) kilimi örneği.....	105
Şekil 86: Heyelan sonucu istinat duvarından aşan toprak yığını.....	106
Şekil 87: Yol kenarlarında kaya düşmelerinin yaşandığı bir alan	107

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Eğim değerlerinin alansal dağılımları.....	15
Tablo 2: Ortalama, en yüksek ortalama, en düşük ortalama değerlerine göre sıcaklık tablosu	19
Tablo 3: Ortalama değerlere göre yağış tablosu	20
Tablo 4: Aylık ortalama nispi nem(%).....	22
Tablo 5: Aylık ortalama bulutluluk(%).....	22
Tablo 6: Yeşilirmak Çarşamba köprüsü hidrometri istasyonunda ölçülmüş yıllara göre ve ortalama akım değerleri(km ³ /sn).....	24
Tablo 7: Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu Baraj göllerinin genel özellikleri.....	25
Tablo 8: Ayvacık'ın yıllara göre nüfus artış hızı tablosu.....	36
Tablo 9: Ayvacık'ın yıllara göre toplam, nahiye ve ilçe, kırsal nüfus durum tablosu.....	37
Tablo 10: 2014-2018 arası doğanlar, ölenler, doğal nüfus artış farkı ve toplam nüfus fark tablosu.....	38
Tablo 11: 50 ve daha fazla Ayvacık doğumlu nüfusa sahip iller.....	43
Tablo 12: Yıllara göre kadın ve erkek nüfusun değişim durumu.....	46
Tablo 13: 2018 yılı cinsiyet ve yaş gruplarına göre nüfusun durumu.....	47
Tablo 14: Ayvacık nüfusunun yıllara göre kırsal ve nahiye-ilçe merkezi nüfusu....	48
Tablo 15: Türkiye, Samsun ve Ayvacık'ın bağımlı yaş oranları.....	50
Tablo 16: Aile büyüklüğü ve hane halkının türüne göre sayısı.....	50
Tablo 17: Ayvacık nüfusunun öğrenim durum tablosu.....	52
Tablo 18: Ayvacık ilçesinde bulunan okullar, öğretmen sayıları, öğrenci sayıları, derslik sayıları.....	53
Tablo 19: Ayvacık ilçe merkezi haricinin mahalle yüzölçümleri ve nüfus sayıları....	56
Tablo 20: Arazi Kullanım Dağılımı.....	68
Tablo 21: Samsun'un fındık üretim tablosu.....	69
Tablo 22: Samsun geneli fındık alanlarının yükselti basamaklarına göre durumu....	71
Tablo 23: Mahallelerden destekleme alanları ve mahallelere göre işletmeci başına düşen ortalama fındıklık alanı.....	72
Tablo 24: Ayvacık ilçesinde fındık üretiminin yıllara göre değişim tablosu.....	73
Tablo 25: Ceviz dikim alanı ve ağaç adet sayısı.....	81
Tablo 26: Mahallelere göre sığır bulunan işletme sayıları, sığır sayıları ve ortalamaları.....	85
Tablo 27: Ayvacık ilçesinin mahallelere göre koyun bulunan işletme sayıları, koyun sayıları ve ortalamaları.....	86

KISALTMALAR

°C : santigrat derece

m : metre

da : dekar

ha : hektar

MİGM : Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü

DSİ : Devlet Su İşleri

MTA : Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü

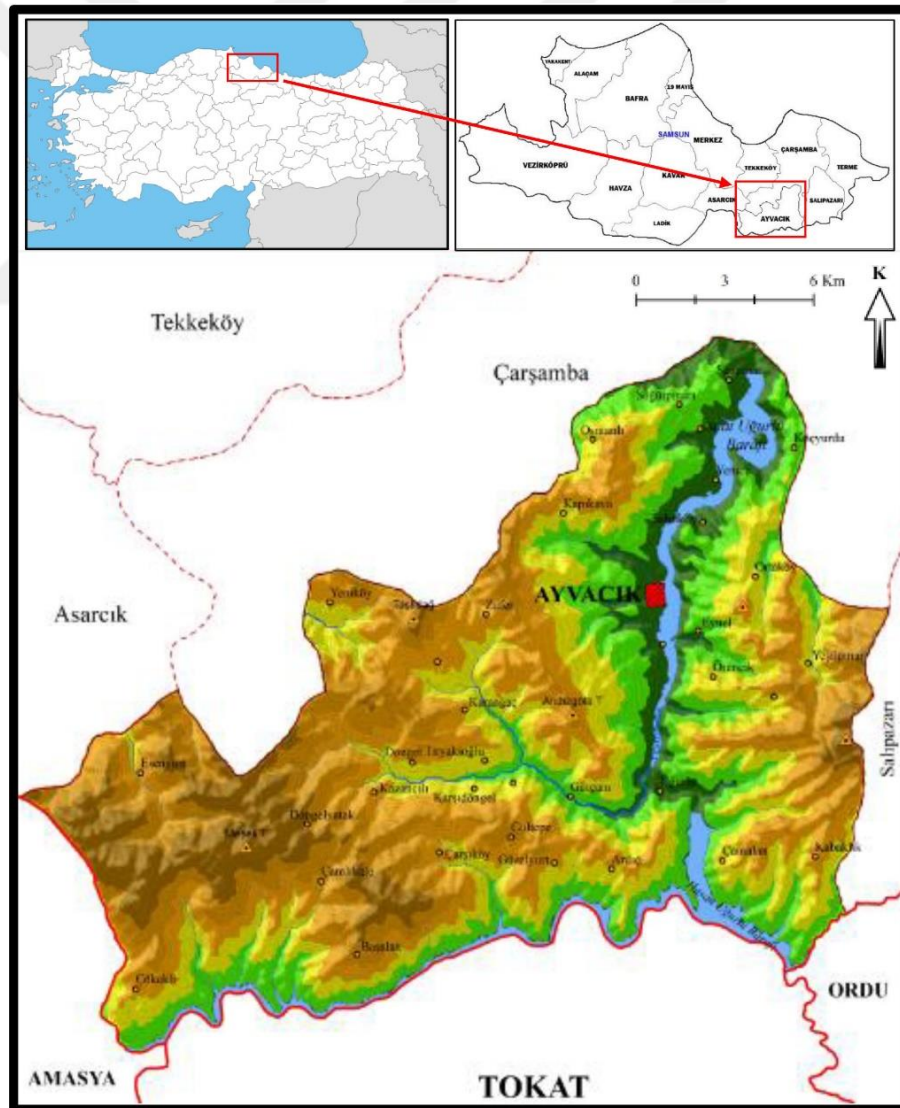
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları

Araştırma sahasımız olan Ayvacık ilçesi; matematiksel koordinatlara göre 40° 52' - 41° 53' Kuzey enlemleri ile 36° 21' - 36° 42' Doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Doğal ve idari sınırlara göre ise Karadeniz Bölgesi'nin Orta Karadeniz Bölümünde, Samsun ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Samsun il merkezine 62 kilometre uzaklıktadır.

Kuzeybatı, kuzey ve doğu sınırlarının büyük bir kısmını Çarşamba ilçesi oluşturmaktadır. Doğusunda Salıpazarı ilçesi, güneydoğu sınırında Ordu'nun Akkuş ilçesi, güneyinde Tokat ilinin Erbaa ilçesi ve güneybatısında Amasya ilinin Taşova ilçesi, batı sınırında ise Asarcık ilçesi bulunmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1: Araştırma sahasının lokasyon haritası

Amaç

Şehirlerde artan iş imkanlarından dolayı ülke genelinde kırdan kente doğru göç yaşanmıştır. Bu sürece paralel olarak Ayvacık ilçesinde yapılan nüfus sayımlarında ortaya çıkan verilere göre uzun yıllardan beri nüfus kaybı yaşanmaktadır. Bunun arkasındaki sebepler araştırılmıştır. Bununla birlikte Ayvacık'ın temel geçim kaynağı fındıktır. Fındığın sosyal ve ekonomik hayat üzerine etkisi ve durumu değerlendirilmiştir. Alternatif bir ekonomik gelir kaynağı olarak, doğal çevreyle uyumlu kırsal turizm potansiyeli de ayrıca incelenmiştir.

Malzeme ve Yöntem

Öncelikle literatür çalışması yapılmıştır. Ayvacık ve yakın çevresi ile ilgili yapılan akademik ve bilimsel çalışmalar incelenmiştir. Daha sonra Maden Tetkik ve Arama Müdürlüğünün 1/100000 ölçekli 1990 tarihli D 22 ve D 23, 2011 tarihli F 37 jeoloji haritası paftaları alınmıştır.

Harita Genel Komutanlığının hazırladığı 1/25 000 ölçekli Samsun'a ait F37-d3, F37-d4, G36-b2, G37-a1, ve G37-a2 paftalı topografya haritalarından yararlanılmıştır.

Saha ile ilgili haritaların yapımında Arcgis10.5 sürümü kullanılmıştır.

Sahaya ait iklim verileri Samsun Meteoroloji 10. Bölge müdürlüğünden, hidrografik özellikler için gerekli veriler Samsun DSİ 7. Bölge Müdürlüğünden temin edilmiştir. Toprak özellikleri için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı il toprak varlığı sayısal verileri kullanılmıştır.

Farklı zamanlarda araştırma sahasına gidilip, fiziki ve beşeri çevre ile ilgili fotoğraflar çekilmiştir. Bununla birlikte beşeri ve ekonomik coğrafya ile ilgili yerel halkla, Ayvacık İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, Ayvacık Ziraat Odası yetkilileri ile görüşülüp tez için gerekli veriler alınmıştır. Elde edilen bilgiler ve veriler değerlendirilip, ilçenin mevcut beşeri ve ekonomik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak; temel sorunlar tespit edilmeye çalışılmış; bunlara yönelik gerekli tedbirler ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Önceki Çalışmalar

Literatür araştırmasında araştırma sahasının daha önce farklı araştırmacılar tarafından da çeşitli şekillerde araştırmalara konu olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan bir kısmı direkt sahaya; bir kısmı da sahaya atıfta bulunularak veya

yakın çevresini kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz;

AKTAŞ (1992),“Orta Karadeniz Bölümünün (Yeşilirmak-Melet Suyu- Kelkit Vadisi Arası) Bitki Coğrafyası” adlı doktora tezi yazmıştır. Bu eserde belirtilen sahanın fiziki coğrafya özellikleri ve bitki türleri ve dağılımı üzerine durulmuştur.

BAGCI (2017),“Yeşilirmak Deltası’nda (Çarşamba/Samsun) Doğal Ortam İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması” adlı doktora tezi yazmıştır. Bu eserde deltanın doğal özellikleri incelenip, beşeri faaliyetler sonucu ortaya çıkan sorunlar ve bunlara çözüm yolları belirtilmiştir.

DOĞU (2000), “Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu Barajları (Samsun-Ayvacık) Arasında Kalan Alanın Florası Üzerine Bir Araştırma” eserde iki baraj seti arasında bulunan bitki dağılımı üzerine bir çalışma yapılmıştır.

ELMACI (2010), “Aşağı Yeşilirmak Vadisinde Doğal Zeytin Alanları ve Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi.” adlı çalışmada Aşağı Yeşilirmak vadisinde zeytin tarımına imkan veren coğrafi faktörler, zeytinliklerin dağılışı ve ekonomik değerleri üzerinde durmuştur.

NEFES(2010), “Samsun’da Ahşap Bir Osmanlı Eseri, Ayvacık/ Tiryakioğlu Camii” adlı eserde yörede bulunan ahşap caminin mimari açıdan özellikleri ele almış ve tanıtımının yapılması amaçlanmıştır.

ÖNER (1990), “Samsun ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası” adlı doktora tezi hazırlamıştır. Bu eserde Samsun il merkezi ve yakın çevresinin fiziki coğrafya özellikleri incelenmiştir.

ÖZLÜ ve ŞAHİN (2005), “31 Mart- 04 Nisan 2004 Tarihleri Arasında Yaşanan Düşük Sıcaklıkların Terme İlçesi (Samsun) ile Giresun İli Arasında Fındık Üretimi Üzerine Olumsuz Etkileri” adlı çalışmada bahsedilen tarihler arasındaki düşük sıcakların fındık tarımına olumsuz etkileri üzerinde durmuştur.

ŞAHİN (2002), “Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Sel Felaketi” adlı çalışmasında; Çarşamba ve çevresinde meydana gelen sel felaketlerini, ortaya çıkış sebeplerini, bunun sonuçları itibariyle insana ve çevresine ne gibi etkilere sebep olduğunu ve ortaya çıkan zararları incelemiştir.

ŞAHİN ve YILMAZ (2009), “Samsun ilinde Doğal Kaynaklara Dayalı Turizm Arzı ve Planlaması” adlı çalışmayı yapmışlardır. Bu eserde Samsun ilinde doğal kaynaklara dayalı turizm çekiciliklerini ortaya koymak ve bununla ilgili sorunları tespit etmek amaçlanmıştır. Buna yönelik gözlemler yapılmış ve bilgiler analiz edilerek önerilerde bulunmuşlardır.

UĞURLU ve POLAT (2005), “Suat Uğurlu Baraj gölü ile Terice ve Göksu deresi balıkları (Ayvacık-Samsun)” adlı eserde saha içerisinde bulunan göl, akarsu ve derelerde balık popülasyonu incelenmiştir.

UNCU (1995), “Terme Çayı ile Kocamandere Çayı Havzalarında Fiziki Coğrafya Araştırmaları ve Doğal Çevre Sorunları” adında yüksek lisans tezi yazmıştır. Bu eserde sahanın fiziki coğrafya özellikleri ve doğal çevre sorunları çözüm önerileriyle birlikte ele alınmıştır.

ÜZÜLMEZ (2015), “Suat Uğurlu Baraj Gölü Çevresinin Morfometrik Analizi” adlı yüksek lisans tez çalışması yapmıştır. Bu eserde Suat Uğurlu barajı kurulduktan sonra oluşan birikinti yelpazeleri ve aşınım yüzeyleri, aşınım basamakları, adalar, sırtlar, sağırlar, vadiler, platolar ele alınıp, sahanın morfometrik analizi yapılmıştır.

YILMAZ (2014), “Çarşamba Araştırmaları” adlı eserin editörlüğünü yaparak 2011 yılında 3.sü düzenlenen “Ord. Prof. Dr. Ali Fuad Başgil ve Çarşamba Sempozyumu”nda sunulan bildirilerin bir araya getirilerek kitap haline dönüştürmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeolojik Özellikleri

Araştırma sahası Kuzey Anadolu Dağ sistemi içerisinde bulunan Orta Karadeniz bölümünde, Canik dağları eteklerindedir. Anadolu'nun meydana gelmesinde farklı jeolojik devirlerin ve olayların etkisi vardır.

Paleozoyik'te (1.Jeolojik zaman)hem tortul hem de metamorfik kayalar oluşmuştur. Mesozoyik'te (2.Jeolojik zaman) ise tortul ve volkanik faaliyetlerle meydana gelen kayaçlar oluşmuştur. Bu oluşum Tetis denizi tabanında kum, mil, çakıl ve kireçli çökeller birikimiyle kumtaşı, miltaşı, çakıltası ve kireçtaşı tabakaları meydana gelmiş ve deniz tabanında meydana gelen volkanizma sonucu lav ve tüfler denizel tortullara karışmıştır. Böylece volkanik kaya ve tortulların oluşturduğu (volkano-sedimanter) sahalar meydana gelmiştir. Tersiyer (3.Jeolojik zaman) başlarından itibaren ise Anadolu'nun büyük bir bölümü kara haline geçmiştir. Kuzey Anadolu dağlarının alçak kesimleri, Sinop-Samsun arası ve diğer çukur kesimler Eosen'de denizle dolmuştur. Oligosen'de Anadolu kütleinde karalaşma devam etmiş ve Anadolu'nun büyük bir kısmı kara haline gelmiştir. Bu dönemim sonlarında Alp orojenik hareketleri ile Kuzey Anadolu dağlarının bulunduğu kesim yükselmiştir. 3. Jeolojik zamanın son devri olan Kvarterner'de ise Anadolu aşağı yukarı bugünkü görünümünü almıştır (Atalay, 2011:3-8).

Çalışma sahamız bu safhaların bir çoğunu geçirmiştir. Bunun sonucu farklı jeolojik formasyonlara sahiptir. Bunlar;

- 1: Akveren formasyonu.
- 2: Atbaşı formasyonu.
- 3: Kusuri formasyonu.
- 4: Tekkeköy formasyonu.
- 5: Çekerek formasyonu.
- 6: Alüvyon.

1.1.1. Akveren Formasyonu

Gri-yeşil-mavi-krem renkli, ince tabakalı marn; gri-mor-yeşil renkli, ince-orta tabakalı tuf; yeşil-gri-sarı-kahverengi, ince-orta tabakalı ince taneli kuvars ve karbonat çimentolu kumtaşı; beyaz-krem, yer yer pembe, köşeli kırıklı, bol eklemli, ince-orta düzgün tabakalı kireçtaşı araldanmasından oluşmuştur. Tüflü düzeyler bentonit yatakları içerir (Aktimur vd, 1992:32), (şekil 3).

1.1.2. Atbaşı formasyonu

Kırmızı ve boz renkli kireçtaşı ve kumtaşı ara katmanları içeren marnlardan oluşmuştur. İçerdiği fosillere göre yaşı Paleosendir (Gedik vd, 1983:37). Kumtaşları karakteristik olarak bordo, yer yer boz renkli, ince tabakalı, sert, sıkı ve ince tanelidir. Silttaşı ve marnlar ince-orta tabakalı, gri bej renkli ve serttirler (Bayraktaroğlu, 1988:11), (şekil 3).

1.1.3. Kusuri formasyonu

Boz-krem, sarı renkli kumtaşı, silttaşı, marn ve kil araldanmasından oluşur. Gri-sarı-kahverengi, ince-orta tabakalı kumtaşı ile gri-mavi-yeşil, ince-orta tabakalı, sert levhamsı marn araldanmasından oluşmuştur. Marn bej-krem, eklemli kireç taşı ara tabakaları kapsamaktadır. Türbitik çökellerin hakim olduğu nispeten derin deniz ortamında oluşmuştur. Orta eosen yaşıdır (Aktimur vd, 1992:32), (şekil 3).

1.1.4. Tekkeköy formasyonu

Kumtaşı, silttaşı, çakıtaşı ile bunların arasında bazalt ve andezitten oluşan, üst kısımlarına doğru aglomera, tuf ve bazalttan oluşan yapı vardır (Uncu, 1995:8). Yer yer daha yaşı dayklar tarafından kesilmişlerdir. Yaşı, Orta-Üst Eosendir (Gedik vd, 1983:37). Tekkeköy formasyonu Ayvacık ilçesinin doğu, güney ve kuzeybatı bölümlerinin tamamına yakınını içine alacak şekilde bulunmaktadır (şekil 2 ve 3).

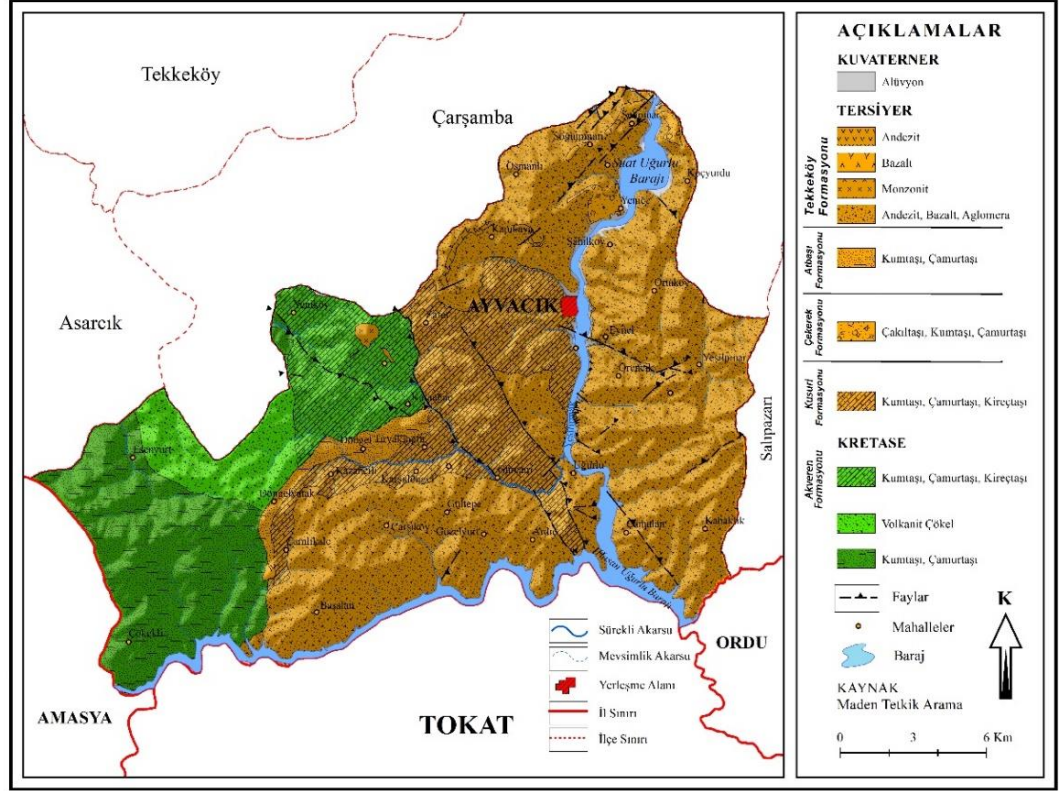
Şekil 2: Tekkeköy formasyonu bazalt yapı örneği (Hasan uğurlu baraj setinin batı yakası güneye bakış)

1.1.5. Çekerek Formasyonu

Sarı kalın tabakalı, sıkı dokulu, kaba taneli konglomera ve bej, orta tabakalı, volkanik elemanlı kumtaşı, mor-krem-mavi-yeşil, ince tabakalı marn bulunur. Marn sarı-gri, gevşek dokulu kumlu kireçtaşı ara tabakalıdır. Birim üstte kumtaşı, aglomera, andezit, bazalt ve tüf ardalanması şeklinde devam etmektedir. Formasyon içerisinde yer yer 10-15 cm kalınlığında kömür bantları bulunmakta ve Orta-üst Eosen yaşlıdır (Aktimur vd, 1992:32), (Şekil 3).

1.1.6. Alüvyon

Yeşilırmak kıyısı boyunca ırmak tarafından getirilen malzemeler ve Yeşilırmak'a dökülen yan kolların getirip ırmağa döküldüğü yerlerde biriktirdiği toprakların oluşturduğu yapıdır (Şekil 3 ve 4).

Şekil 3: Araştırma sahasının jeoloji haritası
Kaynak: MTA verileri (2019).

Şekil 4: Eynel deresinin biriktirmiş olduğu alüvyal malzeme

1.2. Tektonik Özellikleri

Faylar Hatları

Samsun ili arazisinin güney bölümü, Kuzey Anadolu Fayı zone içerisinde kalmaktadır. İlde Vezirköprü, Havza, Ladik, Kavak, Asarcık ve Ayvacık I. derece; İlkadım, Canik ve Atakum'un bir kısmı, Tekkeköy, Çarşamba ve Salıpazarı II. derece ve deltaları da kapsayan kıyıdaki yerleşim merkezleri ise III. derece deprem bölgesi etki sahasında yer almaktadır (Yılmaz ve Zeybek, 2016:16).

Kuzey Anadolu Fay zone'nun kuzeyinde kalan araştırma alanında bulunan önemli faylar Damatkir Ters Fayı ile Çarşamba Ters Fayıdır (Atalay Dutucu, 2016:15). Çarşamba ters fayı çalışma sahasının ve Suat Uğurlu baraj setinin kuzeyinden geçmektedir. Damatkir Ters Fayı ise kuzeybatı-güneydoğu şeklinde uzanmaktadır. Terice, Karaağaç, Gürçam, Ardiç mahallelerinden geçmektedir. Daha güneyde ise Döngelyatak, Çamlıkale ve Başalanda da bir kırık hattı vardır (Şekil 3).

1.3. Jeomorfolojik Özellikleri

Kelime anlamı yer şekilleri bilimi olan jeomorfoloji, yer şekilleri ve onların oluşturduğu yeryüzü görünüşleri ile bunları meydana getiren ve değişikliğe uğratan iç-dış etmen ve süreçleri disiplinlerarası ve sistematik olarak inceleyen bir bilim dalıdır. Yer şekilleri ile onların oluşturduğu yeryüzü görünüşlerini betimler, oluşum ve gelişimlerini, zaman içinde geçirdikleri değişiklikleri ve coğrafi dağılımlarını nedenleriyle birlikte ortaya koyar (Hoşgören, 2007:1)

Ülkemiz Alp-Himalaya dağ sistemi üzerinde bulunmaktadır. Bu dağ sistemi 2. Jeolojik dönemden itibaren Tetis denizinin dibindeki tortulların Afrika ve Arap kalkanının güneyden baskı yapmasıyla yükselmeye başlamıştır. Bu yükselme kuzey ve güneyde kıyıya paralel dağlar oluşmasına sebep olmuştur. Bu dağ silsilelerinde 3000 metreyi bulan zirveler oluşmuştur.

Kuzey Anadolu Dağları; bütün Karadeniz bölgesi boyunca denize paralel ve denizden itibaren yükselecek şekilde uzanmaktadır. Ancak Orta Karadeniz bölümü'nde bu yükselme doğu ve batı bölümlerine göre daha güneyden başlamaktadır. Ayrıca diğer bölümlerdeki kadar yükseltisi yoktur.

Ayvacık ilçesi, Orta Karadeniz bölümünde Canik dağları eteklerinde kurulmuştur. Kurulum yeri olarak doğu-batı yönünde uzanan Kuzey Anadolu dağlarını

kuzey-güney yönünde keserek; İç Anadolu bölgesinden gelip Karadeniz'e dökülen Yeşilırmak çevresinde kurulmuştur.

İlçenin kuruluş yerine baktığımızda; Canik dağlarının eteklerine kurulması sebebiyle tamamına yakın eğimli araziler üzerindedir. Yeşilırmak kıyılarında oluşan ve ilçe merkezinin de üzerinde kurulduğu birikinti yelpazeleri haricinde geriye kalan yüzeylerin büyük çoğunluğu eğimli yapıdadır.

Harita Genel Komutanlığı'nın hazırlamış olduğu topoğrafya haritasına göre araştırma sahasının güneyinden kuzeyine doğru Yeşilırmak'ın doğusunda bulunan tepeler; Karaardıç tepesi (920m), Arpaçukuru tepe (980m), Söğmelek tepe (920m)'dir. Sahanın güneybatısından kuzeydoğusuna doğru Suat Uğurlu baraj gölünün batısında ve Hasan Uğurlu baraj gölünün kuzeyinde bulunan tepeler Çamlı tepe (1190m), Örümkaya tepesi (1089m), Karıklıyalak tepe (1141m), Aktaş tepe (1164m), Meşeli tepe (1247m), Delmece tepe (1238m), Oğlakkaya tepe (1070m), Beşpelit tepe (1018m), Sarıyatak tepe (1180m), Akça tepe (1303m), Toralıgöl tepe (1051m), Döşemeköprü tepe(1123m), Yundaşlık tepe (1100m), Buzağlık tepe (1054m), Kaya tepe (1160m), Göller tepe (1161m), Kayabaşı tepe (1039m), Güney tepe (1154m), Yayla tepe (1097m), Devret tepe (1018m), Sivri tepe 1 (1105m), Sivri tepe (1092m)'dir. Bu tepeler çevrelerine göre daha yüksek olan tepelerdir. Bunlar haricinde de tepeler bulunmaktadır.

Çalışma sahasına jeomorfolojik açıdan bakıldığında başlıca şu birimler ortaya çıkmaktadır;

- 1: Plato alanları,
- 2: Aşınım yüzeyleri,
- 3: Sırtlar,
- 4: Birikinti yelpazeleri,
- 5: Eğim Özellikleri,

1.3.1. Plato Alanları

Vadilerle belirgin bir biçimde yarılmış, oldukça düz ya da hafifçe engebeli arazilere plato denir (Doğanay, 2005:276). Sahada Yeşilırmak'ın batısında, ilçe merkezinin kuzey batısında akarsular tarafından aşındırılmış plato görünümünde saha

mevcuttur (Şekil 5 ve 6). Burada ki akarsuların bir kısmı Yeşilırmak'a, bir kısmı da plato düzlüğünün batısında kalan Abdal deresine ve oradan Çakmak baraj gölüne bağlanmaktadır.

Şekil 5: Plato alanı (Eynel Mahallesinden güney batıya bakış)

1.3.2. Aşınım Yüzeyi

Herhangi bir sahada yereyin akarsular tarafından aşındırılıp tesviye edilmesiyle meydana gelmiş, düz veya hafifçe dalgalı topoğrafya yüzeylerine aşınım yüzeyi denir (Hoşgören, 2007:191).

İlçe merkezinin güney batı yönünde, Yeşilırmak'ın batısında bulunan saha akarsular tarafından aşındırılmış dalgalı düzlüklerdir (Şekil 6).

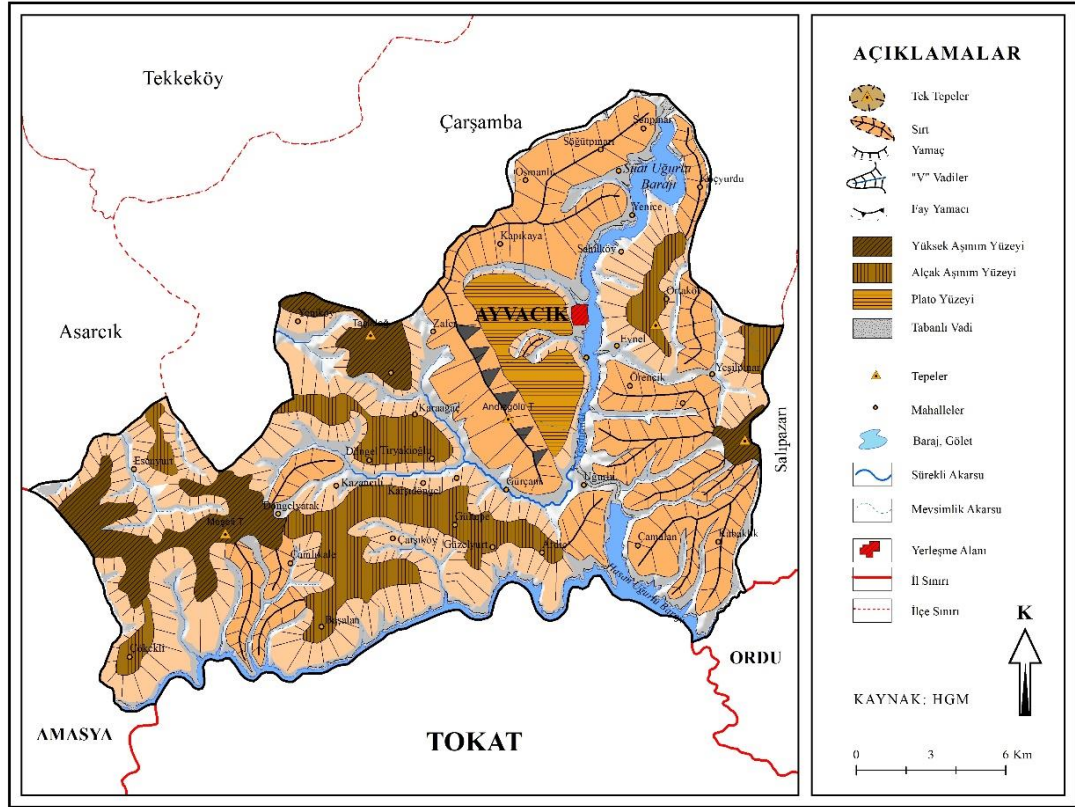
Bu aşınım yüzeyi sahaları kumtaşı, çamurtaşı kireçtaşıdan oluşan Kusuri formasyonunu ve marn, kumtaşı, bazalt, tuf ve aglomeradan oluşmakta olan Tekkeköy formasyonu üzerinde bulunmaktadır.

1.3.3. Sırtlar

İki vadi tabanını birbirinden ayıran, yamaç eğim değerleri farkı olabilen, bir sıra halinde uzanan ve morfolojik olarak bulunduğu yerdeki en üst eş yükselti eğrisini

taşıyan jeomorfolojik birime denir. Buralar yakın çevrelerine göre en yüksekte bulunan yerlerdir ve su bölümü çizgisini üzerlerinde taşırlar. Morfolojik olarak yayvan veya daha dik olabilirler.

Çalışma sahamızda bulunan sırtların genel uzanış yönü, dağların uzanış yönüne paralel olarak doğu-batı yönündedir. Burada bulunan sırtlar jeolojik yapı ve aşındırma faaliyetlerine bağlı olarak yayvan bir görünümündedir. Yeşilirmak ilçe sınırlarına girdiği Başalan mevkiinden Hasan Uğurlu Baraj setinin güneyinde bulunan Çamalan mevkiine kadar sırtlara paralel uzanmaktadır. Çamalan mevkiinden kuzeye yönelen Yeşilirmak buradan Suat Uğurlu baraj setine kadar olan bölümde ise sırtlara dik olarak devam etmektedir (Şekil 6 ve 7).

Şekil 6: Araştırma sahasının jeomorfolojik haritası
Kaynak: HGK verileri (2019).

Şekil 7: Sirt (Ardıç Merkez mahallesinden güneye bakış)

1.3.4. Birikinti yelpazeleri

Kuvvetli eğime sahip yamaçtan hızla inen bir akarsu, etek kısmında yer alan ova gibi az eğimli bir sahaya geçerken, eğim azalması ve bunun sonucu güç azalmasına bağlı olarak taşımış olduğu yükün (alüvyon) büyük bir kısmını bırakır ve birikme olur. Bu birikmenin bir kısmında eğim $10-25^{\circ}$ arasındadır. Bu yapılar yarım koniye benzediği için birikinti konisi denir. Bir kısmının eğim değeri $1-10^{\circ}$ arasında değişir. Birikinti konisine göre daha basık olan bu şekillere birikinti yelpazesi denir (Hoşgören, 2007:197). Sahada bulunan birikintilerin tamamına yakının eğim değerleri % 10 ve altında olduğu için birikinti yelpazesi olarak adlandırılmıştır.

Araştırma sahasında dört adet birikinti yelpazesi bulunmaktadır. Bunlar Ayvacık, Bekiroğlu, Yumrukaya, Çamdibi birikinti yelpazeleridir (Üzülmez, 2015:48-51). Bunlar ilçe merkezinden güneye doğru Ayvacık, Bekiroğlu, Yumrukaya, Çamdibi birikinti yelpazeleri şeklinde yer almaktadır.

Buradaki konilerin tamamı ırmağın batı yakasında oluşmuştur. Bunun sebebi ise Yeşilırmak'ın içerisinde aktığı vadinin profil durumundan kaynaklanmaktadır. Şöyle ki; vadi asimetrik bir profile sahiptir. Batı kesiminin eğimi doğu kesimine göre daha az eğime sahiptir. Bu uzanış ırmak yatağının altında da devam etmektedir. Bundan

dolayı batı kesiminden gelen akarsuların getirdikleri malzemeleri biriktirme olasılığı daha fazladır.

Irmağın doğu yakasında dere ağızlarında birikmeler devam etmektedir. Buralarda uygun şartlar devam ederse zamanla birikinti yelpazesi oluşması muhtemeldir.

Ayvacak birikinti yelpazesi; ilçe merkezinin de üzerine bulunduğu bir yapıdır. Yerel adıyla Çatak deresinin getirdiği malzemelerle oluşmuştur. Eni yaklaşık 0.7 km, boyu yaklaşık 0,3 km'dir. Alanı ise yaklaşık 12 hektardır. Eğim değerleri % 2-7 arasında değişmektedir (Şekil 8).

Bekiroğlu birikinti yelpazesi; Ayvacık ilçesinin Bekiroğlu mahallesinde bulunmaktadır. Yaklaşık olarak eni 0,5 km, boyu 0,2 km, alanı 5,5 ha'dır. Eğim değerleri % 3-8 arasındadır (Şekil 9).

Şekil 8: Ayvacık birikinti yelpazesi
(Eynel mahallesinden kuzeybatıya bakış)

Şekil 9: Bekiroğlu birikinti yelpazesi
(Eynel mahallesinden güneybatıya bakış)

Yumrukaya birikinti yelpazesi; Ayvacık ilçesinin Yumrukaya mahallesinde bulunmaktadır. Yaklaşık olarak eni 0,2 km, boyu 0,11 km, alanı 1,1 ha'dır. Eğim değerleri % 4-10 arasındadır.

Çamdibi birikinti yelpazesi; Ayvacık ilçesinin Çamdibi mahallesinde bulunmaktadır. Yaklaşık olarak eni 0,3 km, boyu 0,2 km, alanı 1,5 ha'dır. Eğim değerleri % 4-10 arasındadır.

Bu belirtilen morfolojik yapıların haricinde ilçede ada da bulunmaktadır. Suat Uğurlu barajını su tutmaya başlamasıyla baraj gölü içerisinde bulunan bir tepe etrafının su ile çevrilmesiyle ada haline gelmiştir. Kirazlık adası olarak bilinmektedir. Adanın alanı 15 ha'dır. En yüksek yeri 161 metredir. Baraj su seviyesine göre nispi yüksekliği değişmekle birlikte yaklaşık 100 metredir. Ayrıca Hasan Uğurlu barajına yakın yerlerde yine Suat Uğurlu baraj gölünde suyun sığ olduğu yerlerde küçük ırmak adaları oluşmuştur.

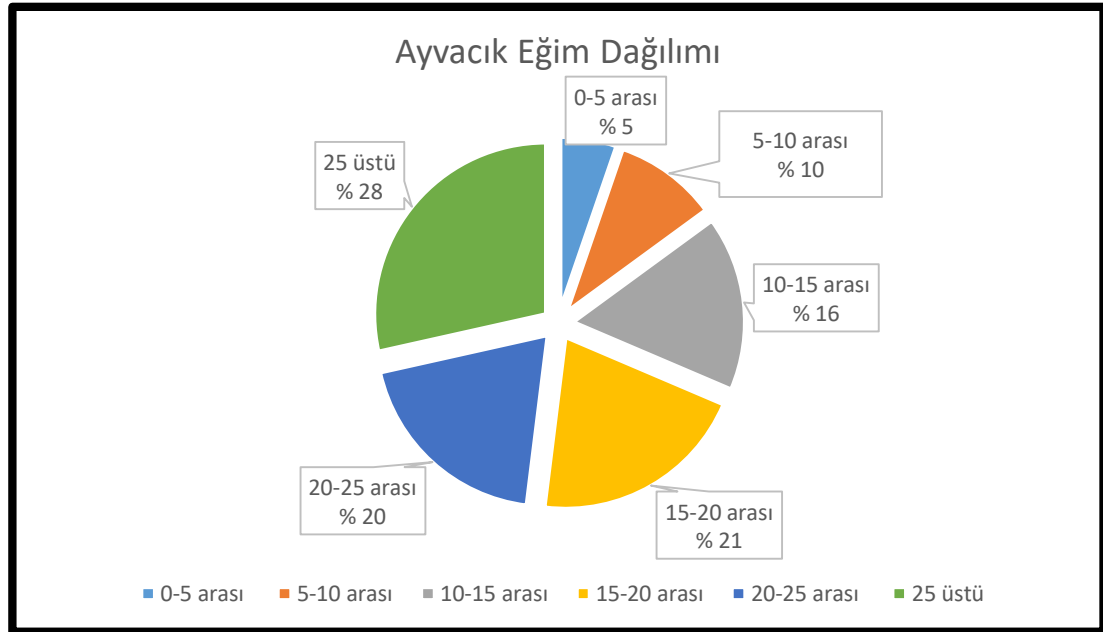
1.4. Eğim Özellikleri

Sahanın eğim değerleri yüksektir. Tablo 1'e bakıldığında toplam alanın % 69'unun eğim değeri % 15'ten daha fazladır. Bu alan da toplamda 26323,07 ha alana karşılık gelmektedir (Şekil 10).

Tablo 1: Eğim değerlerinin alansal dağılımları

Eğim Sınıfları	Alan (ha)
0-5 arası	2022,38
5-10 arası	3716,76
10-15 arası	6319,23
15-20 arası	7884,87
20-25 arası	7500,42
25+	10937,78

Kaynak: viewfinderpanoramas sitesi DEM verisinden elde edilmiştir (2019).

Şekil 10: Eğim değerlerinin oransal dağılımı

Kaynak: viewfinderpanoramas sitesi DEM verisinden elde edilmiştir (2019).

ardındaki Kuzey Anadolu sıradağlarının arasında uzanan oluk ve vadiler boyunca hüküm sürer. Yıllık ortalama yağış ortalaması yükseltiye göre 500-800 mm arasında değişkenlik gösterir. Kış aylarında ortalama sıcaklık 0°C'nin üzerindedir (Atalay, 2011:113-115).

Samsun, her mevsimi yağışlı, yazları serin, kışları ise ılık geçen iklim tipine sahiptir. Samsun ili morfolojik olarak kıyı ovaları, geçiş sahaları ve yükseltileri 1000–1500 m arasında değişen dağlık alanlar olarak üç birime ayrılır. İç kesimlere doğru gidildikçe karasallık ve yükseltinin artmasına bağlı olarak iklim özellikleri değişir (Bağcı, 2017:83).

Samsun ilinin sahil şeridinde (Merkez ilçe, Terme, Çarşamba, Bafra, Alaçam, 19 Mayıs, Tekkeköy ve Yakakent) Karadeniz ikliminin etkileri görülür. Bunun için sahil şeridinde yazlar sıcak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. İç kesimler (Vezirköprü, Havza, Ladik, Kavak ve Salıpazarı) yüksekliği 2000 metreyi bulan Akdağ ve 1500 metreyi bulan Canik dağlarının etkisi altında kalır. Buradaki dağların etkisinden dolayı kışlar soğuk, yağmur ve kar yağışlı, yazlar ise serin geçer (Hekimoğlu vd., 2007:6).

Samsun'da yıllık toplam yağış miktarı 721,4 mm'dir. Bunla birlikte Samsun'da orografik şartlara bağlı olarak kıyıda Canik Dağları'nın kuzey yamaçları boyunca artan yükseklik ile yağış miktarında artış meydana gelirken, Canik Dağları'nın su bölümünden güneye geçilince yağış miktarında ani bir azalma görülmektedir. Böylece iç kesimlerdeki havza tabanlarında yağış kıyıya oranla çok daha azdır. Örneğin Samsun meteoroloji istasyonunda 721,4 mm olarak ölçülen yıllık yağış miktarı, Havza'da 623 mm'ye düşmekte ve 100 mm'lik bir fark ortaya çıkmaktadır (Bahadır, 2014:34-35).

Kıyı gerisindeki dağların fazla yüksek olmaması ve bu dağların devamlılığının bulunmamasına bağlı olarak kıyı ile daha içerideki sahalarda iklim Karasal iklim ile Karadeniz iklimi geçiş iklimi olarak ifade edilebilmektedir. Orta Karadeniz Bölümünün kıyı kesiminde yer alan Samsun ve Çarşamba ile Yeşilirmak'ın oluşturduğu yarma vadinin etkisiyle, kıyının denizel etkilerinin sokulabildiği Taşova ve Amasya istasyonlarında aylık ortalama sıcaklık dağılışlarına bakıldığında hem sıcak, hem de soğuk devrede çok keskin sıcaklık farklılıklarının bulunmaması dikkat çekmektedir. Samsun ve hemen doğusunda yer alan Yeşilirmak deltası üzerinde kurulu

Çarşamba şehrinde sıcaklıkların yıllık dağılışı, çakışacak kadar benzerlik göstermektedir (Çoban ve Aylar, 2009:174).

Yeşilırmak Bölgesi Orta Karadeniz iç kuşağında yer alan Merzifon ve Çorum tarafından temsil edilir. Ancak burada Sivas'tan bir ay sonra başlayan ve Samsun'dan bir ay sonra biten toplam üç aylık bir kurak devreden oluşan sıcak bir yaz mevsimi vardır. Ayrıca Sivas'a göre daha geç olacak şekilde yani mayıs ve haziran ayları en fazla yağışın düştüğü aylardır. Mevsim süreleri ve yağış durumlarına göre değerlendirildiğinde Sivas'a göre daha az yağışlı bir sonbahar mevsimi ve İç Anadolu'ya göre kısa, orta Karadeniz kıyı kuşağına göre daha uzun süren gerçek bir kış mevsimi ayırt edilir. O halde Yeşilırmak bölgesi Karadeniz kıyısı ile İç Anadolu arasında, açık olarak intikali bir vasıf taşımaktadır (Gürsoy, 1950:128).

Kıyıyla iç kesimler arasında geçişin sağlanmasında Yeşilırmak'ın oluşturduğu yarma vadinin etkisi çok büyüktür. Çünkü Canik dağlarının 2000 metreye ulaşan yüksekliklerinin yanında Yeşilırmak'ın açmış olduğu olukta yükseklik 200 metreyi bulabilmektedir. Bu da iç kesimlere nemli havanın girmesine yol açmaktadır. Bu hava kütlelerinin oluşturduğu değerler iç kesimlere göre daha ılıman ve nemli olsa da kıyılara göre daha karasal iklim değeri taşır.

1.5.1. Sıcaklık

Araştırma sahasında meteoroloji istasyonu bulunmamaktadır. Bunun için 41.25'K, 36.55'D koordinatlarında bulunan Çarşamba ilçesi Havaalanı meteoroloji istasyonu verileri kullanılmıştır.

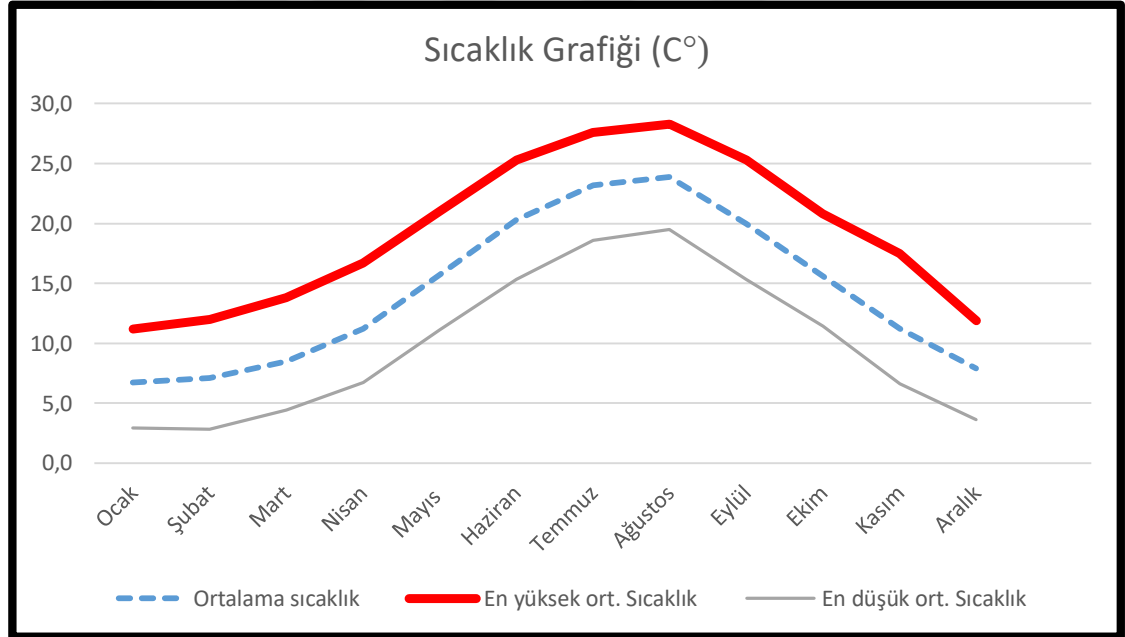
Elde edilen verilere göre yıllık ortalama sıcaklık 14,2 °C'dir. En yüksek ortalama sıcaklık 23,9 °C ile ağustos ayı, en düşük ortalama sıcaklık ise 6,7°C ile ocak ayıdır (Tablo 2).

Tablo 2: Ortalama, en yüksek ortalama, en düşük ortalama değerlerine göre sıcaklık tablosu(2001-2017)

	Yıllık Ortalama	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Sıcaklık (C°)	14.2	6.7	7.1	8.5	11.2	15.7	20.3	23.2	23.9	20.0	15.6	11.2	7.9
Ort. En Düşük Sıcaklık (C°)	9,8	2.9	2.8	4.4	6.7	11.1	15.3	18.6	19.5	15.3	11.4	6.6	3.6
Ort.En Yüksek Sıcaklık (C°)	19,2	11.2	12.0	13.8	16.7	21.0	25.3	27.6	28.3	25.3	20.8	17.5	11.9

Kaynak: DMİGM Çarşamba Havaalanı Meteoroloji İstasyonu döküm cetveli (2001-2017)

Sahanın yakın çevresindeki istasyon verilerine göre sıcaklık değerleri tabloda belirtilmiştir. Bu veriler alanın genel karakteristiğini ortaya koymaktadır (Şekil 12).

Şekil 12: Ortalama, En yüksek ortalama, en düşük ortalama değerlerine göre sıcaklık grafiği (2001-2017)

Kaynak: DMİGM Çarşamba Havaalanı Meteoroloji İstasyonu Döküm Cetveli (2001-2017)

1.5.2. Yağış

Yağış oluşumunda denize göre durum dağların uzanış durumu ve yükselti, rüzgar gibi birçok faktör rol oynamaktadır. Araştırma sahası nemli Karadeniz iklimi sınırlarında bulunmaktadır. Ancak orta Karadeniz bölümünde ki yağış miktarları doğu ve batı Karadeniz bölümlerine göre azdır.

Daha önce belirtilen istasyondan elde edilen verilere göre çalışma sahasındaki yağış miktarına baktığımızda en fazla yağış ekim kasım aralık aylarında düşmektedir.

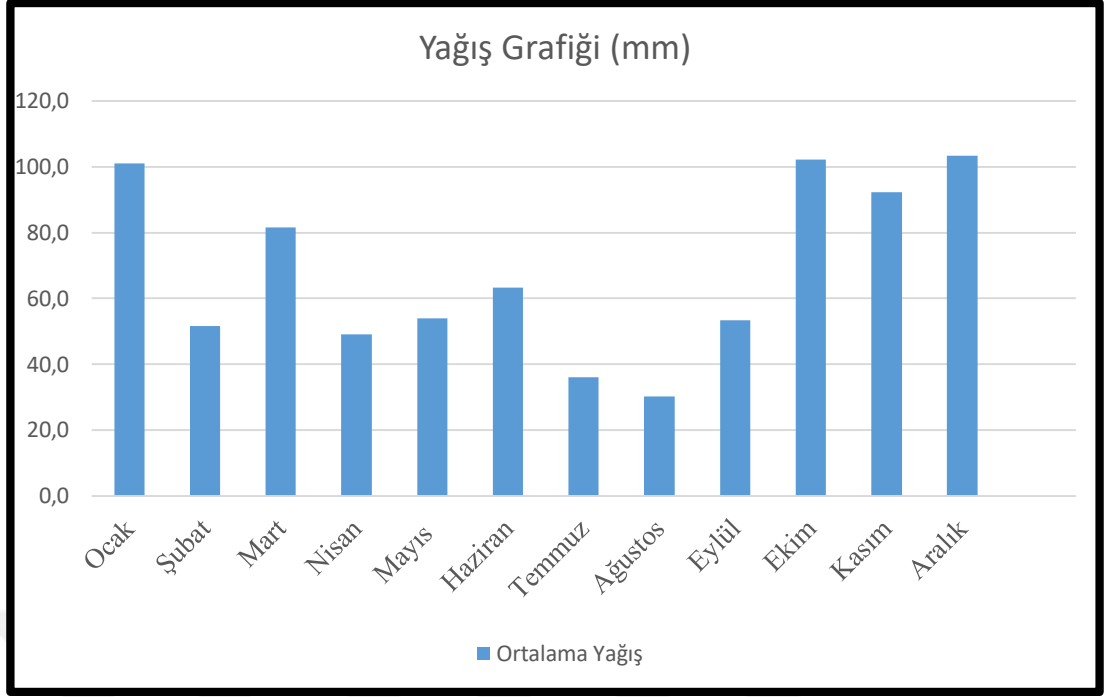
Yağışların ülkede dağılışına bakıldığında kıyı bölgesinin bol yağış (700 mm den çok) aldığı hemen göze çarpar. Ancak iç kesimlerde yağış değerleri değişir. Çok yağışlı kıyı bölgesiyle az yağışlı İç Anadolu ve bunlar arasında yer alan Yeşilirmak oluğu boyunca değerler değişir. Burada kıyının nemli havası iç kesimlere intikal eder. İntikal bölgesinde sıradağlar 500 mm den çok yağışla kıyı karakterine ve arada yer alan çukur sahalar bundan az yağışla İç Anadolu karakterine yaklaşırlar. Samsun'un hemen arkasında bulunan dağların alçak olmasından ve daha geride deniz tesirlerinin sokulmasına engel teşkil etmeyecek yüksekliklerin mevcudiyetinden dolayı hava kütlesi içeriye kadar girer. Yeşilirmak doğusunda ve Kızılırmak batısında yükselen dağlar denizden gelen yağışları tutarlar. Bu sebeple doğuda 120 ve batıda 140 kilometreden fazla içeri sokulamayan deniz tesiri, Samsun gerisinde 200 kilometre kadar içeriye nüfuz eder (Gürsoy, 1950:127).

Yağış vadi boyunca az, fakat çevredeki dağlarda ve ovalarda fazladır. Kelkit vadisinin kuzey kısımlarında, Çarşamba ovasında veya ovaya akan küçük ırmakların drenaj alanlarında yıllık yağış 700 ile 1200 mm arasında, diğer kısımlarda ise ortalaması 530 mm olmak üzere 300 ile 700 mm arasında değişir (Doğu, 2000:9-10). Nemli hava kütlelerinin dağ yamaçlarının etkisiyle yükselmeye başladığı yerlerde, belirli bir yükseltiden itibaren yağış değerlerinde artış olmaktadır. Bu sebeple Ayvacık yükselti değerleri dikkate alındığında kuzeyinde bulunan Çarşamba ilçesine göre yağış değerleri daha yüksektir. (Tablo 3 ve Şekil 13)

Tablo 3: Ortalama değerlere göre yağış tablosu (2000-2017)

	Yıllık Toplam	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Yağış (mm)	818	101.0	51.6	81.5	49.1	54.0	63.3	36.0	30.3	53.4	102.2	92.2	103.4

Kaynak: DMİGM Çarşamba Havaalanı Meteoroloji İstasyonu döküm cetveli (2000-2017)

Şekil 13: Ortalama değerlere göre yağış grafiği (2000-2017)

Kaynak: DMİGM Çarşamba Havaalanı Meteoroloji İstasyonu Döküm Cetveli (2000-2017)

Araştırma sahası için yağışın ne kadar olduğu kadar ne zaman olduğu da önemlidir. Çünkü buranın temel geçim kaynağı tarım ve özellikle de fındıktır. Arazinin engebeli olması sebebiyle Suat Uğurlu baraj göleti kenarları hariç tarımda sulama zordur. Bunun için fındıktan yeterli verim alabilmeleri için yağmurun hangi aylarda ne kadar yağdığı da fındıktaki verimi belirleyen önemli bir unsurdur. Özellikle temmuz ve ağustos aylarında yeterli yağış olmaması fındık için gerekli olan su ihtiyacının karşılanmamasına bağlı olarak veriminde düşüşe sebep olmaktadır.

1.5.3. Nemlilik

Havada bulunan su buharına “nem” adı verilir. Atmosferde her zaman bulunan bu gazın miktarı yere ve zamana göre değişiklik gösterir. Nispi nem ise hava kütlesi içerisinde bulunan mevcut nemin o hava kütlesinin taşıyabileceği en fazla nem miktarına denir (Bağcı, 2017:90).

Hava da bulunan nem bitki gelişimi için önemlidir. Çalışma sahasının temel geçim kaynağı fındık için gerekli olan su ihtiyacını yağmur sularından almaktadır. Bağıl nemin fazla olması, yağmurun yağmadığı dönemlerde bitkilerin su kaybını azaltıp bünyelerindeki mevcut suyu daha uzun süre tutmalarına yardımcı olmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Aylık ortalama nispi nem (%), (2000-2017)

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmu	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
Değerler (%)	73.3	76.0	79.9	83.4	84.9	82.7	80.8	80.0	83.1	84.6	79.2	74.2	80.2

Kaynak: DMİGM Çarşamba Havaalanı Meteoroloji İstasyonu döküm cetveli (2000-2017).

1.5.4. Bulutluluk

İklim değerlerinden biriside bulutluluktur. Karadeniz bölgesi genel olarak yağışlı bir bölgedir. Bulutluluk oranı da en yüksek olan bölgemizdir.

Bulutluluk oranı tarımla yakından ilişkilidir. Kış mevsiminde sıcaklıkların düşmesi sonucu don olayı meydana gelebilmektedir. Ancak bulut ısı kaybını önlemesinden dolayı don olayı daha az görülmektedir. Tarım alanları için ilkbahar geç donlarının yaşanması verimi düşürmektedir. Bu verimin düşmesinin engelleyen en önemli unsur bulutluluktur.

Bulutluluk değerleri sinoptik ve klimatolojik olarak farklı değerlendirilir. Sinoptik ölçümlerde 0-8 arasında değer kullanılır. Bu değerler göre 0 açık, 1-2 az, 3-4 dağınık, 5-6-7 parçalı, 8 kapalı olarak değerlendirilir (HTM:32). Bu değerlere göre MİGM Çarşamba Havaalanı Meteoroloji İstasyonu verileri ile değerlendirildiğinde ortalama 4.4 ile dağınık bulutluluk çıkmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5: Aylık ortalama bulutluluk(%), (2000-2017)

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
Değerler (0-8)	5.2	5.2	5.3	4.8	4.3	3.5	3.3	3.6	4.0	4.7	4.4	4.9	4.4

Kaynak: DMİGM Çarşamba Havaalanı Meteoroloji İstasyonu döküm cetveli (2000-2017).

1.6. Hidroğrafya Özellikleri

Araştırma sahasının hidrografik özelliklerine bakıldığında Yeşilırmak ve üzerinde kurulu Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu baraj gölleri önemli yer kaplar. Yeşilırmak'ı saha içerisinde besleyen mevsimlik ve daimi akışa sahip dereler vardır.

Yeşilırmak karma rejimli bir akarsudur. Araştırma sahasında içerisinde aktığı vadi dirençli malzemeden oluştuğu için çentik vadi şeklindedir. Sahada bulunan diğer akarsu ve derelerin içerisinde aktığı vadilerin profili de ‘V’ şeklindedir. Bazı yerlerde ise asimetrik vadi şeklini almaktadır (Şekil 14).

Şekil 14: Yeşilırmak’ın içinde aktığı ‘V’ şeklinde vadi
(Terice çayının Yeşilırmak’la birleştiği yerden kuzeye bakış)

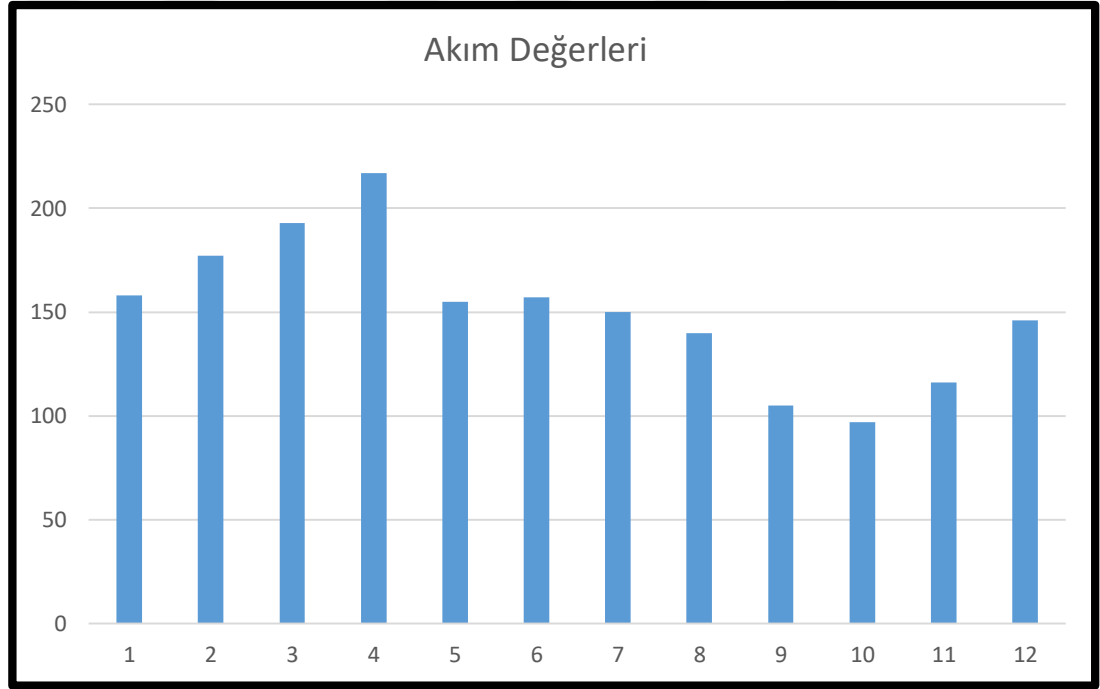
Yeşilırmak’ın yağış alanı ve uzunluğu hakkında farklı bilgiler mevcuttur. Yaklaşık olarak $39\,628\text{ km}^2$ ’lik bir yağış alanına ve 519 km ’lik bir uzunluğa sahiptir. Köse ve Kızıl Dağlarından kaynağını alır, batıya doğru akar, Tokat ve Turhal ovalarından geçerek Amasya ovasından itibaren kuzeye yönelir, Canik Dağları’nı yararak Çarşamba Ovası’na açılır. Çekerek, Tersakan ve Kelkit Çayları önemli kollarıdır. Tokat, Samsun, Amasya, Çorum, Sivas, Yozgat, Gümüşhane, Giresun, Erzincan, Ordu ve Bayburt illerinin tamamı ve/veya bir kısmı Yeşilırmak havzasında yer almaktadır (SYGM, 2015:11).

Yeşilırmak’ın denize ulaşmadan önceki son istasyonu Ayvacık’a yakın olan Çarşamba köprüsü hidrometri istasyonudur. Bu istasyon verilerine göre ortalama akım $150\text{ m}^3/\text{sn}$ ’dir (DSİ, 2010-2015), (Tablo 6 ve Şekil 15).

Tablo 6: Yeşilirmak-Çarşamba köprüsü hidrometri istasyonunda ölçülmüş yıllara göre ve ortalama akım değerleri (m³/sn), (2010-2015).

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ort.	Toplam Yıllık
2010	231	320	371	307	268	180	212	145	116	130	182	189	221	2651
2011	175	127	244	275	269	302	208	167	127	160	149	154	196	2357
2012	141	133	147	244	118	124	153	138	67	119	99	151	136	1634
2013	233	208	158	160	85	74	101	128	91	82	159	193	139	1672
2014	38	79	39	38	9	87	92	66	43	73	56	146	63	766
2015	130	194	201	280	184	173	136	199	185	19	50	45	150	1796
Ort.	158	177	193	217	155	157	150	140	105	97	116	146	150	

Kaynak: DSİ verileri (2010-2015).

Şekil 15: Yeşilirmak Çarşamba köprüsü hidrometri istasyonunda ölçülmüş ortalama akım değerleri profili (m³/sn), (2010-2015).

Kaynak: DSİ verileri (2010-2015).

Yeşilirmak havzası üzerinde 21 tanesi bitmiş halde toplam 28 rezervuar vardır (www.yesilirmak.org). Bunlar hidroelektrik, sulama, içme suyu ve debi kontrolü için kurulmuştur. Bunlardan Kılıçkaya, Süreyyabey, Hasan Uğurlu, Almus, Suat Uğurlu, Koçhisar, Yeşilirmak ve kolları üzerinde kurulmuş olup en yüksek depolama imkanına sahip barajlardır. Elektrik üretimi ve kurulu güç açısından bakıldığında önde gelen HES'ler Hasan Uğurlu, Köklüce, Niksar, Reşadiye, Erbaa, Akıncı, Suat Uğurlu, Kılıçkaya, Koyulhisar ve Şahinkaya'dır (SYGM, 2015:24).

Saha üzerinde bulunan göllere bakıldığında Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu Baraj setti gerisinde yapay set gölleri bulunmaktadır. Hasan Uğurlu barajı enerji üretmek amacıyla kurulmuştur. Suat Uğurlu barajı ise Çarşamba ovasını sulama amacıyla kurulmuştur (Tablo 7 ve Şekil 16, 17, 18, 19).

Tablo 7: Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu Baraj göllerinin genel özellikleri

Barajlar	Hasan Uğurlu Barajı	Suat Uğurlu Barajı
Kurulum yılı	1981	1982
Kurulum amacı	Enerji	Enerji, Sulama
Rezervuar alanı (km ²)	22,66	9,70
Aktif hacmi (km ³)	660	21
Baraj tipi	Kil çekirdekli kaya dolgu	Kil çekirdekli kaya dolgu
Talvegden yükseklik(m)	175	38
Normal su seviyesi(m)	190	61,5

Kaynak: Anonim, 2014.

Şekil 16: Suat Uğurlu baraj seti ve mansap kesmi

Şekil 17: Suat Uğurlu baraj gölü

Şekil 18: Hasan Uğurlu baraj seti

Şekil 19: Hasan Uğurlu baraj gölü

Ayvacık ilçesinde mevsimlik ve daimi dereler bulunmaktadır. Bunlardan mevsimlik akış özelliğine sahip olanlar yağış durumuna göre genelde kış mevsiminde akışa geçmektedir. Harita Genel Komutanlığı'nın hazırlamış olduğu topoğrafya haritasından elde edilen verilere göre sahada bulunan önemli dereler ve özellikleri şu şekildedir;

Menevşik deresiyle birleşen Boğmabelen deresi Hasan Uğurlu baraj setinin güney tarafından Çamalan mahallesi sınırlarından Yeşilırmak'a katılır.

Çobanlar deresi Uğurlu mahallesi mevkiinden Yeşilırmak'a katılır. Burası Hasan Uğurlu barajının mansab kesimidir.

Karakaş deresi Perşembe yaylasından doğup Ayvacık sınırları içerisinde Yeşilırmak'a katılır. Yaklaşık olarak 71 km lik bir uzunluğu vardır. 1100 m. yükseklikten kaynağını almaktadır.

Kozbük deresi Uğurlu mahallesinden Suat Uğurlu baraj göletine dökülür. Kovukkavlağı deresi Örencik mahallesinden Suat Uğurlu barajın gölüne dökülür.

Eynel deresi Eynel mahallesinden ve Ayvacık ilçe merkezinin doğusundan geçerek, Suat Uğurlu barajı gölüne dökülür. 1.7 km uzunluğu vardır.

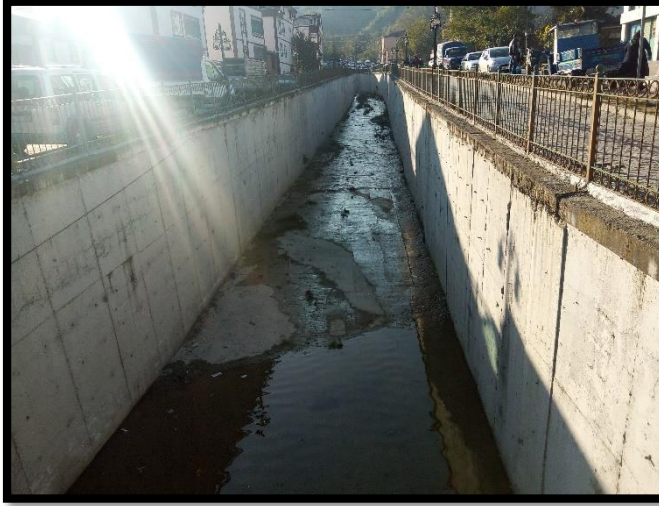
Göksu deresi Suat Uğurlu baraj setinin kuzeyinden Çarşamba ilçesine bağlı Kumköy mevkiinden Yeşilırmak'a katılır. Bu dere havzasının bir kısmı Ayvacık bir kısmında Çarşamba sınırları içerisinde bulunur. Yaklaşık olarak 15 km uzunluğu vardır.

Azman dere Çökekli mahallesinden Yeşilırmak'ın batısından Hasan Uğurlu baraj gölüne dökülür. Bu dere Ordu'nun Akkuş ilçesi ile Samsun'un Ayvacık ilçesi arasındaki sınırın bir kısmını oluşturmaktadır. 8 km uzunluğu vardır.

Örümkaya deresi Örümkaya tepesi yamaçlarında kaynağını alır ve Güzelyurt mevkiinden Suat Uğurlu baraj gölüne dökülür.

Ayvacık ilçe merkezinden dökülen yerel adıyla Çatak olan derenin uzunluğu 0.8 km'dir. Mevsimlik akarsudur. Bu dere Ayvacık birikinti yelpazesini oluşturmuştur (Şekil 20).

Terice deresi araştırma sahasında Yeşilırmak'ın en büyük koludur. 8 km lik bir uzunluğa sahiptir. Uğurlu mahallesinden Suat Uğurlu baraj gölüne dökülür (Şekil 21).

Şekil 20: Çatak deresi

Şekil 21: Terice deresi

Dolap deresi, Ayvacık ilçe merkezinin kuzeyinde olan bir deredir. Orhangazi mahallesinden Suat Uğurlu baraj gölüne dökülür. 1.1 km' uzunluğu vardır.

İncebel deresi, Fatih Sultan Mehmet mahallesinden Suat Uğurlu baraj gölüne dökülür. 1.5 km uzunluğu vardır. Ara deresi Keskinoglu mahallesinden Suat Uğurlu baraj gölüne dökülür. Uzunluğu 1.1 km'dir.

Köseoglu deresi, Gülpınarı mahallesinden Suat Uğurlu baraj gölüne dökülür. Mevsimlik akarsudur. 0.9 km uzunluğu vardır.

Cecil deresi, Suat uğurlu baraj setinin kuzeyinden Çarşamba ilçesine bağlı Kumköy mevkiinden Yeşilirmak'a katılır. Bu dere havzasının bir kısmı Ayvacık sınırları içerisinde bulunur. Ayrıca derenin bir büyük bir kısmı Çarşamba ilçesi ile Ayvacık ilçesi arasında sınır oluşturur. Yaklaşık olarak 13.5 km uzunluğu vardır.

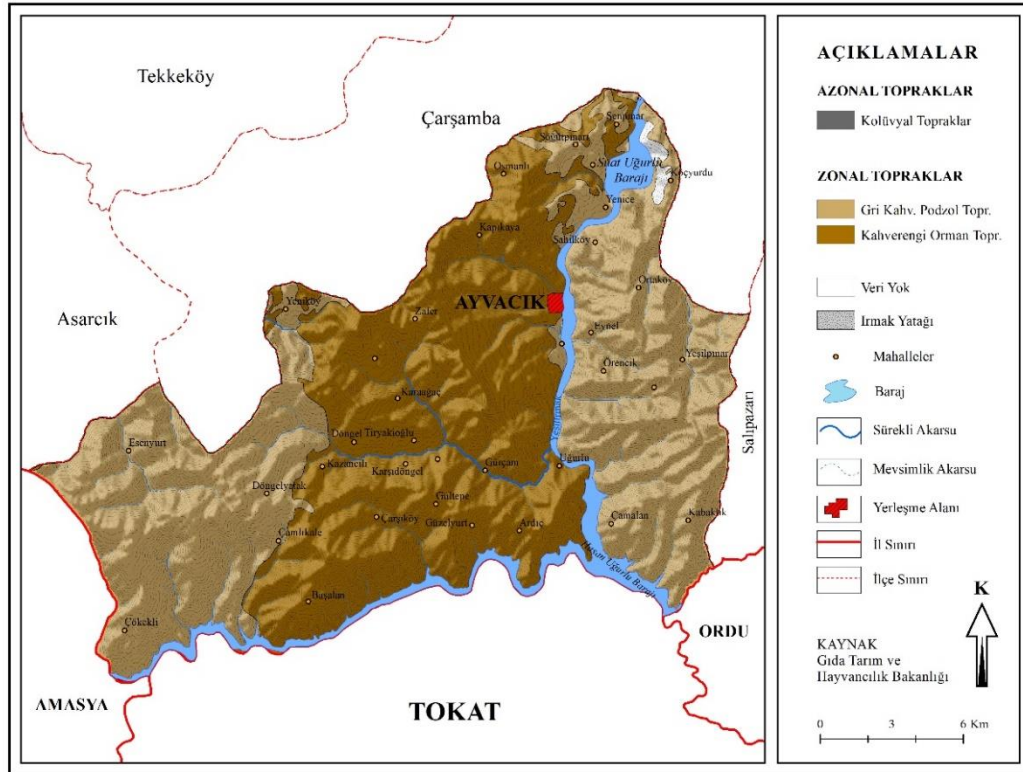
Abdal deresinin bir kolu olan Eğridere kaynağının bir kısmını Ayvacık sınırlarından almaktadır.

1.7. Toprak Özellikleri

Samsun ilinde kıyılarla iç kesimler arasında beliren iklim farklılıkları yatay yönde farklı zonal toprakların meydana gelmesine de neden olmuştur. Vezirköprü, Havza ve Lâdik depresyonları çevrelerinde nispeten yarı kurak şartlara uygun kestane rengi ve kahverengi topraklara rastlanırken, daha fazla yağış alan kıyı kuşağı ile iç kesimlerde özellikle 1.000 m'den yüksek sahalarda kahverengi orman toprakları, kıyı kuşağı ile Ayvacık, Kavak ve Vezirköprü batısında gri-kahverengi podzolik topraklar gelişmiş bulunmaktadır (Yılmaz ve Zeybek, 2016:111).

Kahverengi topraklar, orta enlemlerin yarıkurak bozkır sahalarında bulunur. A horizonu kahverenginin değişik tonları halindedir. Balçık tekstüründe ve granüler strüktürdedir. A horizonundan taşınan kireç B horizonunda birikmiştir. Genellikle nötr ve hafif alkali özellikler taşır; organik madde ve miktarı orta derecededir (Atalay 2011a). Kahverengi orman toprakları Yeşilirmak'ın batısında yaygınlık göstermektedir. Ayvacık İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından yapılan toprak analizlerinde Kazancılı, Tiryakioğlu, Yeniköy, Gürçam, Döngel, Yunus Emre mahallelerinden toplam 32 farklı noktadan alınan toprak örneklerinde yapılan analizlerde burada bulunan toprakların pH değeri 7.33 çıkmıştır. Bu değer hafif alkalin toprak olarak kabul edilir (Anonim a).

Zonal topraklardan diğer yaygın olan türü gri-kahverengi podzolik topraktır. Bu toprak türü nemli soğuk iklimlerin toprak türüdür. Asit reaksiyonlu bir topraktır. Yapraklarını döken ormanlar bu toprak üzerinde iyi gelişir. Kireç ve gübre verildiğinde oldukça verimli hale gelirler. A1 horizonunda orta derecede asit humus bulunur; A2 horizonu yıkanmıştır. B horizonu kalım sarımsı kahverengi ve açık kırmızımsı kahverengi ile açık kırmızımsı kahverengi renktedir. Kolloid ve baz birikimi vardır (Atalay, 2011a:248), (Şekil 22).

Şekil 22: Araştırma sahasının toprak dağılım haritası
Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık verilerinden üretilmiştir (2019).

Dağların eteklerinden ve yamaçlardan yer çekiminin etkisiyle yüzeysel akıma geçen suların etkisi ile taşınan çakıllı, kumlu malzemelerin yamaç eteklerinde birikmesiyle oluşan toprak türüne kolüvyal toprak denir (Atalay, 2011a:437). Kolüvyal topraklar kendisini taşıyan akarsuyun havza özelliklerine, akış debisine ve eğime göre şekil alır. Kaynağın geldiği yerin toprağını getirir. Kaynak ve havza kısmının eğimi fazla ve debisi fazla ise suyla beraber gelen malzeme de büyük olur. Toprak oluşumu fiziksel ve kimyasal çözünme sonucu oluşmadığı için düzenli bir toprak katmanları bulunmamaktadır. Sadece A ve C katmanı bulunmaktadır. Kolüvyal topraklar genellikle birikinti yelpazesi ve konilerini oluşturur.

1.8. Doğal Bitki Örtüsü

Karadeniz iklimi bitki toplulukları Karadeniz bölgesi boyunca uzanan dağlarının kuzeye bakan yamaçlarında yaygınlık gösterir. Bu bölge bitki tür ve toplulukları yönünden ülkemizin en zengin bölgesidir. Ayrıca bu dağılışı içerisinde Akdeniz kökenli bitkiler yaygındır. Yeşilirmak ve Kelkit vadisi boyunca yağışın azalmasına bağlı olarak kızılçam ve maki bitkileri yer alır (Atalay, 2011).

Yeşilirmak ve Kelkit vadisinde yükseltinin 500 m'ye kadar ve Hasan Uğurlu baraj seddinden 50 km boyunca uzanan alanda Akdeniz iklimin karakteristik özelliklerini taşıyan zeytin yetiştirilip, ekonomik olarak değerlendirilmektedir (Bknz: Elmacı, 2010:157-170). Bu alan araştırma sahamızın güneyinde ve sınırları dışında kalmaktadır. Ancak dar alanda da olsa Akdeniz ikliminin yayılışı göstermesi açısından önemlidir.

Saha içerisinde büyük bir yer kaplayan Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu barajları arasındaki alan floristik yönden araştırılmıştır (Bknz: Doğu, 2000). Bu çalışmaya göre; araştırma sahası, bitki coğrafyası yönünden Euro-Siberian (Avrupa-Sibiryası) floristik bölgesinin Euxineprovansinde (Öksin bölümü) yer almaktadır. Burada elde edilen bitki türlerinin floristik dağılımına bakıldığında %19,70'le Euro-Siberian ilk sırada, %11,1'le Mediterranean (Akdeniz) ikinci sırada, %5,59'la Euxine (Öksin) üçüncü sırada yer alır. Ayrıca elde edilen verilere göre gülfatma (*alceaapterocarpa*), hoş ıtır (*geraniumsubacutum*), sarıçakşır (*ferulagotherkeana*), öğrek otu (*heracleum platytaenium*), kıllı (arap) ayıpençesi (*acanthushirsutus*), grip otu (*nigrasubsp. Anatolica*), yarık iplikçiği (*galiumfissureense*), gök iplikçik (*galiumpaschale*) burada bulunan endemik türlerdir.

Yağışların nisbi olarak fazla olduğu kuzey yamaçlarında nemli orman sahaları bulunmaktadır. Buralarda ağaç olarak kayın (*fagus orientalis*) (Şekil 23), sapsız meşe (*quercus dschorochensis*), kestane (*castanea sativa*) ve bunlar içinde dağınık olarak bulunan akçaağaç (*acer campestre*), adi gürgen (*carpinusbetulus*), titreğ kavak (*populustremula*), kızılbaş (*alnusglutinosa*) ve ıhlamur (*tiliatomentosa*); ağaçcık olarak fındık (*corylusavellana*), kızılçık (*cornusmas ve cornussanguinea*), muşmula (*mespilusgermenica*) (Şekil 24), üvez (*sorbustorminalis*), ayı üzümü (*vacciniumarctostaphylos*) ve taflan (*laurocerasusofficinalis*) ve orman altı olarak da orman gülü (*rhodendronponticum*), sırımbağı (*daphnepontice*) ve çoban püskülü (*ilexcolchica*)'nın yayılış alanları esas alınmaktadır (Aktaş, 1992:216-226). Ayrıca çınar (*platanus orientalis*) ağacı vardır (Şekil 25).

Şekil 23: Kayın ağacı (*Fagus orientalis*)
(Ardıç mahallesi Merkez cami mevki)

Şekil 24: Muşmula (*Mespilusgermenica*)
(Orhangazi Mahallesi, Çağlayan şelalesi mevki)

Şekil 25: Çınar (*platanus orientalis*)
(Ardıç mahallesi Merkez cami mevki)

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. Nüfus

Nüfus, belli bir sayım gününde, belli bir ülkede belirlenen toplam insan sayısı demektir (Doğanay vd., 2012). Türkiye’de ilk nüfus sayımı 1927’de yapıldı. Daha sonra 1935’ten başlayarak sonu 0 ve 5’le biten yıllarda sayım yapılmıştır. Bu şekilde 1990 yılına kadar devam etmiştir. Daha sonra 2000 yılında sayım yapılmıştır. 2007 yılından itibaren de Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sistemine geçilmiştir. Bu sistemde yıllık nüfus artışı, artış hızı gibi veriler elde edilebilmektedir.

Bir yerleşim biriminde nüfusun varlığı, artışı, azalışı ve dağılışı doğal, beşeri ve ekonomik faktörlere bağlıdır. Bu faktörlerin zamana bağlı olarak değişimine göre nüfusun mevcut durumu da değişir.

Ayvacık, Osmanlı döneminde 1530 yılında Rum eyaletine bağlı Canik sancağının nahiyesi olmuştur. 1885 yılında Trabzon eyaletinin Canik sancağına bağlı bir kaza halini almış 10 yıl idari olarak kaza statüsünde kalmıştır. Cumhuriyet döneminde 1936 yılında Samsun ili Çarşamba İlçesine bağlı bir köy statüsündedir. 1945 yılında Çarşamba ilçesine bağlı nahiye olmuştur. 1990 yılında Samsun’a bağlı bir ilçe konumuna gelmiştir (Sezen, 2017:70).

2.2. Nüfusun Genel Özellikleri

Dünya nüfusunun dağılışı ve yoğunluğu sürekli bir değişim içindedir. Bu değişimler, doğumlar, ölümler ve göçlerin karşılıklı birbirini etkilemesi sonucu meydana gelmiştir. Doğumların sayısı ölümleri geçtiğinde dünya, ülke ve bölgelerin nüfuslarında artış meydana gelir. Göçler yoluyla da ülke ve bölgeler ya nüfus kazanırlar ya da kaybederler. Hemen tüm ülkelerde toplumun nüfus miktarı üzerinde, doğumlar ve ölümler arasındaki fark en büyük etki yapmaktadır (Tümtürkin ve Özgüç, 2015:228-230).

TÜİK verilerine göre; Türkiye’de 1927-2018 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarında dalgalanmalarla birlikte sürekli bir artış olmuştur. Bu artışla birlikte şehir-köy nüfuslarında sürekli bir değişim meydana gelmiştir. 1935 yılında toplam nüfus 16 158 018 kişiye, şehir nüfusu 3 802 642 kişi, kırsal nüfus 12 355 376

kişidir. Toplam nüfus sürekli artış gösterirken nüfusun kır ve şehirdeki oranları da sürekli değişiklik göstermiştir. 1985 yılına gelindiğinde Türkiye'nin toplam nüfusu 50 664 458 kişi olmuştur. Bu sayımda 26 865 757 kişi ve % 53,03 oranla ilk defa şehir nüfusu kır nüfusu geçmiştir. Kırsal nüfus ise 23 798 701 kişi ve % 46,97 oranına sahiptir. Bu sayıma kadar kırsal nüfus sürekli artarken, bu sayımdan sonra Türkiye nüfusu artmakla beraber kırsal nüfusta azalma başlamıştır. Bunun sebebi de kırdan kente olan göçtür.

2.3. Nüfus Değişimi

1965 yılında Türkiye'nin nüfusu 31 391 421 kişidir. Bunun % 34,4'ü (10 805 817 kişi) il ve ilçe merkezinde % 65,6'sı (20 585 604 kişi) kırsalda yaşamaktadır. Samsun'un nüfusu ise 755 946 kişidir. İl ve ilçe merkezi nüfusu ise nüfusun % 26,1'ini (197 103 kişi), kırsal nüfus ise % 73,9'unu (278 542 kişi) oluşturmaktadır. Kırsal nüfusun il ve ilçe merkezi nüfustan Türkiye ortalamasına göre fazla olmasının nedeni tarımsal faaliyetlere uygun arazilerin olması sebebiyle kırdan kente göçlerin daha az olmasıdır.

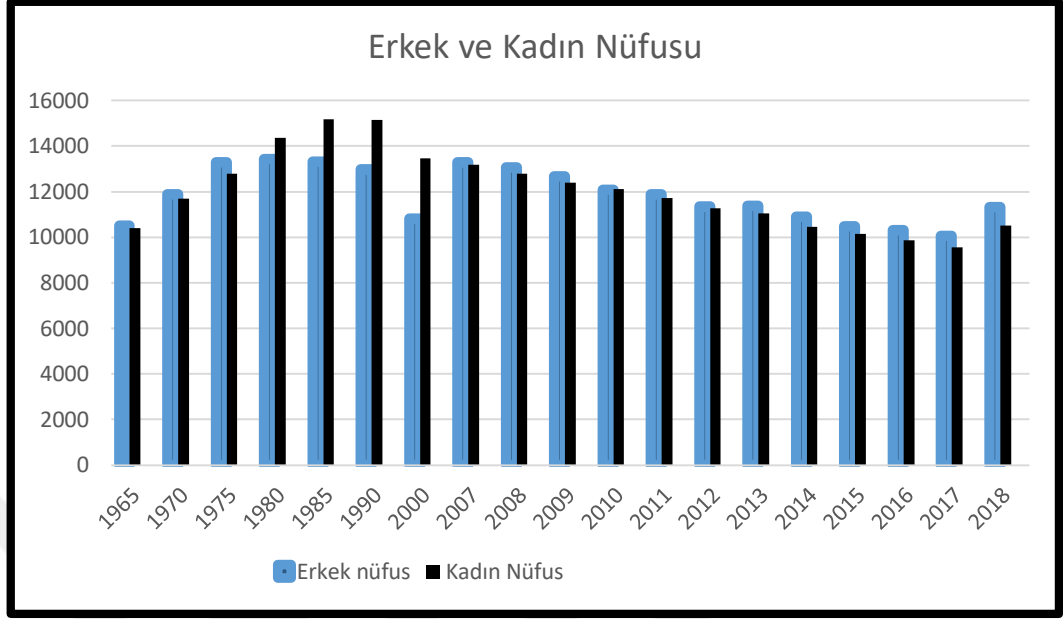
1965 yılında yapılan nüfus sayımına göre Ayvacık'ın toplam nüfusu 20 908 kişidir. 1121 kişi (% 5,4) nahiye merkezinde ikamet ederken, 19 787 kişi (% 94,6) kırdan ikamet etmekteydi. Nahiye merkezinde oturanların % 48,1'i (539 kişi) erkek, % 51,9 (582 kişi)'u ise kadın nüfustur. Kırsal nüfusun ise % 50,4'ü erkek (9972 kişi), % 49,6'sı kadın (9815 kişi) nüfustan oluşmaktaydı.

1970 yılı nüfus sayımında Ayvacık nüfusu 23 566 kişidir. Bir önceki sayıma göre % 12,7 artış olmuştur (2658 kişi). Nahiye merkezi nüfusuna bakıldığında 1923 kişi olmuştur (8,2). Kırsal nüfus ise 21 643 kişidir (% 91,8).

1975 yılı Ayvacık nüfusu 2530 kişi artarak; 26 096 kişi olmuştur. Bu % 10,7'lik bir artış demektir. Nahiye merkezinin nüfusu 2788 kişi, kırsal kesim nüfusu ise 23 308 kişidir. Toplam nüfus içinde oranı ise nahiye merkezi % 10,6, kırsal kesimin oranı % 89,4'tür.

1980 nüfus sayımında Ayvacık nüfusu ise bir önceki sayıma göre 1696 kişi ve % 6,5 oranında artarak 27 792 kişi olmuştur. Nahiye merkezi ve kırsal nüfus oranına bakıldığında nahiye merkezi nüfusun % 9,2' sini barındırırken, kırsal nüfus % 90,8'lik bir oran oluşturmaktadır. Burada dikkati çeken husus ise toplam nüfus

bir önceki sayıma göre 1696 kişi artarken; kırsal nüfus bir önceki sayıma göre toplam nüfus artışından daha fazla artmıştır (Şekil 26).

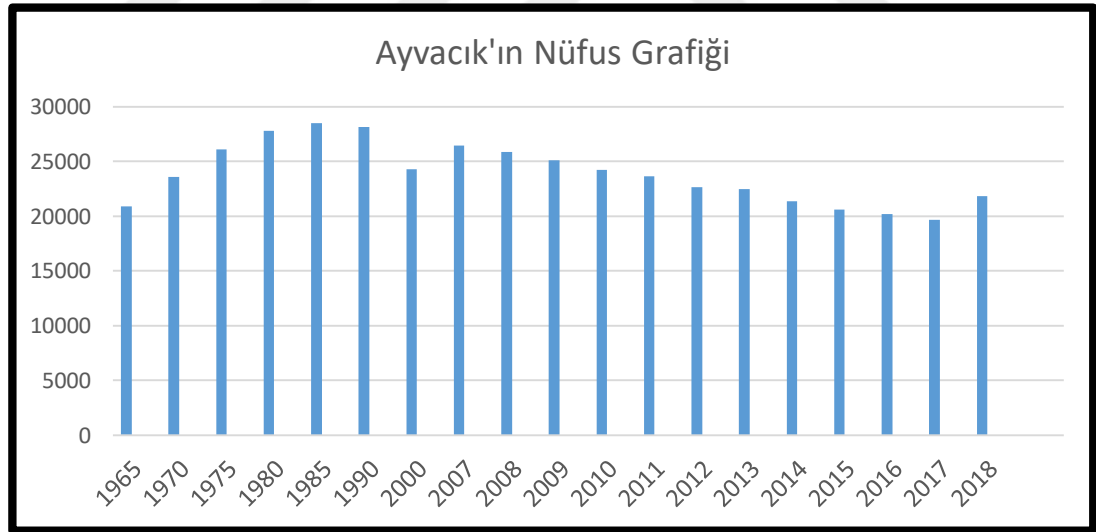
Şekil 26: Ayvacık'ın yıllara göre erkek ve kadın nüfus değişim grafiği
Kaynak: TÜİK verileri (1965-2018).

1985 yılı sayımlarında Türkiye nüfusunun 50 664 458 kişi olduğu tespit edilmiştir. Bu sayımda il ve ilçe merkezi nüfusu % 53' e % 47 oranla, kır nüfusunu geride bırakmıştır. Ayvacık nüfusuna bakıldığında; bir önceki sayım sonucuna göre toplam % 2,5 artmıştır. Toplam nüfus ise 28 479 kişi olmuştur. Nahiye merkezi ve kırsal kesim nüfus oranlarına bakıldığında; nahiye merkezi % 5,4'lük bir nüfusa sahipken, kırsal kesim % 94,6'lık bir nüfusa sahiptir. Nahiye merkezi ve kırsal kesim nüfus durumlarına bakıldığında; toplam nüfus 687 kişi artmasına rağmen, nahiye merkezinde 1003 kişilik bir düşüş yaşanmıştır. Kırsal kesimde ise 1720 kişilik bir artış olmuştur. Nahiye merkezinde % 53,1 ve kırsal nüfusta % 53,2 olmak üzere kadın nüfusun daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

1990 yılı sayımlarından önce Ayvacık ilçe yapılmıştır. 1990 sayımlarında nüfusu 28 112 kişi olduğu tespit edilmiştir. Bu sayımda nüfus % 1,3 oranında (367 kişi) azalarak 28 112'ye düşmüştür. Nahiye merkezi ilçe merkezi olmuştur. Bununla birlikte merkez mahallelerin sayısı artırılmıştır. İlçe merkezi nüfusu da bunun sonucu 2545 kişi olmuştur ve ilçe merkezi nüfusu toplam nüfus içerisinde % 19,1'e yükselmiştir. Kırsal nüfus ise % 80,9 (22 737 kişi) olmuştur. Kırsal nüfusun erkek-kadın oranına bakıldığında erkek nüfus % 45,9; kadın nüfus ise % 54,1 olmuştur.

2000 nüfus sayımında Ayvacık nüfusunun 24 275 kişi olduğu tespit edilmiştir. Bir önceki sayıma göre % 13,6 (3837 kişi) azalma olmuştur. Nüfustaki azalmanın en büyük sebebi kırdan kente göç olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu göç ilçe sınırları içerisinde yapılan bir göç değildir. Çünkü ilçe merkezi nüfusu bir önceki sayımda 5357 kişiyken, 2000 yılı sayımlarında 275 kişi artarak, 5650 kişiye ulaşmıştır. Kırsal nüfus ise 1990 sayımında 22 737 kişiyken 2000 sayımında 4112 kişi azalarak, 18 625 kişi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ilçe merkezi ve kırsal alanda ikamet eden kadın erkek nüfus oranlarına bakıldığında; önemli farklanmalar tespit edilmiştir. Kırsal nüfus içerisinde erkek nüfusun oranı bir önceki sayıma göre % 1,9 daha azalarak % 44 (8194 kişi) olmuştur. Kadın nüfusu ise % 56'ya (10 431 kişi) yükselmiştir. İlçe merkezinde ise erkek nüfusu oranı % 46,5'e (2627 kişi) düşerken; kadın nüfusu oranı ise % 53,5'e (3023 kişi) yükselmiştir.

2007 yılı nüfus sayımında Ayvacık'ın nüfusu 26 465 kişidir. Bir önceki sayıma göre 2190 kişi artmıştır. Bu artış % 9'luk bir artışa karşılık gelmektedir. İlçe merkezi nüfusu bir önceki sayıma göre % 5 artarak, % 28,3'e (7484 kişi) ulaşmıştır. Kırsal nüfus ise % 71,7 (18 981 kişi) olmuştur (Şekil 27).

Şekil 27: Ayvacık'ın yıllara göre nüfus grafiği
Kaynak: TÜİK verileri (1965-2018).

2012 sayımlarında Ayvacık nüfusunun 22 623 kişi olduğu tespit edilmiştir. Bu sayımda ilçe merkezi nüfusu 6107 kişiyle toplam nüfusun % 27'sini oluşturmaktadır. Kırsal nüfus ise 16516 kişiyle toplam nüfusun % 73'üne karşılık gelmektedir (Tablo 8).

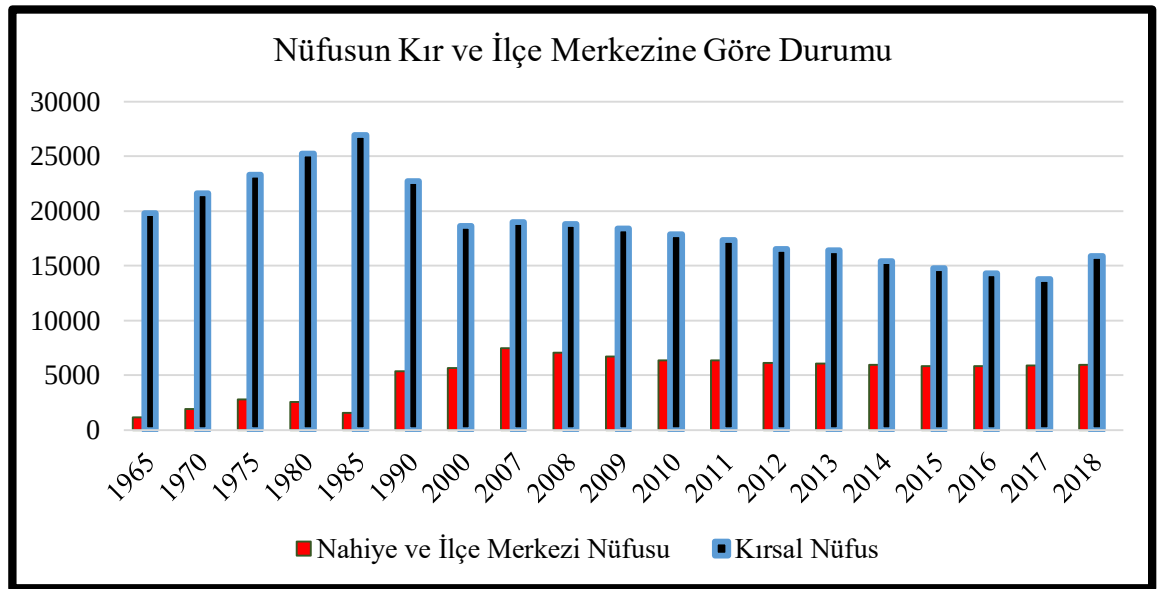
Tablo 8: Ayvacık'ın yıllara göre nüfus artış hızı tablosu

Yıl	Toplam	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Yıl	Toplam	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)
2008	25 867	-2,3	2014	21 344	-4,9
2009	25 087	-3,0	2015	20 619	-3,4
2010	24 211	-3,5	2016	20 178	-2,1
2011	23 611	-2,5	2017	19 632	-2,7
2012	22 623	-4,2	2018	21 847	11,3
2013	22 444	-0,8			

Kaynak: TÜİK verileri (2008-2013).

2017 yılında Ayvacık nüfusu 19 632 kişiye gerilemiştir. Bu sayımda ilçe merkezi nüfusu 5874 kişiyle toplam nüfusun % 29,9'unu oluşturmaktadır. Kırsal nüfus ise 13 758 kişiyle toplam nüfusun % 70,1'ini karşılamaktadır.

2018 yılında Ayvacık nüfusu 21 847 kişiye yükselmiştir. Bu sayımda ilçe merkezi nüfusu 5951 kişiyle toplam nüfusun % 27,2'sini oluşturmaktadır. Kırsal nüfus ise 15 896 kişiyle toplam nüfusun % 72,8'sidir (Şekil 28 ve Tablo 9).

Şekil 28: Ayvacık ilçe nüfusunun kır ve ilçe merkezine göre durumu
Kaynak: TÜİK verileri (1965-2018)

Tablo 9: Ayvacık'ın yıllara göre toplam, nahiye ve ilçe merkezi, kırsal nüfus durum tablosu

	Ayvacık				Nahiye ve İlçe Merkezi						Kırsal					
	Toplam	Artış	Erkek	Kadın	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
1965	20908		10511	10397	1121	5,4	539	48,1	582	51,9	19787	94,6	9972	50,4	9815	49,6
1970	23566	2658	11884	11682	1923	8,2	964	50,1	959	49,9	21643	91,8	10920	50,5	10723	49,5
1975	26096	2530	13294	12802	2788	10,7	1429	51,3	1356	48,6	23308	89,3	11865	50,9	11443	49,1
1980	27792	1696	13421	14371	2558	9,2	1273	49,8	1285	50,2	25234	90,8	12148	48,1	13086	51,9
1985	28479	687	13316	15163	1525	5,4	714	46,8	811	53,2	26954	94,6	12602	46,8	14352	53,2
1990	28112	-367	12973	15139	5375	19,1	2545	47,3	2830	52,7	22737	80,9	10428	45,9	12309	54,1
2000	24275	-3837	10821	13454	5650	23,3	2627	46,5	3023	53,5	18625	76,7	8194	44,0	10431	56,0
2007	26465	2190	13295	13170	7484	28,3	3766	50,3	3718	49,7	18981	71,7	9529	50,2	9452	49,8
2012	22623	-3842	11349	11274	6107	27,0	3110	50,9	2997	49,1	16516	73,0	8239	49,9	8277	50,1
2017	19632	-2991	10069	9563	5874	29,9		0,0		0,0	13758	70,1		0,0		0,0
2018	21847	2215	11326	10521	5951	27,2		0,0		0,0	15896	72,8		0,0		0,0

Kaynak: TÜİK verileri (1965-2018).

2.3.1. Doğumlar ve Ölümler

Bir yerde nüfusun artması veya azalmasındaki temel sebepler; doğum, ölüm ve göçtür. Bunlar mevcut nüfus sayısını değiştirici unsurlardır.

Ayvacık'ta nüfusun arttığı yıllarda (1965-1985) artışın ardında bulunan etken, doğum sayılarının ölüm sayısından fazla olması sebebiyle ortaya çıkan doğal nüfus artışıdır. Bununla birlikte 1990 yılından itibaren azalmasındaki sebep ise nüfusunun ilçe dışına göç etmesidir.

Göç, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir. Bu değişim kıtalar arası, uluslararası, bölgeler arası, kırdan şehre ya da şehirden kıra doğru herhangi ölçek ya da yönde meydana gelebilir (Tümertekin ve Özgüç, 2015:289).

Ayvacık ilçesinin doğum ve ölüm sayılarına bakıldığında 2014 yılında 195'i erkek, 211'i kız olmak üzere 406 çocuk doğmuştur. Aynı yıl 66'sı erkek, 46'sı kadın

olmak üzere toplam 112 kişi ölmüştür. 2015 yılında ise 195'i erkek, 166'sı kız olmak üzere 361 çocuk doğmuştur. Buna karşılık aynı yıl 66'sı erkek, 45'si kadın olmak üzere toplam 111 kişi ölmüştür. 2016 yılına gelindiğinde ise 170'i erkek, 196'sı kız olmak üzere 366 çocuk doğmuştur. Aynı yıl 65'i erkek, 56'sı kadın olmak üzere toplam 121 kişi ölmüştür. 2017 yılı sayımlarında 202'i erkek, 153'ü kız olmak üzere 355 çocuk doğmuştur. Aynı yıl 84'ü erkek, 47'si kadın olmak üzere toplam 131 kişi ölmüştür. 2018 yılında 155'i erkek, 158'i kız olmak üzere 313 çocuk doğmuştur. Aynı yıl 75'i erkek, 50'si kadın olmak üzere toplam 125 kişi ölmüştür (Tablo 10).

Tablo 10: 2014-2018 arası doğanlar, ölenler, doğal nüfus artış farkı ve toplam nüfus fark tablosu.

Yıl	Doğumlar			Ölümler			Doğal Nüfus Artış Farkı	Toplam Nüfus Farkı
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Toplam	Toplam
2014	195	211	406	66	46	112	294	-1100
2015	195	166	361	66	45	111	250	-725
2016	170	196	366	65	56	121	245	-441
2017	202	153	355	84	47	131	224	-546
2018	155	158	313	75	50	125	188	+2215

Kaynak: TÜİK verileri (2014-2018).

Doğal nüfus artışına bakıldığında; her yıl nüfusun arttığı görülmektedir. Ancak başta Çarşamba, Samsun ve inşaat sektörünün geliştiği İstanbul, Ankara gibi illere yapılan göçler sebebiyle nüfusta azalma olduğu görülür. 2018 yılı içerisinde durum daha farklıdır. Doğumların ölümlerden fazla olmasına bağlı olarak ortaya çıkan doğal nüfus artışı sonucu 188 kişilik bir nüfus artış olmuştur. Ancak 2018 yılındaki toplam nüfus artışı 2215 kişidir. Doğal nüfus artışıyla birlikte değerlendirildiğinde ilçeye 2027 kişi göç etmiştir. Bu artışın temeline bakıldığında; göç hareketinden daha ziyade yerel seçimler sebebiyle insanların nüfus kayıtlarını ilçeye aldıkları gözlemlenmektedir.

2.3.2. Göçler

Göç bir yerde yaşayan insan grubunun çeşitli sebeplerle yaşadığı yeri değiştirmesidir. Bu yer değiştirme mekan (iç-dış), zaman (geçici-kalıcı) ve duruma (gönüllü-zorunlu) göre değişiklik göstermiştir.

Ülke nüfusunun artmasıyla birlikte kırdan kentlere doğru göçler yaşanmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında kırsal kesimlerde artan nüfus miktarının ekonomik giderlerinin mevcut tarımsal üretimin karşılayamamasıdır. Ekonomik ihtiyaçların karşılanması için üreticiler fındık alanlarını genişletmeye başlamıştır. Bunun için

doğal bitki örtüsü olan orman alanlarını tarım alanına çevirmiştir. Bu orman alanlarının hızla yok olmaya başlamasıyla Orman Bakanlığının müdahalesiyle ağır yaptırımlar uygulanarak önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Tarımsal faaliyetlerde makineleşmenin artması burada iş gücü açığı ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan iş gücü açığı şehirlere göç etmişlerdir. Bu durum fındık tarımında çalışanlar için kısmen etkili olmuştur. Çünkü fındık tarım alanları genellikle eğimli yerlere kurulmuştur. Eğimden dolayı makine kullanımı daha az, insan gücüne durulan ihtiyaç fazladır.

Ayvacak nüfusunda 1965-1985 yılları arasında artış vardır. 1965 yılında nüfus 20 908 kişiyken 1985 yılında yapılan sayımda 28 479 kişi tespit edilmiştir. Daha sonraki süreçte göç ve doğal nüfus artışının bir paydası olan ölümler sebebiyle nüfusta büyük azalmalar olmuştur.

Sahada yaşanan göçün en önemli sebebi ekonomik problemlerdir. Temel geçim kaynağı fındık tarımıdır. Fındık üretiminin artan nüfusun ekonomik ihtiyacını karşılayacak şekilde artmaması, nüfusu alternatif gelir kaynakları için göçe zorlamıştır.

İlçeden yapılan göçler kısa zaman için çözüm sağlasa da zamanla yeni sorunlar meydana getirmiştir. Bu yeni sorunlardan biri, Yılmaz (2017)'ın belirttiği '*fındık sarmalı*' olayıdır. Fındık sarmalı olayı şu şekilde ifade edilmektedir: Şehirde yaşayıp köylerde fındık tarlası bulunanlar fındık toplama zamanı köye gelmektedir. Bu gelenler hem çalıştıkları yerlerden izin aldıkları hem de genellikle fındık zamanı okulların açılmasına denk gelmesinden dolayı, okulların açılmasına yetişebilmek için fındıklarını toplayıp hemen geri dönmeyi düşünmektedir. Bundan dolayı hasattan sonra fındığı elden çıkarmaya çalışmaktadır. Piyasada fındık arttığı için fındık fiyatları düşmektedir. Şehirden gelip fındığını toplayanın, fındık haricinde geliri olduğu için fiyatın düşmesi bu kişileri etkilememektedir. Ancak yıl boyu köyde kalıp tek geçim kaynağı fındık olanlar için bu problem oluşturmaktadır. Çünkü başka bir gelir kaynağı yoktur. Bu durumda köyde yaşayanda ekonomik sebeplerden dolayı göçe katılmak zorunda kalmaktadır. Göçe katılan kişide daha sonraki yıllarda daha önceki yaşamış olduğu probleme kendisi sebep olmaktadır. Bu olaya fındık sarmalı denir.

Çalışma sahasında yaşanan mevsimlik göçün arkasındaki sebeplerden birisi fındık tarımıdır. Fındık çok yıllık bir bitkidir. Genel yetiştirme şartları iklim ve hava

durumuna bağlıdır. Yani etkili bir beşeri müdahale gerektirmemektedir. Bu da fındık bahçesi sahibi kişilerin yıl boyu kırsal alanda kalmasını zorunlu olmaktan çıkarmaktadır. Bunun sonucu fındık bahçesi sahipleri hasattan önce bahçenin bakımı için ve hasat için kırsala gelmesi haricinde kırsalda kalmasını gerektirecek bir zorunluluğu yoktur.

Sahada ki ekonomik sebeplerden bir diğeri sabit gelir isteğidir. Fındık, verim açısından büyük oranda doğal şartlara bağlıdır. Bu bağlılık yıllara göre üretim değerlerinin değişmesine sebep olmaktadır. Fiyatlarda ve üretimdeki dalgalanmalar üretici için problem teşkil etmektedir. Farklı bir gelir kaynağının olmaması, bütün gelirinin de fiyatı ve miktarı sabit olmaya fındığa göre ayarlaması problem teşkil edebileceğinden, sabit gelir getiren iş bulmaya itmiştir. Bu unsurlar bir araya geldiğinde göç için uygun ortam oluşmaktadır.

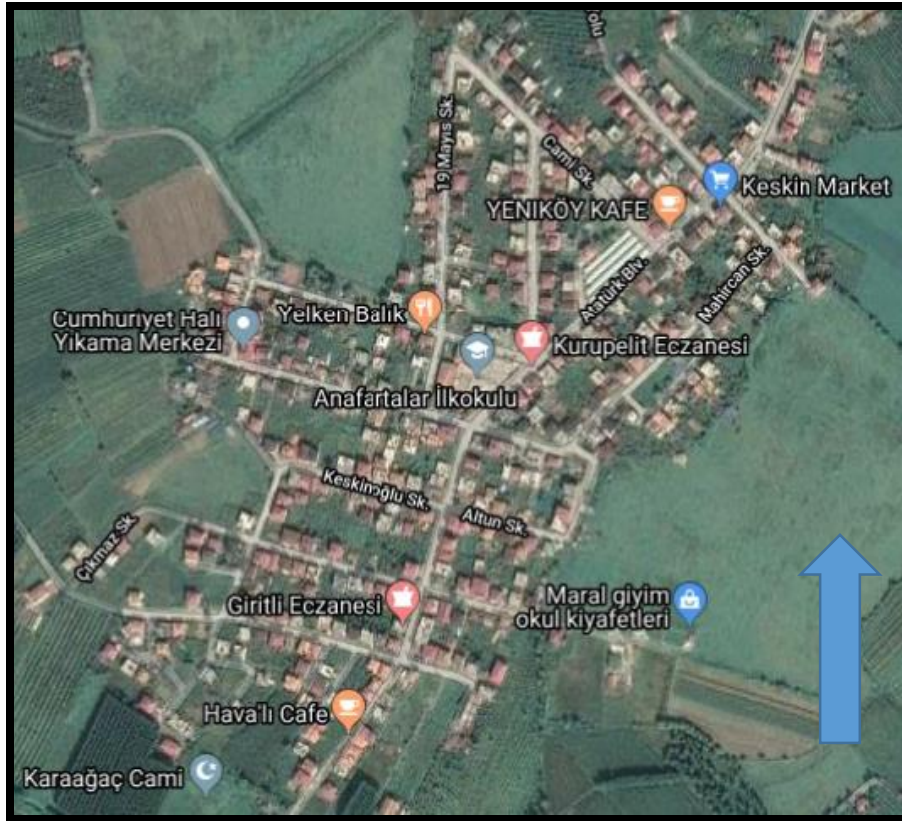
Yapılan araştırma sonucunda yaşanan göçlerin diğer sebepleri nüfusun artmasına rağmen, ihtiyaçları karşılayacak gelir kaynaklarının sınırlı ve istikrarlı olmaması sebebiyle ekonomik sebepler ile su, elektrik ve yol gibi ideal bir hayat sürebilmek için gerekli temel ihtiyaçların karşılanamamasıdır. Mahallelerinde okul olmayıp, taşınmalı eğitim imkânı kısıtlı ve ulaşım ile ilgili problemleri olan mahallelerde, inşaat işçisi olarak çalışanların bir kısmı ailelerini yanında götürmektedir. Bununla birlikte bir kısmı da ailelerini Çarşamba ilçesinde kendi evi varsa oraya; eğer evi yoksa kiralayıp ailesini oraya yerleştirip kendileri inşaatlara gitmektedir. Bu sebepler mahallelere göre farklılık göstermektedir.

Kırsal kesimlerden şehirlere doğru nüfusun göç etmesiyle kırsal kesimlerde ve şehirlerde problemler artmıştır. Kırdaki nüfusun azalması sonucu buralara yapılan yatırımlarda azalmalar olmuştur. Örneğin köyde eğitim öğretim faaliyetlerinin devam etmesi için gerekli öğrenci sayısının bulunamadığı durumlarda okullar kapatılmıştır. Köyde bulunan az sayıda öğrenci yakınlardaki okullara taşınmalı sistemle eğitimlerine devam etmiştir. Ancak ulaşım problemi ve özellikle kış aylarında yaşanan diğer alt yapı sorunu olarak ifade edilebilen elektrik aksaklıkları, kar yağışına bağlı yolların kapanması gibi sebepler neticesinde köyde az sayıda kalan çocuklu aileler çocuklarının daha iyi eğitim alabilmeleri için, göç etmek zorunda kalmışlardır. Bunu sadece eğitime endekslemek eksik bir ifadedir. Ancak saha da yapılan görüşmeler neticesinde eğitim ile göç arasında böyle bir bağ tespit edilmiştir.

2.3.2.1. İlçe Dışına Yapılan Göçler

Ayvacık'ta yapılan göçlere genelde mekânsal olarak bakıldığında; iç göçler şeklinde kırdan kente; gönüllülük-zorunluluk durumuna göre gönüllü işgücü göçü; süresine göre ise hem mevsimlik hem de kalıcı göç şeklinde olmaktadır. Göçler ilçe dışına yapılmaktadır. Bunların da büyük çoğunluğu Ankara, İstanbul gibi inşaat sektörünün geliştiği illerdir. Bu göçler farklı sebepler ve durumlardan kaynaklandığı için göç süreleri, gidiş ve dönüş tarihleri farklılık göstermektedir.

Kabaklık mahallesi sakinleri ile yapılan görüşme neticesinde elde edinilen bilgilere göre; 1967 yılında Kabaklık mahallesinde meydana gelen sel felaketi sebebiyle devlet burada zarar gören vatandaşlara Çarşamba'nın Cumhuriyet mahallesinde 240 hane ev inşa ederek evleri zarar gören vatandaşları buraya yerleştirmiştir. Burada bulunanlar farklı işlerde çalışmışlardır. Bununla birlikte burada ev sahibi olanlardan Kabaklık mahallesindeki fındık bahçelerini işlemeye devam edenler vardır. Okula ve ilçe merkezine uzaklığı sebebiyle Cumhuriyet mahallesinde ikamet edenler yazları Ayvacık'a gelip, kışları Cumhuriyet mahallesinde geçirmeye devam etmiştir. Emekli olanlardan köyde yerleşip kalanlar vardır. Ancak büyük çoğunluğu yine kışları Cumhuriyet mahallesinde geçirmektedir (Şekil 29).

Şekil 29: Cumhuriyet mahallesi (Kaynak: <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr>)

Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu barajları yapılırken; köylerin bir kısmı baraj gölü suları altında kalmıştır. Burada ikamet edenler Çarşamba'nın Değirmenbaşı ve Ali Fuat Başgil mahallelerine göç etmiştir. Buraya göç edenler baraj su toplamaya başladığında mahallelerin su altında kalan yerleşim birimlerinden gidenlerdir. Bu mahalleler Ardıç, Uğurlu, Güzelyurt, Çökekli'dir. Buraya yerleşenler yazın okullar kapandıktan sona gelip köyde kalırlar, fındıklarını topladıktan sonra Çarşamba'ya geri gitmektedirler (Şekil 30).

Şekil 30: Ali Fuat Başgil mahallesi (Kaynak: <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr>)

Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu barajlarının inşası sırasında ilçede yaşayan pek çok kişi baraj inşaatında çalışmıştır. Baraj yapımında çalışanlar inşaat bittikten sonra bile inşaatlara işçi olarak gitmeye devam etmişlerdir. Bu sayede inşaat işçiliği Ayvacık'ta gelişmiştir. Günümüzde Ayvacık'taki iş imkânlarının kısıtlı olması nedeniyle ilçede yaşayan birçok erkek nüfus inşaat işleri için ilçe dışında çalışmaya gitmektedir (Anonim, 2017:12).

İnşaatta çalışanlar ortalama 20 yaş üzerindeki erkeklerdir. Mahallelere göre değişmekle birlikte aile fertlerinden yıl boyu köyde kalanlarda bulunmaktadır. Çökekli, Döngel, Döngelyatak, Çamlıkale mahallelerinde böyle bir durum tespit edilmiştir. Ancak ailesini Çarşamba’da bırakanlar olduğu gibi yanında götürenlerde vardır.

İnşaat sektöründe işgücüne katılanlar uzmanlık alanlarına göre mahallelere göre değişmekle birlikte kalıpcılık ön plandadır. Bunu duvar örmeciliği ve sıvacılık takip etmektedir. İnşaat işçisi olarak yapılan göçlerde gidilen illere bakıldığında Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa öncelikli yerler arasındadır (Tablo 11).

Tablo 11: 50 ve daha fazla Ayvacık doğumlu nüfusa sahip iller (2018)

Ayvacıklıların yerleşmiş olduğu iller	Ayvacık nüfusuna kayıtlı nüfus	Ayvacıklıların yerleşmiş olduğu iller	Ayvacık nüfusuna kayıtlı nüfus
Aksaray	148	Kocaeli	553
Amasya	196	Konya	219
Ankara	5593	Kütahya	108
Antalya	500	Manisa	82
Aydın	125	Mersin	74
Balıkesir	217	Muğla	160
Bursa	637	Niğde	273
Çanakkale	84	Ordu	326
Denizli	324	Rize	78
Düzce	92	Sakarya	144
Eskişehir	388	Samsun	14084
Giresun	119	Sinop	80
Hatay	79	Şırnak	54
İstanbul	5214	Tekirdağ	659
İzmir	813	Tokat	252
Karabük	75	Trabzon	104
Kırıkkale	74	Yalova	84
Kırklareli	94		

Kaynak: TÜİK, 2018.

Türkiye geneli toplamında Ayvacık’a kayıtlı olup, Ayvacık dışında yaşayan nüfus 19 138 kişidir. Ayvacık kayıtlı olup Ayvacık dışında yaşayanlar Karadeniz

bölgesi hariç diğer yerlerde; Samsun'un batısında kalan yerlere gitmektedirler. Buralarda inşaat sektörü yıl içerisinde daha fazla sürmektedir. Ayrıca fındık sezonundan sonra gidenler için de daha uzun çalışma fırsatı vermektedir.

Ayvacık dışında yaşayan aileler okulların tatil olmasından sonra yaz aylarını geçirmek için Ayvacık'a gelmektedir. Bu aileler yaz boyu köylerde kalmaktadır. Fındığın toplanmaya başlandığı tarih; hava sıcaklığı ve yağış durumuna göre değişmekle birlikte ağustos ayının genelde ikinci haftasıdır. Fındığın toplanma süresi; fındık bahçesinin büyüklüğüne, hava şartlarına, çalışan insan sayısına göre değişir. Bundan dolayı belirli bir bitiş tarihi mevcut değildir. Ancak ilçe dışında yaşayıp yazın gelenler okulların açıldığı tarihe göre fındık hasadına başlayıp, okulların açılmasından önce bitirmek istemektedirler.

2.3.2.2. İlçeye Yapılan Mevsimlik İşçi Göçü

Ayvacık'ın toplam yüzölçümü 384.5 km²'dir. Bu alanın % 69'unun eğimi % 15'ten daha fazladır. Fındık çok yıllık bitki olduğu için, her sene tekrar dikilmesine gerek yoktur. Onun için özellikle eğimli arazileri değerlendirmek için dikilmiştir. Ancak hasat döneminde toplanması için insan gücü ihtiyacı duyulmaktadır. Eğimden dolayı makine kullanılamamaktadır. Bu insan gücünü karşılamak için aile birey sayısı yeterli olduğu durumda aileler fındıklarını kendileri toplarken, aile bireyleri yeterli değilse veya toplamak için uygun değilse işçi tutulmaktadır. Bu da hasat döneminde işçi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ilçe dışından ilçeye mevsimlik işçi göçü olmasına sebep olmaktadır. Bu işçilerin bir kısmı çevredeki ilçelerden olabildiği gibi bir kısmı da daha uzak yerlerden gelebilmektedir.

Yaptığımız araştırmaya göre, ilçeye mevsimlik işçi olarak Adana ve Şanlıurfa'dan gelenler vardır. Bu gelen işçiler yaklaşık olarak 300 kişilik bir gruptur. Grup içerisinde Ayvacık ve Çarşamba'ya 15 yıldır gelen işçilerde vardır. Bu işçiler fındık hasadı için gelmektedirler. Genellikle daha önce çalıştıkları işverenlere çalışmaktadırlar.

Bu mevsimlik işçiler Ayvacık'a gelmeden önce Konya da şekerpancarı çapası yapmaktadırlar. Yaklaşık tarih olarak 25 Temmuz'da Ayvacık'a gelmektedirler. 20 Eylül tarihinde de geri dönmektedirler. Bu geliş ve gidiş tarihleri yaklaşık olarak her sene aynı zamana denk gelmektedir. Buradan geri dönüşlerinde ise genellikle Konya'da patates hasadı yapmaktadırlar.

Gelenler arasında sadece yetişkinler değil, çocuklar da bulunmaktadır. Getirdikleri gıda ürünlerinden yine kendileri yemeklerini yapmaktadırlar. Ayrıca fındık tarlalarından getirdikleri dalları da ateş yakıp ısınma da kullanmaktadırlar.

İşçilerin çalışacakları yerleri çavuş diye adlandırdıkları kişiler ayarlamaktadır. İşçiler sabah saat 7:00 de fındık tarlasında olmakta ve 7:30 da işe başlamaktadır. 13:00-14:00 arası bir öğlen yemeği arası verilmektedir. Yemek ve diğer ihtiyaçları kendileri karşılamaktadırlar. 16:00-16:15 arası bir molaları olmakta ve son olarak saat 18:30 da işi bırakmaktadırlar. İşe gidiş ve dönüş aracını işveren sağlamaktadır.

Bu işçilerin çalışmaya gittikleri yerler daha ziyade Ayvacık ilçe merkezinin kuzeyinde kalan ve ulaşım mesafesi uzak olmayan, Suat Uğurlu baraj gölü çevresinde kalan köylerdir. Buradan daha uzaklara gitmeleri işverenler açısından maliyetli olmaktadır. Çünkü uzak köylerden işçi almaları mesafe uzunluğu açısından zaman kaybı ve işçilerin nakledilmesi açısından da maliyetli olmaktadır.

Fındık üreticilerinin bir kısmı şartların elverdiği durumlarda farklı ilçelerden akraba ve yakınlarını işçi olarak getirebilmektedir. Bu işçilerin kalacak yerlerini, yemek ve diğer ihtiyaçlarını kendileri karşılamaktadır.

2.3.2.3. Dış Göçler

Araştırma sahasında çalışmalara göre Ayvacık'tan yurt dışına göçler olmaktadır. Bu yapılan göçlerin büyük çoğunluğu mevsimlikdir. Mahallelerden inşaat sektöründe çalışmak için, farklı illere inşaat sezonunda yapılan göçler gibi yurt dışına da göçler olmaktadır. Bu göçler Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne, Gürcistan, Azerbaycan, İsrail ve KKTC gibi ülkelere mevsimlik işçi göçü şeklindedir. Buralara giden işçiler sezonluk gitmekte ve genellikle ailelerini beraberinde götürmemektedir. Ailelerini ya ikamet ettiği köyde bırakmakta ya da Çarşamba veya Samsun'a yerleştirip gitmektedirler.

Avrupa'ya 1960-1970 yıllarında yapılan işçi göçüyle gidenler olmuştur. Burada Almanya ve Fransa gibi ülkelere göç daha fazla gerçekleşmiştir. Bunlar orada oturma izni almışlar ve ailelerini de beraberinde götürmüşlerdir. Buralara yerleşenler, yaz aylarında tatile memleketlerine gelmekte, kışın ise geri dönmektedirler.

2.4. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Nüfusun yaş ve cinsiyet durumu, o toplumun sosyal ve ekonomik durumuna göre şekillenmektedir. Çünkü mevcut durum içerisinde nüfusun doğum oranları ve sayıları ile birlikte toplumda meydana gelen göçler nüfus yapısını belirlemektedir.

Doğum ve ölümlerle ilgili olarak mevcut sosyal yapı üzerinde insanların direkt etkisi olmasa da göçlerle demografik yapı üzerinde etkisi vardır. Bundan dolayı toplum içerisinde göçlerin durumuna göre bu demografik yapı değişebilmektedir. Göç hareketine katılanlar büyük oranda çalışma çağındaki erkekler olduğu için demografik yapıyı etkilemektedir. Bu durumda göç veren yerlerde kadın nüfus erkek nüfustan sayısal olarak daha fazla olmaktadır (Tablo 12).

Tablo 12: Yıllara göre kadın ve erkek nüfusun değişim durumu

	Toplam	Artış	Erkek	Kadın
1965	20908		10511	10397
1970	23566	2658	11884	11682
1975	26096	2530	13294	12802
1980	27792	1696	13421	14371
1985	28479	687	13316	15163
1990	28112	-367	12973	15139
2000	24275	-3837	10821	13454
2007	26465	2190	13295	13170
2008	25867	-598	13083	12784
2009	25087	-780	12689	12398
2010	24211	-876	12091	12120
2011	23611	-600	11897	11714
2012	22623	-988	11349	11274
2013	22444	-179	11395	11049
2014	21344	-1100	10894	10450
2015	20619	-725	10482	10137
2016	20178	-441	10324	9854
2017	19632	-546	10069	9563
2018	21847	2215	11326	10521

Kaynak: TÜİK verileri, 2018.

1965 yılından 1985 yılına kadar olan nüfus artışına daha önce değinilmişti. Kadın-erkek nüfusuna baktığımızda 1965-1975 yıllarında büyük farklar gözlemlenmemiştir. Ancak 1980 yılından itibaren erkek nüfus ve kadın nüfus arasında fark artmıştır. Bunun nedeni ilçe dışına göç hareketi başlamasıdır. Hali hazırda 1985 yılından itibaren de göçe bağlı olarak nüfusta azalmalar kendini göstermeye

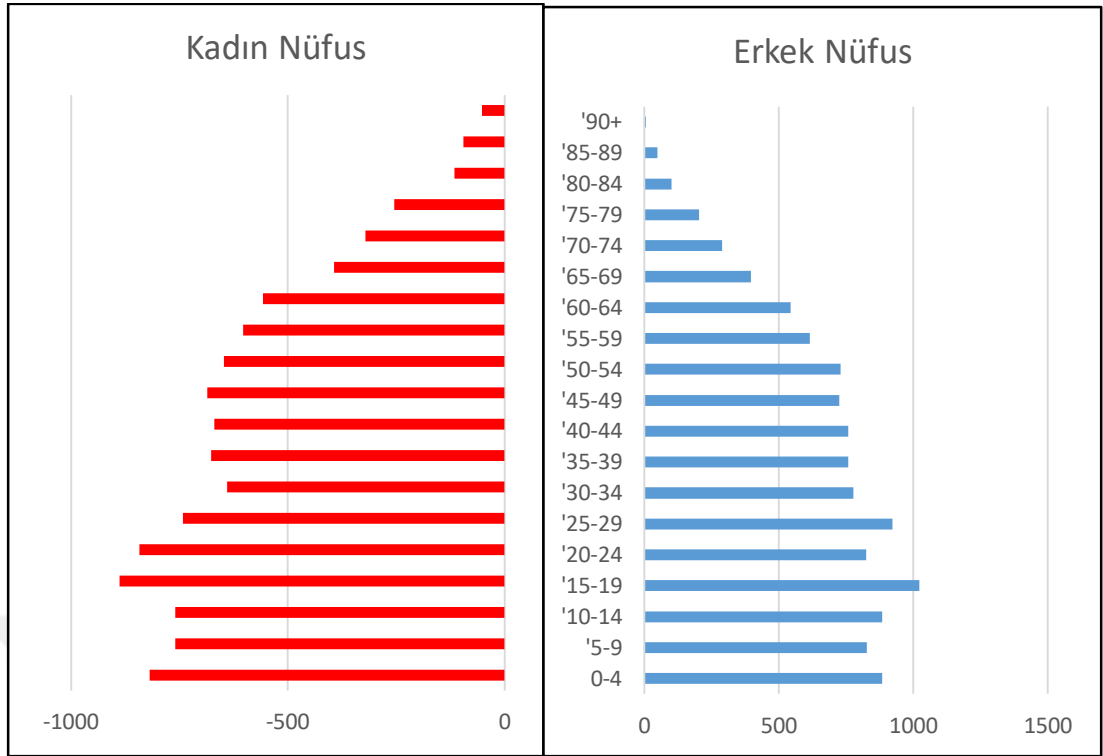
başlamıştır. 2007 yılında yapılan nüfus tespitinde bu fark ortadan kalmıştır. Sonraki yıllarda dalgalanmalar olsa da büyük fark olmamıştır.

2018 yılı cinsiyet ve yaş gruplarına göre nüfusun durumuna baktığımızda ortaya çıkan tabloda; 0-59 yaş aralığı gruplarından 20-24 yaş grubu haricinde olan diğer yaşların tamamında; erkek nüfus kadın nüfustan daha fazladır. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında mevsimlik işçi olarak gidenlerin ikametgâh adreslerinin Ayvacık olarak gösterilmesinin yanında, seçim sebebiyle resmîyette Ayvacık’a alınmasının da etkisi olmuştur. Bununla birlikte 60-90+ yaş gruplarından 65-69 yaş grubu hariç diğer yaş gruplarının tamamında; kadın nüfus erkek nüfustan daha fazladır. 65-69 yaş grubunda erkek nüfus sadece 3 kişilik bir farkla kadın nüfusundan daha fazladır (Tablo 13).

Tablo 13: 2018 yılı cinsiyet ve yaş gruplarına göre nüfusun durumu

YAŞ GRUBU	TOPLAM		
	TOPLAM	ERKEK	KADIN
'0-4	1703	884	819
'5-9	1588	828	760
'10-14	1645	885	760
'15-19	1912	1024	888
'20-24	1667	825	842
'25-29	1665	923	742
'30-34	1417	777	640
'35-39	1436	759	677
'40-44	1428	759	669
'45-49	1412	726	686
'50-54	1378	730	648
'55-59	1218	615	603
'60-64	1101	544	557
'65-69	789	396	393
'70-74	610	289	321
'75-79	458	204	254
'80-84	217	102	115
'85-89	144	49	95
'90+	59	7	52

Kaynak: TÜİK, 2018.

Şekil 31: 2018 yılı cinsiyetlerine göre yaş grupları grafiği
Kaynak: TÜİK 2018

Kır ve nahiye/ilçe merkezi nüfusu açısından bakıldığında kır nüfusu ilçe merkezi nüfusundan fazladır. 1965 yılında kır nüfusu % 94,6, nahiye nüfusu % 5,4 iken; 2018 yılında kır nüfusu % 72,8, ilçe nüfusu ise % 27,2'dir (Tablo 14).

Tablo 14: Ayvacık nüfusunun yıllara göre; kırsal ve nahiye/ilçe merkezi nüfusu.

Ayyacık		Nahiye ve İlçe Merkezi Nüfusu						Kırsal Nüfus					
	Toplam	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
1965	20908	1121	5,4	539	48,1	582	51,9	19787	94,6	9972	50,4	9815	49,6
1970	23566	1923	8,2	964	50,1	959	49,9	21643	91,8	10920	50,5	10723	49,5
1975	26096	2788	10,7	1429	51,3	1356	48,6	23308	89,3	11865	50,9	11443	49,1
1980	27792	2558	9,2	1273	49,8	1285	50,2	25234	90,8	12148	48,1	13086	51,9
1985	28479	1525	5,4	714	46,8	811	53,2	26954	94,6	12602	46,8	14352	53,2
1990	28112	5375	19,1	2545	47,3	2830	52,7	22737	80,9	10428	45,9	12309	54,1
2000	24275	5650	23,3	2627	46,5	3023	53,5	18625	76,7	8194	44,0	10431	56,0
2007	26465	7484	28,3	3766	50,3	3718	49,7	18981	71,7	9529	50,2	9452	49,8
2012	22623	6107	27,0	3110	50,9	2997	49,1	16516	73,0	8239	49,9	8277	50,1
2017	19632	5874	29,9		0,0		0,0	13758	70,1		0,0		0,0
2018	21847	5951	27,2				0,0	15896	72,8		0,0		0,0

Kaynak: TÜİK, 1965-2018.

2.5. Nüfusta Bağımlılık Oranı

Kendileri çalışmayıp, o toplumdaki çalışanların üretimini tüketen nüfusa, bağımlı nüfus ve bu nüfus kitlesinin toplam nüfustaki payına ise bağımlı nüfus oranı denir (Doğanay vd., 2003:75).

Bağımlı nüfus hesaplaması şu şekildedir:

$$\text{Bağımlı nüfus} = \frac{0-14 \text{ yaş} + 65 \text{ yaş ve üstü}}{15-64 \text{ yaş dilimleri toplamı}} \times 100$$

15-64 yaş dilimlerinde olanlar bağımlılık oranı açısından bakıldığında ekonomik olarak faal kabul edilir. Ancak eğitim durumu, askerlik, meslek sahibi olamama, işsizlik gibi sebeplerle bu yaş diliminde olanların tamamı çalışmamaktadır. Bununla birlikte 0-14 yaş ve 65 ve üstü yaşta olanlardan da ekonomik açıdan faal olanlar olabilmektedir. Ayvacık ilçesinde yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunun kırsal alanda olması ve ekonomik faaliyetlerinin tarıma dayalı bulunmasından ötürü çalışma yaşı 15'ten aşağıya inebilmekle birlikte bazen 65 yaşın üstüne de çıkabilmektedir.

2018 yılı Ayvacık ilçe nüfusuna bağımlı nüfus formülünü uyguladığımızda bağımlı nüfus oranı % 49,2 çıkmaktadır. Samsun genelinde bu % 46,3 iken Türkiye genelinde ise % 47,4'tür. Ayvacık'ta bağımlı nüfus oranının Samsun geneline kıyaslandığında yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise Ayvacık'tan iş gücü sebebiyle ilçe dışına göçlerin olmasıdır.

Genç bağımlılık 0-14 yaş arasını kapsayan bağımlılık oranıdır. Bu orana bakıldığında; Ayvacık'ta 33,7, Samsun'da 30,0, Türkiye'de ise 34,5'tir. Samsun'a göre yüksek çıkmasının nedeni 15-64 yaş grubu bireylerin göçe katılması olarak gösterilebilir.

Yaşlı bağımlılık oranı 65 ve üstünü kapsayan bağımlılık durumudur. Yaşlı bağımlılık oranı Ayvacık'ta 15,5, Samsun'da 16,3, Türkiye'de 12,9'dur (Tablo 15). Göç konusunda belirttiğimiz konulardan birisi emekli olanların büyük çoğunluğunun emekli olduktan sonra, Ayvacık'a yerleşmemesidir. Yaşlı bağımlı oranının Ayvacık'ta Samsun'dan düşük olması bunu göstermektedir.

Tablo 15: Türkiye, Samsun ve Ayvacık'ın bağımlı yaş oranları (2018)

	Toplam nüfus	Yaş grubu			Toplam yaş bağımlılık oranı	Genç bağımlılık oranı	Yaşlı bağımlılık oranı
		0-14	15-64	65 +			
Türkiye	82 003 882	19 184 329	55 633 349	7 186 204	47,4	34,5	12,9
Samsun	1 335 716 (% 1.62)	273 641	913 109	148 966	46,3	30,0	16,3
Ayvacık	21 847 (% 1.63)	4936	14634	2277	49,2	33,7	15,5

Kaynak: TÜİK verileri, 2018.

2.6. Aile Büyüklükleri

Geleneksel Türk toplum yapısında ailelerin birlikte yaşadığı bilinmektedir. Bu aile yapısında hiyerarşi vardır ve önemlidir. Ailenin yaşça en büyüğü ve genelde erkeği aile içerisinde söz sahibidir. Üç kuşak bir arada yaşayabilmektedir.

Sahanın aile büyüklüklerine baktığımızda ortaya çıkan durum Tabloda 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Aile büyüklüğü ve hane halkının türüne göre sayısı.

Tek Çekirdek Aileden Oluşan Hane	2683 kişi
Sadece Eşlerden Oluşan Çekirdek Aile	861 kişi
Eşler ve Çocuklardan Oluşan Çekirdek Aile	1546 kişi
Ortalama Hane halkı Büyüklüğü	4,22 kişi
Hane Sayısı	5154 kişi
Baba ve Çocuklardan Oluşan Aile	101 kişi
Anne ve Çocuklardan Oluşan Aile	175 kişi
Tek Ebeveyn ve Çocuklardan Oluşan Aile	276 kişi
Toplam	276 kişi

Kaynak: TÜİK verileri, 2018.

TÜİK verilerine göre; Ayvacık ilçesinde ortalama hane halkı büyüklüğü 4,2 kişidir. Hane halkı büyüklüğü Samsun geneli için 3,4; Türkiye geneli için 3,5'tir. Bu oranlara bakıldığında Ayvacık bir hane de yaşayan insan sayısı açısından Samsun ve Türkiye ortalamasını üzerindedir. Bunun ardında ki sebep ise kırsal nüfusun fazla olmasıdır. Çünkü kırsalda yaşayan aileler geleneksel aile yapısını şehirlere göre daha fazla yaşamaktadır. Ayrıca ekonomik yapıları ve toplumun genel yapısı itibarıyla kırlarda aile fertlerinin birlikte ve daha fazla çocukla yaşamaları beklenmektedir.

Sahada bulunan toplam hane sayısı 5154'tür. Tek çekirdekli ailelerin toplamı 2683'tür. Bu da toplam hane halkı büyüklüğünün % 52,1'ini oluşturmaktadır.

Sadece eşlerden oluşan aile sayısı 861'dir. Bu sayı toplam hane halkının % 16,7'sini oluşturmaktadır.

Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan aile sayısı toplamda 276 ailedir. Bunların 101'i baba ve çocuklardan oluşan aile; 175'i Anne ve çocuklardan oluşan ailelerdir. Anne ve çocuklardan oluşan aile sayısının baba ve çocuklardan oluşan aile sayısından fazla olmasının nedeni; mevsimlik işçi olarak babaların göçlere katılımıdır.

2.7. Nüfusun Eğitim Durumu

Araştırma sahasının 2018 yılı nüfus kayıtlarına göre, 6 yaş ve üstü nüfusun % 92,9'u okuryazar durumdadır. Erkeklerde bu oran % 96,8 iken, kadınlarda % 88,7'ye düşmektedir. Okuryazar olmayanların oranı ise % 6,8'dir.

Okuma yazma bilmeyenlerin toplam sayısı 1351'dir. Bu sayının 306'sını erkekler, 1045'ini kadınlar oluşturur. Bu sayının 870 kişisi 65 ve üzeri yaşa sahip olanlardır. Bu sayıda toplam okuma yazma bilmeyenlerin % 69,3'üne karşılık gelmektedir. Yaş değerlerin düştükçe okuma yazma oranlarının arttığı tespit edilmiştir.

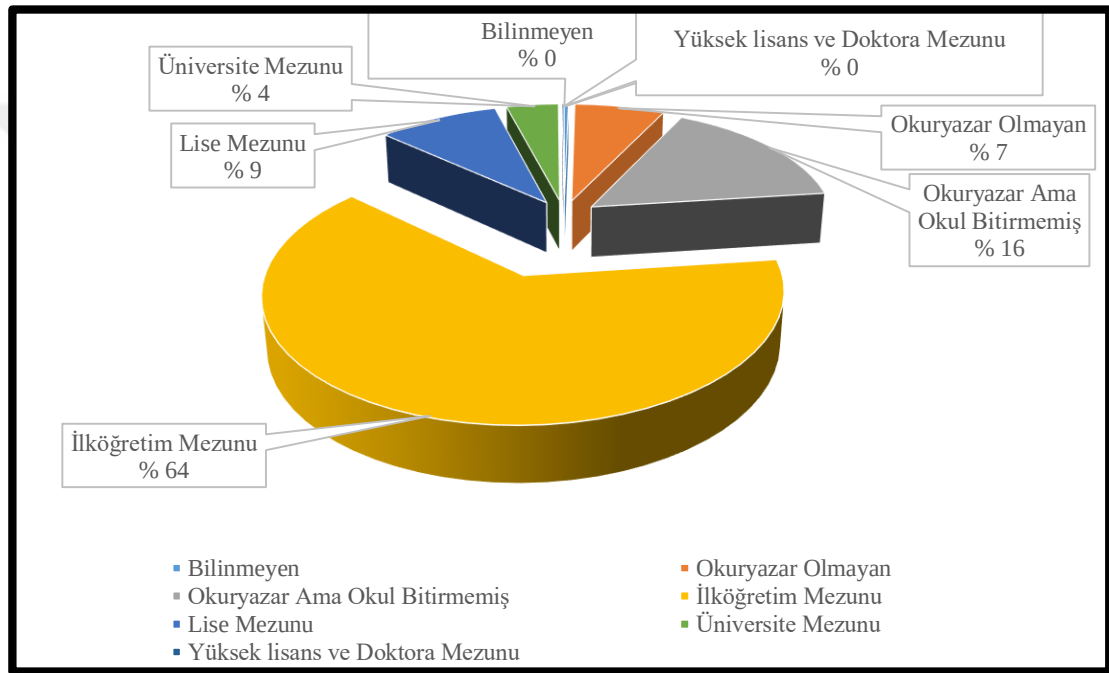
Türkiye geneli okuma yazma ortalamalarına bakıldığında; okuma yazma bilenlerin oranı % 97,0'dır. Bu oran erkeklerde % 99,1'iken, kadınlarda % 94,8'dir. Ayvacık ilçesi ile Türkiye geneli karşılaştırıldığında; Ayvacık'ta okuma yazma oranlarının düşük olmasının sebebi, kırsal nüfusun fazla olması ile ilişkili görünmektedir. Bununla birlikte mevcut duruma bakıldığında, Ayvacık'ta bu 65 yaş ve üzeri olan nüfusun kendi dönemlerinde eğitim öğretim faaliyetlerinin günümüzdeki kadar gelişmemiş olmasında yatmaktadır. Bu yaş kuşağının öğretim dönemlerinde kırsal nüfus şimdikinden daha fazlaydı. Kadınların okuma yazma oranlarının düşük olmasının sebebi ise kırsal kesimlerde okula daha az gönderilmesi idi. Ancak bu anlayış günümüzde değişmiştir.

Okuryazar olup, okul bitiremeyenlere bakıldığında; bunların toplam sayısı 3150 kişi dir. Ancak bu sayı içerisinde halen okula devam edip mezun durumuna gelmemiş öğrencilerde vardır. 6-13 yaş grubunda olup halen okuluna devam eden öğrencilerin sayısı 1846 kişi dir. Bu da toplam sayının % 39,7'sine karşılık gelmektedir (Tablo 17).

Tablo 17: Ayvacık nüfusunun öğrenim durum tablosu.

Öğrenim Durumu	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
Bilinmeyen	61	0,3	26	0,3	35	0,4
Okuryazar Olmayan	1351	6,8	306	3,0	1045	10,9
Okuryazar Ama Okul Bitirmemiş	3150	15,9	1444	14,0	1706	17,8
İlköğretim Mezunu	12645	63,7	6966	67,7	5679	59,4
Lise Mezunu	1827	9,2	1085	10,6	742	7,8
Üniversite Mezunu	780	3,9	438	4,3	342	3,6
Y. lisans ve Doktora Mezunu	27	0,1	18	0,2	9	0,1
Toplam	19841		10283		9558	

Kaynak: TÜİK, 2018.

Şekil 32: Ayvacık nüfusunun öğrenim durum grafiği

Kaynak: TÜİK, 2018.

Ayvacık'ta bulunan okul sayısı 36'dır. 1 Anaokulu, 23 İlk okul, 9 Orta okul, 3 Lise vardır. Sınıf başına ortalama 18 öğrenci düşmektedir. Ancak bazı okulların sınıf sayılarına ulaşamamıştır. Öğretmen başına ise ortalama 12 öğrenci düşmektedir (Tablo 18, Şekil 33).

Tablo 18: Ayvacık ilçesinde bulunan okullar, öğretmen sayıları, öğrenci sayıları ve derslik sayıları

	Okul Adı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı	Derslik sayısı
1	Ayvacık Anaokulu	4	123	4
2	Kazancılı İlkokulu	5	60	6
3	Atatürk İlkokulu	11	217	11
4	Çarşıköy İlkokulu	5	72	5
5	Döngel ilkokulu	4	126	4
6	Eynel İlkokulu	10	85	-
7	Terice İlkokulu	5	78	5
8	Y.Mustafa Çakır İlkokulu	5	74	6
9	Hasan Uğurlu İlkokulu	14	225	12
10	Keskinoğlu İlkokulu	1	13	2
11	Başalan İlkokulu	9	192	9
12	Çarşıköy Çal İlkokulu	3	30	3
13	Çökekli Boyalıca İlkokulu	1	7	2
14	Döngel Cumhuriyet İlkokulu	3	20	3
15	Karaağaç İlkokulu	1	21	1
16	KarşıdöngelAtmacaoğlu İlkokulu	3	10	3
17	KarşıdöngelDöngellioğlu İlkokulu	2	22	2
18	Karşıdöngel Haydar İlkokulu	3	17	3
19	Karşıdöngel Kopuk İlkokulu	3	16	3
20	Meyvelik İlkokulu	2	16	2
21	Şehit Seyfi Altuntaş İlkokulu	3	21	3
22	Tekür İlkokulu	2	14	2
23	Tiryakioğlu Şehit A.A. İlkokulu	2	15	-
24	Zaferköy İlkokulu	3	29	3
25	Atatürk Ortaokulu	7	52	4
26	Çarşıköy ortaokulu	11	136	-
27	Eynel Ortaokulu	7	86	-
28	M.Akif Ersoy Ortaokulu	19	252	13
29	Terice Ortaokulu	12	101	7
30	Döngel Ortaokulu	13	189	-
31	Y.Mustafa Çakır Ortaokulu	9	90	-
32	Ayvacık İmam Hatip Ortaokulu	19	213	9
33	Mustafa Üstündağ Y.B. Ortaokulu	11	65	20
34	Ayvacık Anadolu Lisesi	22	193	10
35	Mahmut Gökmen A.İ.H. Lisesi	22	205	12
36	Ayvacık Mesleki ve Teknik A.Lisesi	32	281	18

Kaynak: Veriler <http://ayvacik55.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır (2018).

Şekil 33: İlçe merkezinde bulunan Ayvacık Anadolu Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

2.8. Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı

Toprak ve nüfus sayısı arasındaki ilgi derecesini ortaya koyan en açık göstergelerden biri nüfus yoğunluklarıdır. Terim olarak, belli bir coğrafi üniteye barınan nüfus sayısının, bir ünitenin yüzölçümü değerine oranlaması sonucunda elde edilen bir orantı değeridir. Bu değere, hesaplama sonucu elde edilmiş olan yoğunluk endeksi de denir. Birimi, nüfus/1 km² veya nüfus/1ha. şeklindedir (Doğanay, 1995: 210).

Nüfus yoğunluğu çeşitli ölçütlere göre yapılmaktadır. Bunlar; aritmetik, fizyolojik ve tarımsal yoğunluktur (Atalay, 2011:211). Bunlardan aritmetik nüfus yoğunluğu metodu, belli bir nüfus kitlesinin, belli bir arazi büyüklüğüne eşit olarak dağıldığı varsayılarak uygulanır. Nüfus miktarının, birim yüzölçümü tutarına bölünmesi suretiyle elde edilir (Doğanay, 1995:210).

Formülü şu şekildedir;

$$\text{Aritmetik nüfus yoğunluğu} = \frac{\text{Toplam Nüfus (kişi)}}{\text{Yüzölçümü (km}^2\text{)}}$$

Bu formüle göre;

$$\text{Aritmetik nüfus yoğunluğu} = \frac{21\,847 \text{ kişi}}{384.5 \text{ km}^2} = 56,8 \text{ kişi/km}^2$$

Bu formüle göre Ayvacık'ta km^2 'ye 56,8 kişi/ km^2 düşmektedir. Bu formül uygulandığında Samsun'un aritmetik nüfus yoğunluğunun 137,3 kişi/ km^2 , Türkiye'nin ortalama aritmetik nüfus yoğunluğunun ise 100,6 kişi/ km^2 olduğu ortaya çıkmaktadır. Elde edilen bu veriler nüfusun değişimine göre farklılık göstermektedir.

Aritmetik nüfus yoğunluğu sahada yaşayan nüfusun sahaya eşit şekilde dağıldığını varsayarak hesaplanmaktadır. Ancak saha içerisinde eğim, ormanlık alanlar, göller ve yerleşilemeyen alanlar dikkate alınmadığı için elde edilen sonuçlar tam olarak gerçek değeri yansıtmamaktadır.

Nüfus yoğunluğunun hesaplandığı diğer durum ise fizyolojik nüfus yoğunluğudur. Fizyolojik nüfus yoğunluğu toplam nüfusun ekili dikili alanlara bölünmesiyle ortaya çıkan yoğunluktur.

Formülü şu şekildedir;

$$\text{Fizyolojik nüfus yoğunluğu} = \frac{\text{Toplam Nüfus (kişi)}}{\text{Tarım Arazisinin Alanı (km}^2\text{)}}$$

Bu formüle göre;

$$\text{Fizyolojik nüfus yoğunluğu} = \frac{21\,847 \text{ kişi}}{109,4 \text{ km}^2} = 199,6 \text{ km}^2/\text{kişi} \text{ çıkmaktadır.}$$

Bu formüle göre Ayvacık'ta km^2 'ye 199,6 kişi düşmektedir. Aynı formülle Samsun'un fizyolojik nüfus yoğunluğu 355,3 $\text{km}^2/\text{kişi}$, Türkiye'nin ise 353,6 $\text{km}^2/\text{kişi}$ çıkmaktadır. Bu formül nüfusun tamamının tarımsal faaliyetlerden geçimini sağladığını kabul etmektedir. Ancak böyle bir durumda tarım dışı kabul ettiğimiz sanayi ve hizmet sektörlerini yok sayar ve sağlıklı bir sonuca varamayız.

Nüfus yoğunluğunun hesaplandığı diğer bir durum ise tarımsal nüfus yoğunluğudur. Bunda ise kırsal nüfusun tarım arazilerine oranlanması ile yoğunluk tespit edilir.

$$\text{Tarımsal nüfus yoğunluğu} = \frac{\text{Kırsal nüfus toplamı (kişi)}}{\text{Tarım Arazisinin Alanı (km}^2\text{)}}$$

Bu formüle göre;

$$\text{Tarımsal nüfus yoğunluğu} = \frac{15896 \text{ kişi}}{109,4 \text{ km}^2} = 145,3 \text{ km}^2/\text{kişi}$$

Ayvacık'ın tarımsal nüfus yoğunluğu 145,3 km²/kişi çıkmıştır. Bu değerlerin Ayvacık açısından durumuna bakıldığında; 15896 kişi olan merkez mahalleler haricinde ki nüfus dikkate alınmıştır. Ancak merkez mahallede kayıtlı olduğu halde tarımsal faaliyetlerde geçimini sağlayanlarda vardır.

Mahalle sayıları ve nüfusları yıllara göre farklılık göstermiştir. 2018 yılı itibariyle Ayvacık'ın 43 mahallesi bulunmaktadır. Bunlardan Eyüp Sultan, Fatih Sultan Mehmet, Keskinoglu, Meşelidüz, Orhangazi, Orta, Yunus Emre, Tepealtı mahalleleri merkez mahalleleri oluşturmaktadır. Bunların haricinde bulunan 35 mahalle ilçe geneline dağılmıştır (Tablo 19).

Tablo 19: Ayvacık ilçe merkezi haricinin mahalle yüzölçümleri ve nüfus sayıları

Mahalleler	Mahalle alanları	Mahalle nüfusu	Mahalleler	Mahalle alanları	Mahalle nüfusu
Ardıç	1039 ha	282	Kazancılı	725 ha	710
Başalan	1995 ha	340	Koçyurdu	1222 ha	256
Çamalan	2735 ha	372	Ortaköy	1272 ha	309
Çamlıkale	1401 ha	119	Osmanlı	307 ha	144
Çarsıköy	1301 ha	946	Örencik	662 ha	401
Çökekli	3142 ha	482	Sahilköy	499 ha	358
Döngel	1442 ha	1076	Söğütpınar	1138 ha	573
Döngelyatak	657 ha	282	Şenpınar	136 ha	597
Esenyurt	2368 ha	131	Terice	1017 ha	958
Eynel	665 ha	688	Tiryakioğlu	316 ha	446
Gultepe	772 ha	408	Uğurlu	752 ha	154
Gülpınar	271 ha	284	Yenice	239 ha	495
Gürçam	1711 ha	578	Yeniköy	685 ha	471
Güzelyurt	685 ha	340	Yeşilçam	288 ha	367
Kabaklık	1501 ha	553	Yeşildere	947 ha	356
Kapıkaya	549 ha	318	Yeşilpınar	350 ha	288
Karaağac	294 ha	283	Zafer	684 ha	424
Karşidöngel	461 ha	1107			

Kaynak: TÜİK, 2018.

Mahalle sayısında ki son değişiklik 2008 yılında olmuştur. Ayvacık ilçesine bağlı Sofualan köyü İçişleri Bakanlığı'nın 2008/9759 sayılı kararının Resmi gazetenin

2 Şubat 2008 tarih ve 26775 sayılı nüshasında yayınlanması ile Amasya'nın Taşova ilçesine bağlanmıştır (<http://tasova.gen.tr>).

2.9. Yerleşme

2.9.1. Yerleşme Tarihi ve Gelişimi

Dünyadaki ilk medeniyetler önemli su kaynakları çevresinde ortaya çıkmıştır ve buralardan dünyaya yayılmıştır. Bu tesadüfi değildir. Samsun'daki ilk önemli arkeolojik merkezler de su kaynaklarının yakınında ortaya çıkmıştır (Tellioğlu, 2014). Bu cihetten baktığımızda Karadeniz bölgesinin en önemli iki ırmağını barındırın Samsun yerleşme açısından ideal bir konumdadır.

Samsun ve Çarşamba çevresine hakim olan topluluklar Gaşkalar, Kimmerler, İskitler, Makedonyalılar, Romalılar ve Büyük Selçuklularla birlikte Türklerdir. Büyük Selçuklu Devleti zamanında Türkler Anadolu'ya göç etmeye başladığında kıyı ile iç kesimler arasında geçişi su yolları vasıtası yapmaktaydı. Bu sebeple Yeşilirmak üzerinden kıyılara geçiş yapmışlardır (Tellioğlu, 2014:1-8).

Samsun'un doğusunda yer alan Yeşilirmak Havzası ve yakın çevresinde bugüne değin yoğun bir yerleşim dokusuna rastlanmamıştır. Tekkeköy ile Çarşamba'nın güneyinde Tepecik ve Kilise Tepe, Ayvacık-Tünbü Tepe ve Asarcık-Koyuncuoğlu Höyük yerleşmeleri saptanmıştır. Tepecik, Kilise Tepe ve Tünbü Tepe'nin İlk Tunç Çağı'nda yerleşim yeri olarak kullanıldığı anlaşılmıştır (Dönmez, 2008:415)

Ayvacık'ın yerleşme tarihine bakıldığında, ilk yerleşme kalıntılarına Eynel (Eğnel) mahallesi Derelik mevkiinde bulunan Tünbü tepesinde rastlanmıştır. Yapılan araştırmalar bu kalıntıların İlk Tunç çağı yerleşmesi olduğunu göstermiştir. M.Ö. 8.yy'da yörede Amazonların yaşadığı rivayet edilmekle birlikte bunların İskit kadınları olma ihtimali daha yüksektir. Daha sonra Amasya merkezli Pontus Krallığı; İtilbaşı ve Tuna oymağını oluşturan Türklerin, 1071 Malazgirt zaferinin ardından Danişmentlilerin; daha sonra Anadolu Selçukluları; Moğol İlhanlı Devleti; Trabzon Rum Devleti ve Taceddinoğulları Beyliği yönetiminde kalmıştır. Osmanlı Devleti yöreyi ilk kez Yıldırım Bayezid (1389-1402) zamanında ele geçirmiştir (<https://www.samsungazetesi.com>).

Geçmiş dönemlerde insanlar yerleşim yeri kurulumunda; su kaynaklarına yakınlığa, iklim şartlarının uygunluğa, ulaşım için ideal bir konuma ve tarım için

uygun sahalar olmasına dikkat etmişlerdir. Ayvacık'a bu açıdan bakıldığında, bulunduğu yer bunların tamamını karşılayacak bir pozisyondadır. Kıyı ile iç kesimle arasında geçiş bölgesinde bulunsada ılıman bir iklim özelliği taşımaktadır. Yeşilirmak'tan dolayı su problemi yaşamayacak bir yerdedir. Ayrıca vadi boyunca ilerlediğinde iç kesimlerle ulaşabilme imkânına sahiptir.

2.9.2. Yerleşme Şekilleri

Yerleşmeler çok çeşitli şekillerde görünür. Göçebe çadır toplulukları; yarı göçebelerin kışlık, yazlık ve güzlük eğreti yerleşmeleri; sedanter insanların evleri, çiftlikleri, mahalle, köy, kasaba ve şehir yeryüzünde görülen yerleşme şekillerinin başlıcalarıdır (Tanoğlu 1966).

Yerleşme coğrafyası yönünden yerleşim birimleri; yerleşmenin nüfus fonksiyonu, kuruluş yeri ve büyüklüğü gibi bazı özelliklere göre değerlendirilir. İnsanların geçim kaynaklarına göre yerleşmeler, kırsal yerleşme veya kentsel yerleşme olarak ifade edilir. Kırsal yerleşmeler yıl boyu yerleşim olup olması ve nüfus durumuna göre köyaltı, köy ve kasaba şeklindedir. Bununla birlikte dokularına göre toplu veya dağınık yerleşme şeklinde ayrılabilir. Ayrıca ekonomik fonksiyonlarına göre ise tahıl tarımına, sanayi bitkileri tarımına, bağ ve bahçe ziraatine, hayvancılığa, ormancılığa, madenciliğe ve az sayıda olmasına rağmen balıkçılığa, ipek böcekçiliğine, arıcılığa, dokumacılığa ve turizme dayanan köyler vardır. Kent (Şehir) yerleşmeleri ise nüfus ve fonksiyonlarına göre sınıflandırılabilir (Şahin ve Doğanay, 1999:204-208).

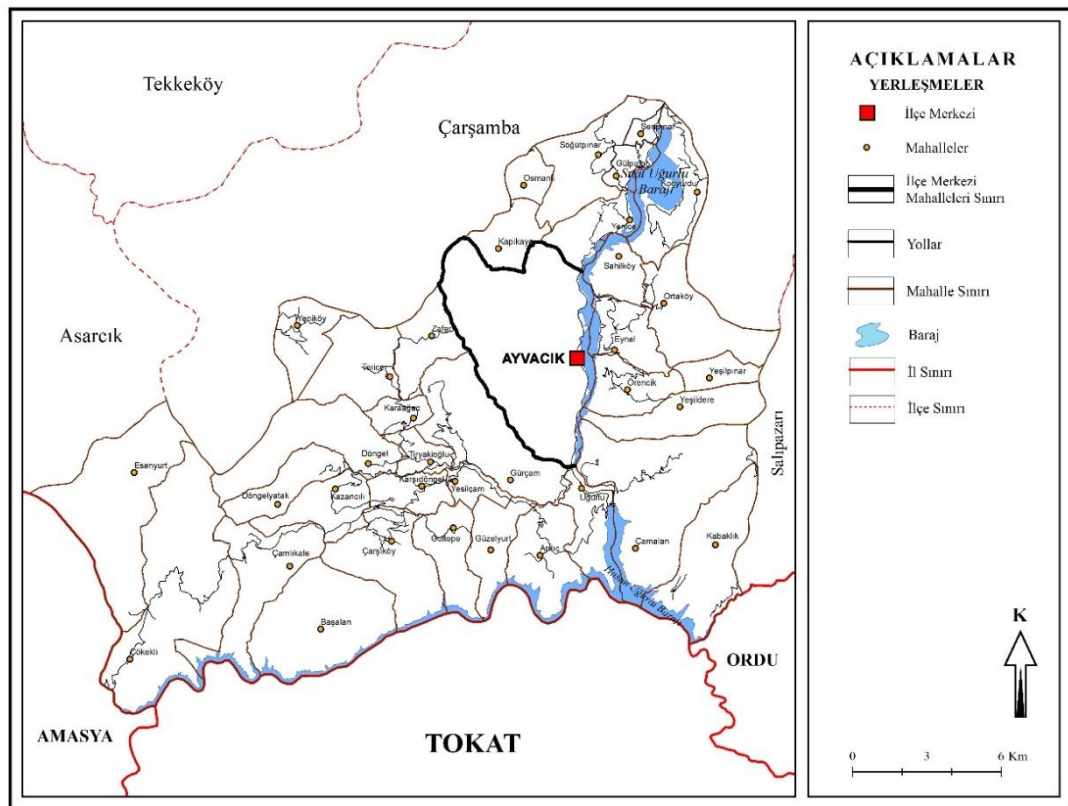
Ayvacık nüfusunun büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktadır (15896 kişi %72,8'i). Kırsal kesimde veya ilçe merkezinde yaşayanların büyük çoğunluğunun temel geçim kaynağı tarım ve özellikle fındıktır.

2.9.2.1. Daimi Yerleşmeler

Köy Yerleşmeleri

6 Aralık 2012 tarihinde yayımlanan Resmi gazetede belirtilen 6360 numaralı kanunda yapılan değişiklikle büyükşehirlere ait köyler mahalle statüsüne getirilmiştir (www.resmigazete.gov.tr). Bu sebeple kırsal kesimde temel geçim kaynağı tarım da olsa resmi olarak mahalle statüsündedir.

Ayvacık ilçesi toplamda 43 mahalleden oluşmaktadır. İdari ayırımı göre bunların 8 tanesi ilçe merkezini diğerleri ise kırsal kesimi oluşturmaktadır (Şekil 34).

Şekil 34: Yerleşme haritası

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı verilerinden üretilmiştir (2018).

Köylerin geneline baktığımızda buralar yılın tamamının geçirildiği daimi meskenlerdir. Bununla birlikte okul dönemlerinde Çarşamba ve diğer şehir merkezlerine gidip yazın gelenler de vardır. Kabaklık mahallesinde bunun örneklerine rastlanılmaktadır.

Köylerin kuruluş yerleri genellikle eğimli yamaçlardır. Ancak düzlük araziler de zaman zaman yerleşim yeri olarak değerlendirilmiştir. Ancak eğimin fazla olduğu yerlerde dağınık yerleşme vardır (Şekil 35).

Şekil 35: Dağınık bir kır yerleşmesi örneği (Güzelyurt Mahallesi)

Köylere dokuları açısından bakıldığında, en önemli özellikleri dağınık yerleşmeler şeklinde olmalarıdır. Bunun sebebi ise birlikte kurulum sağlanacak geniş düzlüklerin bulunamamasıdır. Böyle olduğu için burada yaşayanlar meskenlerini daha az eğime sahip yerlere inşa etmişlerdir ve bu da dağınık bir yerleşme dokusu ortaya çıkarmıştır.

İlçe Merkezi

İlçe merkezini oluşturan mahalleler Orhangazi, Eyüpsultan, Fatih Sultan Mehmet, Keskinoglu, Meşelidüz, Orta, Yunus Emre, Tepealtı'dır. Ancak Orhangazi, Eyüpsultan ve Fatih Sultan Mehmet mahalleleri nüfusun en yoğun olduğu ve merkez durumda olan mahallelerdir.

Yerleşim açısından yatay gelişme kuzey-güney doğrultuda gelişmiştir. Bunun sebebi kurulduğu yerin doğusunda baraj göletinin varlığıdır, batısında ise kısa mesafede yükselti artmaktadır. Bu sebeplerle yerleşme doğu-batı yönünde değil, kuzey-güney yönünde uzanış göstermektedir. Bu uzanıma uygun olarak Çarşamba-Ayvacak yolu etrafına yerleşilmiştir (Şekil 36).

Şekil 36: Ayvacık ilçesinin genel görünümü (Güneye bakış).
(Yaşar SEMİZ'in arşivinden).

Ekonomik faaliyetler açısından bakıldığında tarım önemli bir yer tutmaktadır. İlçe Tarım ve Orman müdürlüğünden alınan fındık destekleme raporlarında, ilçe merkezini oluşturan 8 mahalleye kayıtlı 856 kişinin, 13708 dekar fındık bahçesi vardır. Bu değerlerin 214 kişisi ve 3507 dekarı nüfusun fazla olduğu Orhangazi, Eyüpsultan ve Fatih Sultan Mehmet mahallelerine aittir.

Dikey gelişme yani binaların yükseltisi açısından bakıldığında, binalar genellikle 4 katlıdır. Sadece ticarethane olarak kullanılan yapılar sınırlıdır. Genellikle yüksek binaların giriş kısımları ticarethane olarak, diğer katlar mesken olarak kullanılmaktadır. Ticari işletmeler Orhangazi ve Eyüpsultan mahallelerinde yol boyunca dağılmış durumdadır.

Yönetim fonksiyonuna göre bakıldığında, Orhangazi mahallesinde kaymakamlık (Şekil 37), ilçe milli eğitim müdürlüğü, nüfus müdürlüğü, ilçe tarım ve orman müdürlüğü, ziraat odası, halk eğitim merkezi bulunmaktadır. Eyüp sultan mahallesinde ise belediye binası (Şekil 38), ilçe jandarma komutanlığı, ilçe devlet hastanesi bulunmaktadır.

Şekil 37: Ayvacık Kaymakamlığı

Şekil 38: Ayvacık Belediyesi

İlçe merkezinde eğitim faaliyetlerinin sürdüğü Atatürk İlk ve Orta Okulu, Hasan Uğurlu İlk Okulu, Ayvacık Mesleki ve Teknik Lisesi, Anadolu Lisesi Eyüp Sultan mahallesinde; Mustafa Üstündağ Yatılı Bölge Orta Okulu ise Fatih Sultan Mehmet mahallesinde bulunmaktadır.

2.9.2.2. Geçici Yerleşmeler

Geçici yerleşme yılın belirli döneminde kalınan yerleşmelerdir. Çalışma sahasında geçici yerleşmeler mevcuttur. Fındık hasadı için bölge dışından gelen işçiler çadırlarda konaklamaktadır. Çadırlarını Suat Uğurlu baraj setinin hemen kuzeyine kurmaktadır. Bu çadırlar demir iskelete sahiptir. Dışı branda ile kaplıdır. Çadır büyüklüğü aile fertlerine göre değişmektedir (Şekil 39).

Şekil 39: Geçici çadır yerleşmeleri.

2.10. Mesken Tipleri

İnsanlar evlerini inşa ederken, içinde bulundukları coğrafi çevre şartlarından iklim ve toprağın etkisinde kalmıştır. Bunun sonucu orman bölgelerinde ahşaptan, step sahalarında topraktan, taşlı bölgelerde ise taştan evlerden yararlanmıştır (Tanoğlu, 1966).

Orta ve Batı Karadeniz bölümünde ve Güney Marmara bölümünde, orman içindeki evlerin çoğunluğu ahşaptır. Bu meskenler ormanlardan sağlanan ağaç malzeme ile yapılmıştır. Bu evler çoğunlukla, taş bir temel üzerinde yükselen ve genellikle ahır olarak kullanılan zemin kat ile bunun üzerinde oturma katından oluşmaktadır (Atalay, 1997:336).

Araştırma sahası Karadeniz bölgesinde, Orta Karadeniz bölümünde, Canik dağlarının eteklerinde kurulmuştur. Bu sebeple geleneksel mesken yapımı için en uygun malzeme ahşaptır.

Geleneksel mimari kırsal kesimlerde bulunmaktadır. Bu evlerde hala meskun olanlar vardır. Ancak giderek bu evlerde yaşayanlar azalmaktadır. Yeni inşa edilen evler de betonarmedir (Şekil 40). Betonarme evlerin yaygınlaşmasının farklı sebepleri vardır. Ormanların kontrolsüz kesilmesi orman varlığına zarar vermektedir. Bunun için ağaç kesimi devlet tarafından yasaklanmıştır.

Şekil 40: Son dönemlerde inşa edilen betonarme evler (Ardıç mahallesi)

Ayvacık yağışların bol olduğu mevsimlerde heyelan felaketi yaşayabilen bir ilçedir. Bu açıdan bakıldığında ahşap evler betonarmeye göre daha kullanışlı olmaktadır.

Ahşap yapı malzemesi; heyelân nedeniyle yıkılan meskenlerin yeniden başka bir yerde inşasına imkân verdiği gibi, inşa tekniğinden kaynaklanan özellikler nedeniyle can ve mal kayıplarının minimum düzeyde kalmasına da yardımcı olmaktadır (Yılmaz, 2005:2), (Şekil 41).

Çalışma sahasında yaşayanlardan elde edilen bilgilere göre ahşap meskenlerde kullanılan ağaçlar genelde meşe (yerel halk tarafından ‘pelit’ olarak ifade edilmektedir) ağacıdır. Ayrıca gürgen, kestane, kayın ağaçlarının da kullanıldığı evler vardır. Bu ağaçlar çevrede bulunma durumuna göre kullanımı değişiklik göstermektedir. Bu belirtilen ağaçlar çürümeye dayanıklı olduğundan dolayı tercih edilmiştir.

Şekil 41: Geleneksel ev mimarisi örneği (Eyüpsultan mahallesi)

Mahalle muhtarları ile yapılan görüşmelere göre, ahşap mesken kullanımının mahallelere göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin Çökekli mahallesinde 10 hane, Esenyurt mahallesinde 30 hane, Çamalan mahallesinde 8 hane, Osmanlı mahallesinde 2 hane, Çamlıkale mahallesinde 6 hane ahşap meskende

yaşamaya devam etmektedir. Bununla birlikte ahşap meskeni olup metruk halde olanlarda vardır. Ahşap mesken kullanımının mahallelere göre farklı olmasının nedeni mahalle nüfuslarının ve mahallede yaşayanların ekonomik durumlarının farklı olmasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SAHASININ EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. Genel Özellikler

Araştırma sahasının temel geçim kaynağı tarımdır. Tarım ürünlerinden ise fındık yetiştiriciliği en önemlisidir. Sahanın topoğrafik yapısı fındık tarımını zorunlu kılmıştır. Bu durum diğer beşeri faaliyetleri de etkilemiştir.

Ayvacak ilçesinin fiziki coğrafya şartları, beşeri ve ekonomik yapısını büyük oranda belirlemiştir. İlçe genel olarak eğimlidir. İlçenin toplam alanının % 69'u- % 15 ve üstü eğime sahiptir.

İklim şartlarına bakıldığında araştırma sahası fındık yetiştiriciliği için gerekli sıcaklık ve yağış değerlerine sahiptir. Sahanın iklim ve toprak değerleri birçok tek yıllık bitkinin yetiştirilmesine uygunluk göstermektedir. Ancak eğim değerlerinin yüksek olması bu arazilerde buğday, arpa, mısır, tütün gibi tek yıllık bitki yetiştiriciliğini kısıtlamaktadır. Eğim değerinin fazla olması tarımsal faaliyetlerde makine kullanımını sınırlandırmaktadır. Makine kullanımının kısıtlanması sonucu beden gücüne daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü tek yıllık bitkiler de ürün hasat edildikten sonraki yıl tekrar dikilmesi gerekmektedir. Bu fazladan zaman ve emek kaybına neden olmaktadır. Bunun yerine tek yıllık bitki değil, çok yıllık bitki yetiştirilmektedir. Çünkü bu tür bitkiler uzun yıllar tekrar ekilip-dikilmeyi gerektirmemektedir. Yani fındık bitkisi dikimi yapıldıktan sonra 50 yıldan daha fazla süreyle verim alınabilmektedir. Bununla birlikte fındığın ekonomik getirisi yıllara göre dalgalanmalar göstermekle birlikte genelde yüksektir.

Sahanın içerisinde Yeşilirmak geçmesine rağmen, tarımsal faaliyetler için önemli bir unsur olan sulama faaliyeti topoğrafyanın etkisiyle yapılamamaktadır. Bu sebeple yıl içerisinde yağmur suyu gibi doğal yollarla sulanan ve kuru tarım yöntemi ile elde edilebilecek olan bitkiler yetiştirilmek istenir. Bu yüzden sahaya en iyi adapte olmuş olan kültür bitkisi fındıktır.

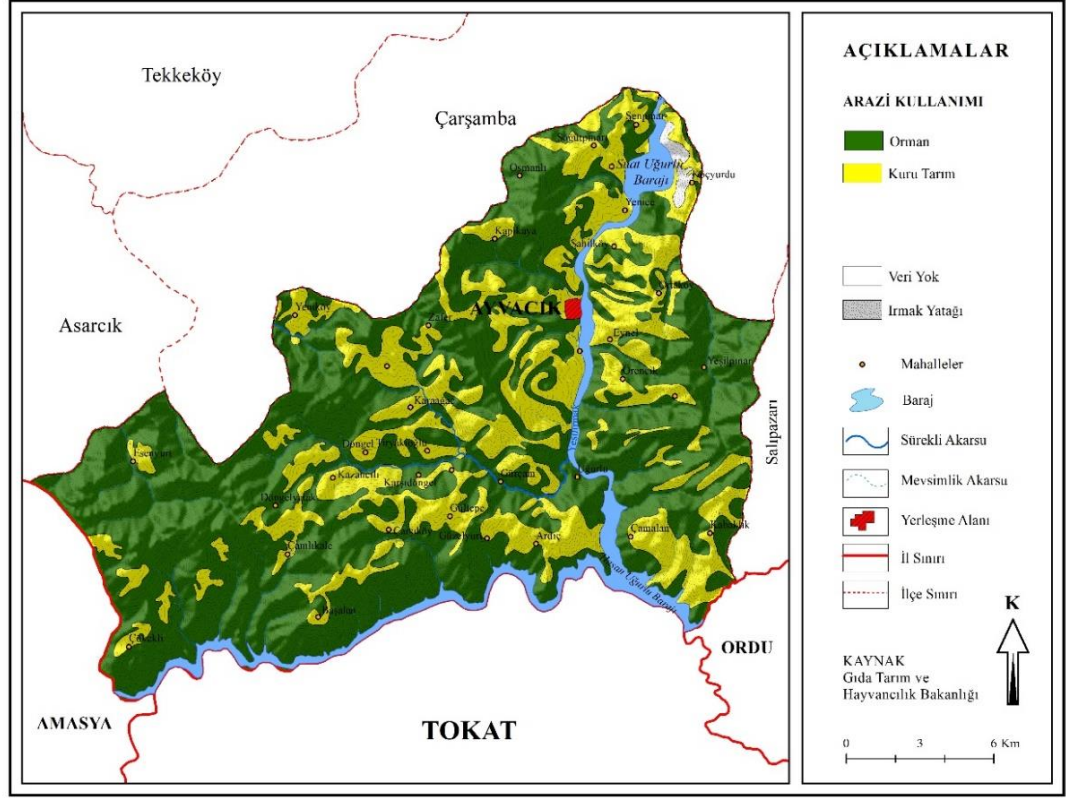
Doğu Karadeniz kıyı kuşağı engebeli topoğrafik yapısı nedeniyle tarım alanlarının az olduğu bölümlerden birisidir. Nüfus artışından dolayı mevcut tarım alanlarının yetersiz kalması sebebiyle yöre halkı tarımsal üretimi artırmak amacıyla

yeni tarım alanları arayışına girmiştir. Bu amaçla daimi iskân sınırları içindeki orman örtüsünü sökerek tarım alanlarına dönüştürmüştür. Özellikle fındık ve çay bahçelerinin bir kısmı sökülen orman alanlarının yerine kurulmuştur (Kadioğlu vd. 2017:233). Karadeniz bölgesinin Doğu bölümünde yaşanan bu durum Orta Karadeniz bölümünün ova olan kıyı kesiminde sık görülmese de, eğim değeri daha yüksek olan iç kesimlere geçildikçe artmaktadır (Şekil 42).

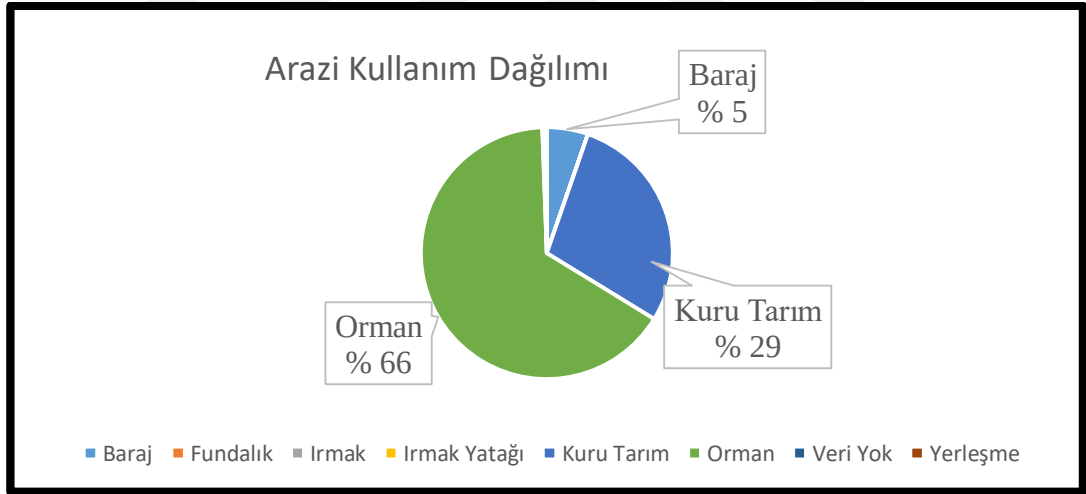

Şekil 42: Tarımsal faaliyetler için tahrip edilmiş ve yerine fındık bahçesi yapılmış bir alan (Gültepe mahallesi)

Alansal büyüklük açısından bakıldığında toplam alanın % 66'sını ormanlar oluşturmaktadır. Bunu % 28,5'lik oranla tarım arazileri takip etmektedir (Şekil 43, 44 ve Tablo 20). Tarım arazilerinin tamamına yakınında kuru tarım uygulanmaktadır ve bu alanlarda fındık ön plandadır. Fındık bahçeleri genellikle orman alanlarının tarıma açılmasıyla elde edilmiştir. Ancak son yıllarda ormanlarının devlet eliyle korunması sonucu yeni tarım arazisi açılması durmuştur.

Şekil 43: Arazi kullanım haritası
Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerinden üretilmiştir (2018).

Şekil 44: Ayvıcık'ın arazi kullanım dağılım grafiği
Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verileri (2018)
Tablo 20: Arazi Kullanım Dağılımı (2018)

Arazi Kullanımı	Alan (ha)	Oransal Dağılımı
Orman	25246,04	% 65,7
Kuru Tarım	10941,25	% 28,5
Baraj	2036,76	% 5,3
Yerleşme	52,43	% 0,1
Irmak ve Yatağı	2,56	% 0,0
Fundalık	1,61	% 0,0
Veri Yok	170,14	% 0,4

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verileri (2018).

Ayvacak'ta fındık yetiştiriciliğinin yaygın olması sosyal hayatı da etkilemiştir. Şöyle ki; fındık tarımı çok yıllık olması sebebiyle kış aylarında tarımsal faaliyetler yok denecek kadar azdır. Çünkü tarım arazilerinde fındık dikili olduğu için kış mevsiminde ticari olarak bir ürün yetiştirilememektedir. Bunun sonucu iş gücü çağında olan aile bireyleri mevsimlik iş gücüne katılabilmektedir.

3.2. Tarımsal Faaliyetler

3.2.1. Tarımsal Üretim

Araştırma sahasının fiziki şartları (eğim) ve iklim durumundan dolayı fındık tarımı yoğunluk kazanmıştır. Bununla birlikte mısır üretimi de azda olsa vardır. Bu iki ürün haricinde de tarımsal üretim vardır. Ancak bunlar daha az alanda ve miktarda üretilmekte olup, çalışma sahasında yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapıldığı için sağlıklı verilere ulaşılamamıştır.

3.2.1.1. Meyvecilik

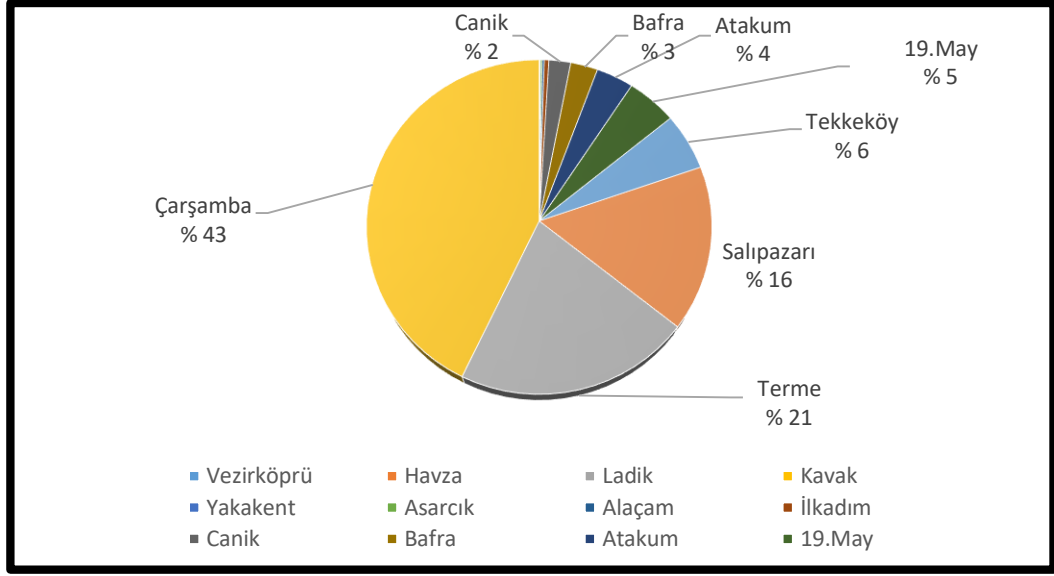
Ülkemizde 728.000 hektar alanda fındık üretimi yapılmaktadır. Bu alanlarda yaklaşık 400 bin aile fındık üretmektedir. Üretici, tüccar, fabrikacı ve ihracatçıları baz alarak bir hesap yapılacak olursa, fındık tarımı direk ve endirekt olarak 5 milyon kişiyi ilgilendirmektedir (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2019a:11).

Samsun Orta Karadeniz bölümünde fındık üretiminde önemli bir yere sahiptir (Tablo 21 ve Şekil 45). İklim değerlerinin uygun olması öncelikli nedendir. Bununla birlikte eğimli bir yapıda bulunması da arazilerin değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Tablo 21: Samsun'un fındık üretim tablosu (2018)

Vezirköprü	1 ton	Canik	1291 ton
Havza	2 ton	Bafra	1613 ton
Ladik	4 ton	Atakum	2217 ton
Kavak	26 ton	19 Mayıs	2990 ton
Yakakent	42 ton	Tekkeköy	3415 ton
Asarcık	101ton	Salıpazarı	9779 ton
Alaçam	124 ton	Terme	13188 ton
İlkadım	270 ton	Çarşamba	26320 ton

Kaynak: TÜİK, 2018.

Şekil 45: Samsun'un fındık üretim grafiği (2018)

Kaynak: TÜİK, 2018.

Araştırma sahasının en önemli meyvecilik faaliyeti fındıktır. Fındık kışların ılık geçtiği nemli ve humuslu toprağı sever. Yıllık 1000-2000 mm. kadar yağış ister. 2°C altındaki sıcaklıklarda zarar görür. Yetiştirme alanları bakımından, Dünya'da en iyi yetiştirme koşullarının bulunduğu yer Doğu Karadeniz bölümüdür. Ticari değeri yüksek olan fındık, Trabzon-Giresun-Ordu illerinde tek tarım tipi yani monokültür olarak yapılır (www.fiskobirlik.org.tr). Ayvacık'ın iklim değerleri fındık yetiştiriciliğine uygundur. Bununla birlikte tarım tipi olarak monokültür özelliğı taşımaktadır.

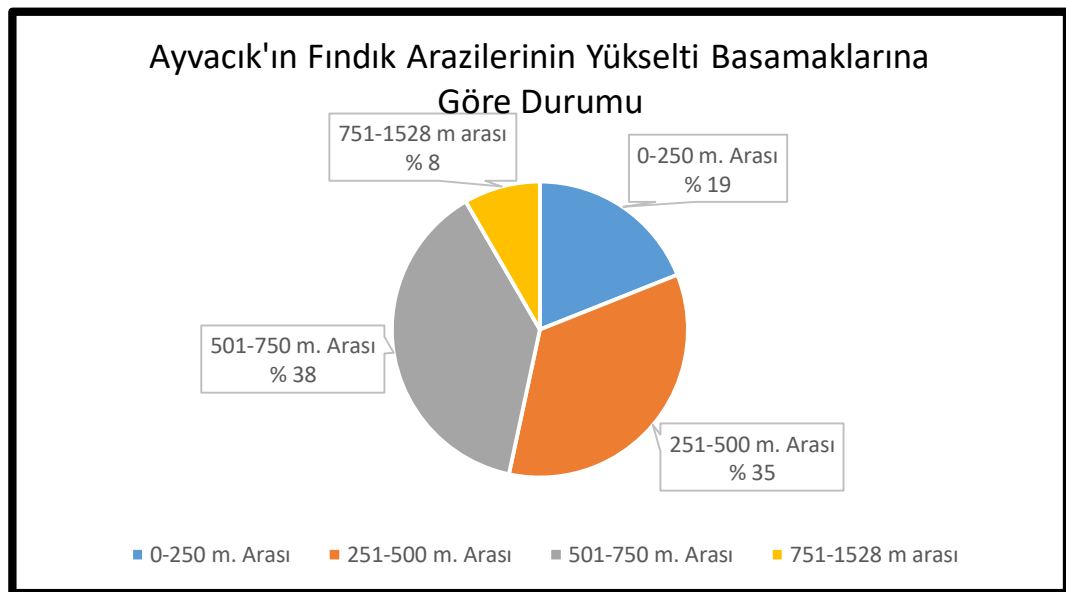
Samsun genelinde üretim yapılan fındık alanlarının % 63,9'u 0-250 m arası yükseltide; % 19,8'i 251-500 m arası yükseltide; % 12,8'i 501-750 m arası yükseltide; % 3,5 'i ise 751-1528 metreler arası yükseltidedir (Tablo 22). Üretim alanlarının % 58,5'i denize kıyısı olup, büyük ölçüde ova özelliğı taşıyan Çarşamba ve Terme ilçeleri sınırları içindedir.

Tablo 22: Samsun genelinde fındık alanlarının yükselti basamaklarına göre durumu

İlçesi	0-250 m	251-500 m	501-750 m	751-1528 m
Alaçam	790 da	490 da	275 da	70 da
Asarcık	0 da	940 da	1050 da	745 da
Atakum	6175 da	4975 da	7320 da	4500 da
Ayvacık	15035 da	27260 da	30350 da	6625 da
Bafra	8270 da	9655 da	2570 da	60 da
Canik	1820 da	4220 da	7840 da	1575 da
Çarşamba	218815 da	20205 da	6690 da	650 da
İlkadım	2460 da	1900 da	930 da	175 da
Salıpazarı	46295 da	47450 da	27170 da	12060 da
Tekkeköy	22050 da	12200 da	14150 da	1850 da
Terme	222710 da	31775 da	4045 da	220 da
Yakakent	270 da	110 da	120 da	10 da
19 Mayıs	7240 da	9540 da	7820 da	1580 da

Kaynak: Hekimoğlu ve Altındeğer, (2019a:16).

Ayvacık ilçesinin Samsun'un toplam üretim alanlarındaki yeri % 9,2'dir. Rakım yükselti değerleri olarak bakıldığında % 19'u 0-250 arası yükseltide; % 34,4'i 251-500 arası yükseltide; % 38,3'i 501-750 arası yükseltide; % 8,4 'i ise 751-1528 arası yükseltidedir. 251-750 metre arasındaki üretimin fazla olması ilçe topraklarının aynı zamanda bu yükseltide ki alan değerlerinin fazla olduğunu göstermektedir (Şekil 46).

Şekil 46: Ayvacık'ta fındık ziraati yapılan arazilerin yükselti basamaklarına göre durumu

Kaynak: Hekimoğlu ve Altındeğer, (2019a:16).

Ayvacak ilçesinin toplam ülkemiz fındık üretimi içerisindeki yeri % 7,5 civarındadır. Ayrıca Samsun'un ilçeleri arasında üretim miktarı olarak 2018 yılında 14. sırada yer almıştır.

Karadeniz bölgesi genelinde yapılan çalışmalara göre, optimal büyüklükte tarım işletmeciliğinin tesisi için en elverişli şartlarda normal bir ailenin fındık tarımı ile geçimini sağlayabilmesi amacıyla yaklaşık 22 dekarlık bir fındık bahçesine sahip olması gerekirken işletmelerin ortalama büyüklüğü 16,41 dekadır (Hekimoğlu ve Altındeğer, 2019a:16), (Tablo 23). Ayvacık'ta ise bu oran 15,24 dekadır (Anonim, 2019a).

Tablo 23: Mahallelerden destekleme alanları ve mahallelere göre işletmeci başına düşen ortalama fındıklık alanı.

Mahalle	Destekleme Alan İşletme Sayısı	Mahallerin Toplam Fındık Alanı	İşletme Başına Fındık alanı (dekar)	Mahalle	Destekleme Alan İşletme sayısı	Mahallerin Toplam Fındık Alanı	İşletme Başına Fındık Alanı (dekar)
Ardıç	136	2.723,761	20,02	Koçyurdu	173	2.438,842	14,09
Başalan	140	1.528,725	10,91	Meşelidüz	104	1.166,187	11,21
Çamalan	241	5.030,690	20,87	Orhan Gazi	18	238,368	13,24
Çamlıkale	30	312,266	10,40	Orta	103	1.705,677	16,55
Çarşıköy	211	3.544,055	16,79	Ortaköy	127	3.105,982	24,45
Çökekli	98	921,619	9,40	Osmanlı	64	1.268,374	19,81
Döngel	251	3.427,422	13,65	Örencik	119	2.894,566	24,32
Döngelyatak	63	916,779	14,55	Sahilköy	157	2.653,509	16,90
Esenyurt	34	474,898	13,96	Söğütpınar	262	3.972,696	15,16
Eynel	231	4.413,557	19,10	Şenpınar	124	2.180,691	17,58
Eyüp Sultan	31	405,367	13,07	Tepealtı	127	2.562,487	20,17
F. S. Mehmet	165	2.864,085	17,35	Terice	266	4.101,733	15,42
Gülpınar	74	1.036,634	14,00	Tiryakioğlu	115	1.397,833	12,15
Gültepe	132	2.960,345	22,42	Uğurlu	63	1.042,908	16,55
Gürçam	206	2.949,193	14,31	Yenice	64	853,892	13,34
Güzelyurt	104	2.053,652	19,74	Yeniköy	141	1.847,152	13,10
Kabaklık	242	4.314,495	17,82	Yeşilçam	56	1.076,707	19,22
Kapıkaya	56	1.264,915	22,58	Yeşildere	91	1.773,019	19,48
Karaağaç	62	923,227	14,89	Yeşilpınar	83	1.606,931	19,36
Karşı Döngel	150	2.260,734	15,07	Yunus Emre	154	2.207,449	14,33
Kazancılı	163	1.821,225	11,17	Zafer	86	986,763	11,47
Keskinöğlu	154	2.558,967	16,61				Ort.(da)
							16,41

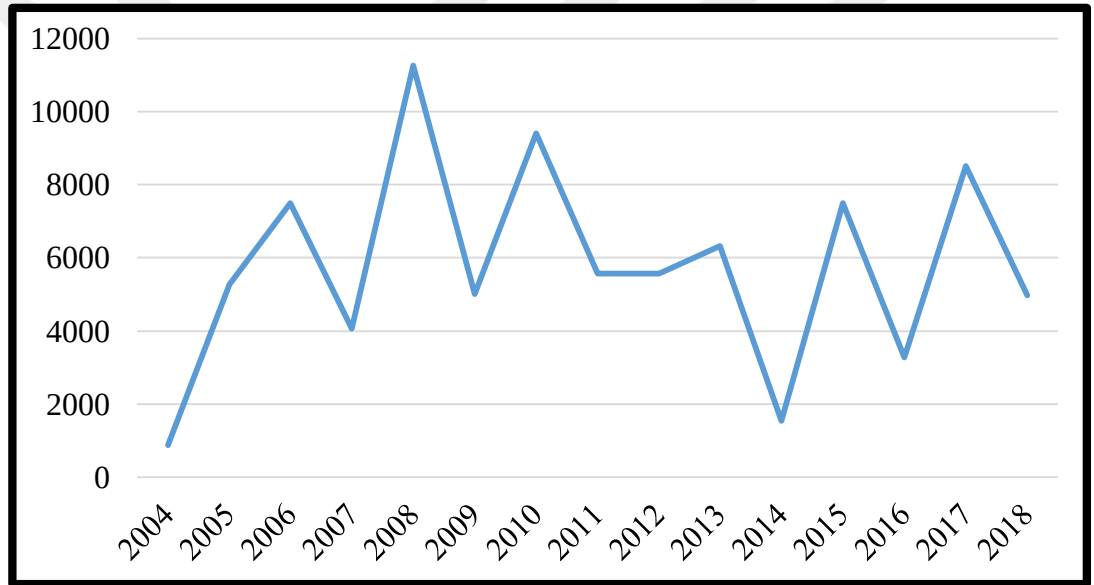
Kaynak: Anonim, (2019a).

Türkiye'nin ortalama dekara fındık verimi 70 kg iken aynı yıl Ayvacık'ın ortalama dekara göre üretimi 55 kg'dır (TÜİK, 2018), (Tablo 24 ve Şekil 47).

Tablo 24: Ayvacık ilçesinin fındık üretiminin yıllara göre değişim tablosu (2004-2018)

	Toplu Meyveliklerin Alanı Dekar	Verim Kg/Meyve Veren Ağaç	Üretim Miktarı Ton		Toplu Meyveliklerin Alanı Dekar	Verim Kg/Meyve Veren Ağaç	Üretim Miktarı Ton
2004	90000	0	875	2012	79960	1	5567
2005	90000	1	5280	2013	79960	2	6327
2006	91354	2	7491	2014	79960	0	1536
2007	91221	1	4066	2015	82120	2	7496
2008	91000	3	11265	2016	82120	1	3276
2009	79960	1	5013	2017	82120	2	8506
2010	79960	2	9406	2018	89520	1	4980
2011	79960	1	5567				

Kaynak: TÜİK, (2004-2018).

Şekil 47: Ayvacık ilçesinin fındık üretiminin yıllara göre değişim grafiği (ton), (2004-2018)

Kaynak: TÜİK, 2004-2018.

Tarım ve Orman Bakanlığı tarımsal üretim yapan işletmelere destekleme vermektedir. Ayvacık ilçesinde 5471 işletme 89 788 da alana destekleme almaktadır (Anonim, 2019a).

Fındık üretiminde genel itibariyle bir yıl verim yüksek iken diğer yıl düşük olabilmektedir. Bunda fındığın cinsine göre, bir yıl verimin fazla olması diğer yıl daha az olması etkilidir. Bununla birlikte fındık üretimi hava şartlarından yoğun bir şekilde etkilenmektedir. Yani don olayları, yağış miktarı, yağış dönemi ve türü verim üzerinde etkilidir. Bu sebeple yıllara göre üretim değişebilmektedir.

Araştırma sahasındaki fındık üreticileri ile yapılan görüşmeler neticesinde; fındık tarımının sahanın genelinde nasıl yapıldığı, tarımı nelerin etkilediği ve

tarımında nelere dikkat edilmesi gerektiğine dair edinilen bilgilere göre üreticilerin tamamına yakını fındığı ocak şeklinde dikmiştir. Ocak, sayısı genelde 5 veya 6 fındık dalının bir arada dikilmesiyle oluşturulan dikim şekline denir (Şekil 48). Fındık hasadından önce fındık bahçesinde ocakların altında temizlik yapılır. Bu temizliğin nedeni hasat döneminde fındığın büyük bir kısmının yere dökülmesindendir. Dökülen fındıkları daha hızlı ve kolay toplamak için altında bulunan otlar temizlenir. Bu temizlik genelde fındık hasadından hemen önce yapılır. Bu toplamaya yardımcı olmaktadır. Kış aylarında da temizlik yapılabilir. Fındık ocaklarda bulunan yeni fındık filizleri, gençleştirme veya yeni bir bahçe dikiminde kullanılacaksa bırakılır. Ancak gençleştirme ve yeni dikim yapılmayacaksa kesilir.

Şekil 48: Fındık Ocağı

Fındıkların altında bulunan otlar önceleri tırpan veya orak adı verilen aletle kesilirdi. Bu aletlerle kesilen otlar kök kısımlarına yakın yerden kesildiği için ot bütün olarak kalabilmekteydi. Bu durumda ot kesildiği yerde bırakılmışsa bir süre sonra toprağa karışabilmekteydi. Bu süre zarfı eğer fındık toplama zamanına denk gelirse, fındık toplarken engel teşkil etmemesi için bulunduğu yerden ya bahçe dışına bırakılır veya hayvanlar için besin kaynağı olarak kullanılırdı. Ancak son yıllarda kullanılan motorlu tırpan sayesinde otlar daha hızlı bir şekilde temizlenmektedir. Bu alet temizlik

yaparken otu kök kısmına daha yakın bir yerden biçmekle birlikte otu ince parçalara da ayırmaktadır. Bu sayede ot daha kısa sürede toprağa karışabildiği için doğal gübre olarak ta kullanılabilir. 2018 TÜİK verilerine göre sahada 1700 adet motorlu tırpan vardır.

Birim alanda verimi arttırmak için kimyevi gübre kullanılmaktadır. Son baharda genelde granül gübre olarak ifade edilen gübreler kullanılmaktadır. Çünkü bu aylarda yağış olduğu için yağın yağmur gübreyi eritip toprağa karışmasına yardımcı olmaktadır. Ancak yağışların az olduğu dönemlerde atılırsa, yine toprak ihtiyacına ve mühendislerin tavsiyesine göre sıvı gübre atılmaktadır. İlçe Tarım ve Ormanlık müdürlüğünün yapmış olduğu analizlere göre gübrenin türü ve miktarı belirlenir. Buna göre toprakta azot eksikliği varsa amonyum sülfat, kalsiyum amonyum nitrat; fosfor eksikliği varsa diamonyum fosfat, potasyum eksikliği varsa potasyum sülfat, potasyum nitrat içerikli gübre atılır. Atım miktarları fındık bahçelerine göre değişiklik gösterir. İlçe Tarım ve Orman müdürlüğünün yapmış olduğu toprak analizine göre Tiryakioğlu mahallesinden 11 farklı fındık bahçesinde ortalamalarına göre dekara 40 kg amonyum sülfat, 23 kg diamonyum fosfat; Kazancılı mahallesinde ise 12 farklı fındık bahçesine ortalama dekara 49 kg azotlu gübre (7 bahçe 55 kg/da amonyum sülfat; 5 bahçe 41 kg/da kalsiyum amonyum nitrat), 19 kg diamonyum fosfat, 2 bahçeye de 15 kg potasyumlu gübre atılması tavsiye edilmiştir (Anonim a).

Çalışma sahası genelinde fındık bahçelerinde sulama yapılamamaktadır. Arazinin engebeli ve su kaynaklarının sınırlı olması bunun en büyük sebebidir. Baraj kenarında bahçesi olup sulama imkanı bulanlar olsa da bu genele oranla çok azdır. Bu sebeple fındık su ihtiyacının tamamına yakını yağmur sularından almaktadır. Su ihtiyacını yıllık yağış miktarına göre aldığı için diğer şartlarda önemli olsa da verimle yağış arasında bir paralellik vardır.

Yağışla birlikte rüzgar şiddeti ve estiği dönem verimi etkilemektedir. Eğer çiçeklenme dönemi rüzgar şiddetli eserse çiçekleri dökülmektedir. Veya çiçeklenmeden sonra fındık olgunlaşmadan şiddetli rüzgara maruz kalırsa fındığı yine dökülmektedir. Tabi burada rüzgar şiddeti önemlidir. Olgunlaşma döneminden sonra toplanmaya başlandığında rüzgar şiddetini artırıp fındığın dökülmesine neden olmaktadır. Bu ise çiftçi için fayda sağlamaktadır. Çünkü fındık genelde yerden toplanır. Bu daha az emek ve daha fazla iş demektir.

Yağışların olgunlaşma döneminde yeteri miktarda düşmesi fındık verimi açısından çok önemlidir. Ancak hasat başladıktan sonra yağış devam ederse fındık hasadına ara verilmektedir. Çünkü fındık toplanırken insan gücü kullanılmaktadır. Yağış altında bu pek mümkün olmamaktadır. Ayrıca yağışın hemen ardında toplanması fındığın çotanak kısmının veya çotanakta çıktıysa kabuk kısmının çamur olmasına sebep olmaktadır. Bu da fındığın iç kısmının daha uzun süreli nemli kalmasını sağlar ki fındığın çürümesine sebep hazırlamaktadır.

Hasat dönemi genelde fındık yere düştükten sonra başlar eğer bu dönemde yağış fazla olur ve eğimin etkisiyle sel felaketine dönüşürse yere dökülen fındıklar selle birlikte gider ve verimde de düşmeler meydana gelir. Nitekim 23 Ağustos 2019 tarihinde Ayvacık'ın komşusu olan Salıpazarı ve Terme ilçelerinde meydana gelen sel felaketi hasat dönemine denk geldiği için olgunlaşıp yere düşen fındıkların selle birlikte gitmesi sonucu verimde düşüşe sebep olmuştur. Bu sel felaketinden Ayvacık olumsuz yönde etkilenmemiştir.

Fındığın palaz, tombul, gök, kalınkara, çakıldak (delisava) ve sivri gibi türleri vardır. Araştırma sahasında çakıldak (Şekil 49) ve palaz (Şekil 50) fındık vardır. Çakıldak fındığı daha fazla yaygınlık göstermektedir. Bunun sebebi her yıl azda olsa fındık verir. Ayrıca kuraklığa dayanıklıdır. Bununla birlikte çiçek ve filizlenme dönemi palaz fındığa göre daha geç olur. Bundan dolayı ilkbahar geç donlarından daha az etkilenmektedir. Bu durum üretici için yıllık daha düzenli bir gelir sağladığı için tercih edilir.

Şekil 49: Çakıldak (Delisava) fındık

Şekil 50: Palaz fındık

Sahada yapmış olduğumuz görüşmelerden elde edinilen bilgilere göre fındık verimi, kuzey ve güney yamaçlarda farklıdır. Fındığın verimi için yağış miktarı ve yağış dönemi önemlidir. Fındığın çotanak kısmı oluşup iç kısmı oluşmaya başladığı dönemde yeterince yağış düşmezse veya daha önceki yağıştan kalan nem toprakta muhafaza edilememişse fındığın verimi düşer. Bundan dolayı kurak geçen yıllarda yamaçların güney yönünde kalan fındık bahçeleri bakımın etkisiyle gelişemez ve verim düşer. Ancak aynı durumda yamacın kuzey tarafında kalan yerler güneşin etkisinden nispeten uzak kaldığı için bu yamaçlarda toprakta nem oranı daha fazladır. Bunun sonucu kuzey yamaçlar daha verimli olur.

Kuzey yamaçlar yağışın az olduğu yıllarda bakı-dulda farkından dolayı farklılık gösterirken, ilkbahar geç donlarının etkisiyle durum farklı olabilmektedir. İlkbaharda geç donun etkisi yükseltiye göre değişebildiği gibi etkisi azda olsa bakı durumuna göre de farklılık gösterebilmektedir. Duldaya kalan yerlerde don etkisiyle fındığın çiçeklenme döneminde yanmasına rağmen kısmen de olsa bakı tarafında dondan etkilenme daha az olmaktadır. Yükselti dikkate alındığında ise yükseklerle çıkıldıkça don etkisini daha fazla gösterebilmektedir.

2-3 Nisan 2004 tarihlerinde Ordu ve Giresun illerinde kuzeye bakan yüksek yamaçlarda görülen don olayı sonucu yeni sürgünler tahrip olmuş ve bu durum fındık verimine son 40 yılın en büyük zararını vermiştir (Özlü ve Şahin, 2006:82). Ayvacık'ın yıllık ortalama 5776 ton olan fındık üretimi, 2004 yılında 875 tona düşmüştür. Fındık çiçek ve filizlenme döneminde meydana gelen don sebebiyle çiçek ve filizler donmuştur. Bu da verimin düşmesine sebep olmuştur.

İlçe Tarım ve Orman müdürlüğü yetkililerinden elde edinilen bilgilere göre, fındık zararlıları olarak bilinen böcekler vardır. Bunlar farklı dönemlerde fındık ağacına ve fındığa zarar vermektedir. Dalkıran, fındık kurdu, yeşil kokarca bu zararlıların en yaygınlarıdır. Bu zararlılarla kimyasal mücadele yapılmaktadır. İl ve İlçe Tarım ve Orman müdürlüğü fındık kurdu hakkında toplu ilaçlama ilanı vererek mücadele etmektedir. Ayrıca külleme hastalığı olarak bilinen mantar hastalığı vardır. Fındık içi çürüklüklere ve yaprak yanmalarına sebep olmaktadır. Kimyasal ilaç mücadelesi yapılmaktadır.

Fındık hasadına genelde 20 Ağustos tarihinden sonra başlanır. Ancak bu tarih fındığın olgunlaşma durumu ve hava şartlarına göre değişir. Eğer uzun süreli kuraklık

varsa fındık gerekli büyümeyi tam sağlamadan dökülebilmektedir. Bu durumda verimde düşmeler meydana gelebilmektedir. Olgunlaşma döneminde uzun süreli yağışlar meydana gelirse fındık gerekli büyümeyi sağlasa bile yere düşmemektedir. Bu durumda hasada başlanmamaktadır. Ayrıca aynı hava koşullarına sahip olsa yükseltiye bağlı olarak fındığın olgunlaşma ve dolayısıyla hasada başlama günleri farklılık gösterebilmektedir. Örneğin üreticilerle yapılan görüşmelerde Ayvacık merkezine yakın ve aynı rakımlara sahip köylerle Ardıç mahallesi arasında 7-10 günlük bir fark olduğu belirtilmiştir. Bu iki yer arasında ki ortalama yükselti farkı 550-600 metredir. Bu farka bakı etkisi de dahil olduğunda süre daha da uzayabilmektedir.

Eğimin fazla olması fındık toplanırken makinelerden yararlanılmasına engel olmaktadır. Bu durum üreticileri yoğun emek isteyen ekstansif bir tarım yapmaya zorlamaktadır. Eğimli arazilerden toplanan ürünlerin nakliyesi önceleri çeki hayvanı at, eşek ve katır ile yapılırken, günümüzde halk arasında 'pat pat' diye bilinen tek aks'li traktörlerle yapılmaktadır. Patpat ile ilgili ilk istatistiki verilerine 2010 yılında ulaşılmıştır. Bu verilere göre 2010 yılında tek aks'li traktör 12 iken; at, katır, eşek toplamı 1005'tir. 2018 yılı verilerine göre ise tek aks'li traktör sayısı 440'a ulaşırken; at, katır ve eşek toplamı 640'a düşmüştür (TÜİK, 2010-2018).

Sahada fındık tarımı yapanlardan elde edilen bilgilere göre, fındık genelde yere düştükten sonra toplanmaya başlanır. Toplanması için yere düşmesi de şart değildir. Ancak bu durum emek ve maliyet açısından önemlidir. Fındık çotanak içinden döküldüğünde tane tane toplanması zor olmaktadır. Ayrıca altında bulunan otların temizliği yapılmamışsa toplanması daha da zor hale gelebilir. Ortalama verime sahip bir palaz fındığı tarlasında altında bulunan otlar temizlenmişse ve çotanaklarıyla yere dökülmüşse bir kişi ortalama 80 kg'a kadar fındık toplayabilir. Ancak fındık çotanaksız yere dökülmüşse ve altının otları temizlenmeyip arasından fındık toplanıyorsa 35-45 kilo arasında ancak toplayabilmektedir. Sadece dalından toplanırsa bu toplanan fındık miktarı daha aşağılara inmektedir. Çünkü dalda bulunan her bir fındık için ayrı bir emek ve zaman gerekmektedir. Bu da ayrıca maliyet demektir.

Palaz fındık, çakıldak fındığa göre çotanaklarını daha erken döker. Onun için daha erken toplanır. Bu sebeple üreticinin her ikisinden de fındığı varsa, palaz fındığı daha önce toplar.

Fındık toplanırken, çotanaklı bir şekilde toplandıysa çok fazla üst üste yığılmamasına dikkat edilmekte ve uzun süre bu şekilde bekletilmemektedir. Çünkü hem fındığın içinde bulunan nem hem de çotanağın yeşilliğinden kaynaklanan nemden dolayı uzun süre bu şekilde bekletilirse fındıkta küflenme olmaktadır. Bu da randımanın düşük çıkmasına sebep olmaktadır. Çotanaklı veya çotanaksız toplandıktan sonra kuruması için serilir. Fındığın kendi nem durumu, yerde kalıp nemlenmesi ve güneşin durumuna göre kuruma süresi değişebilmektedir. Kuruduktan sonra çotanaktan ayırmak ve boş olanlarını ayırmak için patoz (Şekil 51) denilen bir makineden geçirilir. Kendi patozu olanlar kendininkini kullanır. Olmayanlar saat karşılığı kiralar.

Şekil 51: Patoz

Patoza verilmeden önce çotanak kuruduğu için fındık kabuğu dışında sertleşir ve kabuğu daha sıkı kavrır. Bu fındığın dış kabuğundan çotanağın ayrılmasına engel olmaktadır. Bunun için patoza verilmeden 1 saat önce çotanaklar yumuşasın diye ıslatılarak nemlendirilir. Böylece yumuşayan çotanak fındıktan daha kolay ayrılır.

Patoz makinesinden sonra tekrar kurutulması için güneşin durumuna göre 7-10 gün arasında serilerek kurutulur. Bu kurutma fındık içerisinde nem oranının düşüp randımanın yüksek çıkması için önemlidir.

Sezon içerisinde çıkması beklenen fındık miktarına rekolte denir. Rekolte fındık toplanmadan önce belirlenir ve buna göre ortalama fiyat ortaya çıkarılır. Rekolte yüksek çıkarsa fındık ortalama fiyatı daha aşağıda tutulur.

Randıman alınan bir miktar fındığın üzerinden ortalama olarak elde edilen iç fındık yüzdesidir. Randıman hem iç fındığın kabukları ve kullanılmayacak durumda olan ile hem de nem durumuna göre belirlenir. Onun için aynı fındık bahçesinden bütün bakımları aynı yapılsa bile örneğin yağışın öncesinde toplanan fındıkla ve sonrasında toplanan fındık arasında nem farkı olursa bu da randımanın düşmesine sebep olabilmektedir. Randıman satış esnasında fiyat belirlemek için önemlidir. % şeklinde ifade edilir. % 47-56 arasında değişim gösterebilir. Bu değişime toprak özellikleri, hava olayları, gübre, bakım, zararlılarla mücadele, nem ve kurutulmuş olma gibi unsurlar etki eder.

Satış süreci üreticilere göre değişmektedir. Genellikle fındık hasadını yaptıktan sonra bekletilmeden satış yapılır. Ama isteğe bağlı bekletebilir de. Alıcılar özel sektör girişimcileri veya Toprak Mahsulleri Ofisi olabilmektedir. Özel sektör girişimcilerine halk arasında ‘tüccar’, Toprak Mahsulleri Ofisi’ne de ‘ofis’ olarak ifade edilir.

Toprak mahsulleri ofisine satmak isteyenler daha önceden işletmelerine ait tapularını Ayvacık İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü’ne gösterip kayıt yapmaktadır. Bu işlemlerden sonra işletme dekarına ve rekolteye göre ortalama olarak ofise satabileceği maksimum fındık miktarı belirlenir.

Ayvacık’ta Toprak Mahsulleri Ofisi bulunmamaktadır. Bunun için en yakın yer Çarşamba Toprak Mahsulleri Ofisi’dir. Oraya götürülüp teslim edilir. Eğer teslim edilen fındık daha önce İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü’nün rekolteye göre belirlediği miktardan fazla ise bu fazla miktarı Toprak Mahsulleri Ofisi almaz. Bunu geri genellikle tüccara satarlar. Bu belirlenen miktardan fazla çıkması nadir görülmektedir.

Toprak Mahsulleri Ofisi’ne satılan fındıkların bedeli 10-15 gün arasında üreticiye ödenir. Tüccara satmak isteyenler kendi köyünde veya Ayvacık’ta tüccara fındığı teslim etmektedir. Fındık bahçesi olup ta tapusu olmayanlar genelde tüccara satmaktadır. Tüccarla Toprak Mahsulleri Ofisinin fındık alım fiyatları farklılık gösterebilmektedir.

İlçede meyvecilik olarak fındık tarımından başka ceviz üretimi yapılmaktadır. Münferit üretim haricinde İlçe Ziraat Odası üretim için çalışma yapmaktadır. Bu kapsamda Ziraat Odası tarafından yapılan çalışmalar sonucunda bazı mahallelerde dikim yapılmıştır. Dikimlerin yeni olması ve meyve vermeye başlamamış olmasından dolayı üretim miktarı ile ilgili veriler mevcut değildir (Tablo 25).

Tablo 25: Ceviz dikim alanı ve ağaç adet sayısı (2019)

Mahalleler	Alan (da)	Adet
Terice	90 da	1250
Çökekli	40 da	500
Uğurlu	27 da	350
Güzelyurt	12.2 da	280
Zafer	10.5 da	200
Sahilköy	20 da	200
Tiryakioğlu	10 da	180
Toplam	209.7 da	2960 adet

Kaynak: Anonim, 2019b.

3.2.1.2. Tahıl üretimi

Tahıl üretiminde en önemli ürün mısırdır. Mısır hem tanelik şeklinde hem de hayvanlara slajlık mısır şeklinde üretilir (Şekil 52).

Şekil 52: Mısır tarlası

Tanelik mısır, mısır olgunlaştıktan sonra somaklarıyla birlikte toplanır. Kurutulduktan sonra somaklarından el veya makine yardımıyla ayrılır. Mısır taneleri su değirmeni veya modern değirmende öğütüldükten sonra kullanılır. Mısır ekmeği, mısır bulamacı başlıca tüketim alanlarıdır. Hayvan yemi olarak ta kullanılmaktadır.

Slajlık mısır, mısır yetiştirildikten sonra sütlek mısır döneminin sonuna doğru makine yardımıyla parçalanır. Daha sonra parçalanmış mısır hava ve güneş ışığı alamayacak şekilde depolanır. Yaklaşık 40 günlük bir fermentasyon dönemi geçirir. Daha sonra hayvan yemi olarak kullanılır.

Slajlık mısır üretimi gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bazı üreticiler mısır koçanlarını aldıktan sonra mısırın gövde ve yapraklarından slaj yapmaktadır. TÜİK verilerine göre ilçede kayıtlı olup istatistiğe yansıyan slaj makinesi sayısı 13'tür.

3.2.1.3. Diğerleri

Araştırma sahasında üretilen diğer ürünlerin başında fasulye ve kara lahana gelir. Üretilen fasulye ve kara lahana hakkında net bir veri yoktur. Genellikle üreticilerin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yetiştirilir. Ancak ilçe pazarında satışı da yapılabilmektedir.

Direkt üretim olmamakla birlikte doğadan toplanan ürünler de vardır. Kuşburnu, kızılıçık ve halk arasında 'tirit' (Şekil 53) olarak ifade edilen mantar, 'kırçan' (Şekil 54) olarak bilinen melocan bunların başındadır. Bunları da genelde sahada yaşayanlar kendi ihtiyaçları kadar toplarlar. Azda olsa ilçe pazarında satışı yapılır.

Şekil 53: Tirit mantarı
(Samet Yazıcı'nın arşivinden)

Şekil 54: Kırçan(melocan)
Kaynak: www.samsunlife.net

3.3. Hayvancılık

Araştırma sahasında hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır. Ancak bu faaliyeti geniş çapta ve ticarete yönelik yapanlar olsa da daha ziyade üreticinin kendi ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Bunun için ekstansif yani ilkel yöntemlerle kullanılmaktadır.

Burada yapılan hayvancılık mera hayvancılığıdır. Küçükbaş hayvanlar kırsal kesimlerde, orman içlerinde veya mera şeklinde açık bulunan yerlerde gün boyu otlatılmaktadır. Bununla birlikte mısır yetiştirilip slaj yapmak suretiyle de küçükbaş hayvanların besin ihtiyaçlarının bir kısmı karşılanmaktadır.

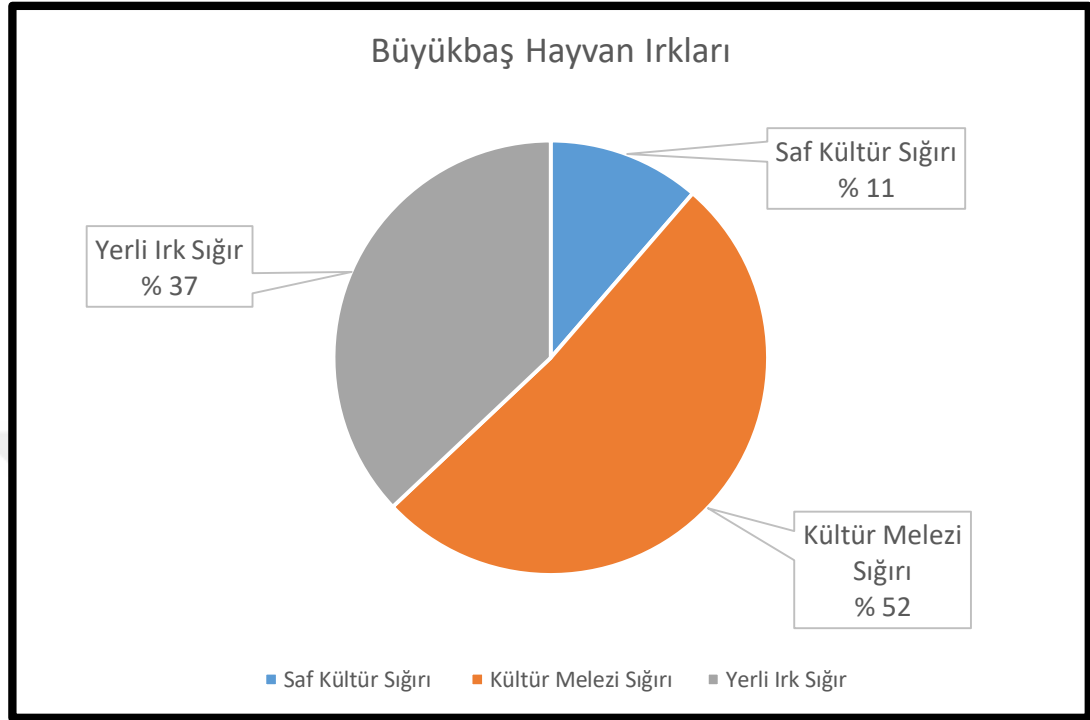
3.3.1. Büyükbaş Hayvancılık

Sahada büyükbaş hayvancılık daha yaygındır. Ekstansif bir tarım uygulanmaktadır. TÜİK verilerine göre bu büyükbaş hayvanların büyük çoğunluğu melez ırktan meydana gelmektedir (Şekil 55). Çiftçilerin ellerinde var olan yerli ırk mevcut yapısını devam ettirmektedir. Saf kültür ırk yaygınlık kazanamamıştır. Ancak melez ırk popülasyonu fazladır.

Şekil 55: Mera hayvancılığı

Sahada yapılan araştırmalardan elde edinilen verilere göre; saf ırka ait en yaygın tür simental'dir. Melez ırk genellikle simental, montafon kırmaları ve yerli ırk ise kara sığır'dır (Şekil 56).

Şekil 56: Büyükbaş hayvan ırklar Kaynak: T  K, 2018

Saf ırkın yaygınlık kazanması zaman almaktadır. Maliyet gerekmektedir. Çünkü bu tür hayvanların yaygınlık kazanması için veteriner hekimler tarafından suni tohumlama yapılmaktadır. Bu da maliyet teşkil etmektedir. Veteriner hekimlerden alınan bilgiye göre suni tohumlamaların ortalama başarı oranı % 80 civarındadır. Yani % 20'lik bir başarısızlık oranı vardır. Bu durumda yeniden tohumlama yapılması tekrar maliyet gerektirmektedir. Ayrıca zaman kaybına sebep olmaktadır.

Yetiştirilen büyük baş hayvanlar kasaplara etlik veya kurban bayramlarında kurbanlık olarak satılmaktadır. Etlik olarak satılan hayvanlar için saf kültür ırkı daha ekonomiktir. Çünkü bunlar daha az maliyetle daha fazla beslenebilmektedir. Kurban bayramlarında ise genellikle yerli ırk tercih edilmektedir. Bunun sebebiyse bir sığır hayvanının kurban olarak kesilebilmesi için 2 yaşına gelmesi gerekmektedir. Saf ırk bir hayvan bu yaşa geldiğinde ise mevcut ağırlığı çok artmakta ve ortalama bir vatandaşın alabileceğinden daha fazla maliyetli bir duruma gelmektedir. Bu durum hayvanın satışını zorlaştırmaktadır. Ancak yerli ırklar daha küçük cüsseli oldukları için yetiştiriciler, ekonomik alım gücü ve pazar durumu göz önüne alındığında yerli ırkı tercih etmektedir.

İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünden elde edilen verilere göre araştırma sahasında sığır yetiştiriciliği yapan toplam işletme sayısı 2049 adettir. Bu işletmelere ait toplam sığır sayısı 9979'dur. İşletmelerin ortalama sığır sayısı 4,6'dır (Tablo 26). Bu veriler sahada hayvancılığı genel olarak üreticilerin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yaptığını göstermektedir. Ayrıca ilçede kayıtlı 5 hanede 9 manda bulunmaktadır.

Tablo 26: Mahallelere göre sığır bulunan işletme sayıları, sığır sayıları ve ortalamaları (2018)

Mahalleler	Sığır Bulunan İşletme Sayısı	Sığır Sayısı	İşletme Başına Düşen Sığır Sayısı	Mahalleler	Sığır Bulunan İşletme Sayısı	Sığır Sayısı	İşletme Başına Düşen Sığır Sayısı
Ardıç	37	135	3,6	Örencik	51	267	5,2
Başalan	42	147	3,5	Sahilköy	53	299	5,6
Çamalan	70	414	5,9	Söğütpınar	80	497	6,2
Çamlıkale	17	83	4,8	Şenpınar	66	356	5,3
Çarşıköy	116	531	4,5	Terice	81	383	4,7
Çökekli	80	514	6,4	Tiryakioğlu	38	141	3,7
Döngel	126	585	4,6	Uğurlu	25	69	2,7
Döngelyatak	24	93	3,8	Yenice	27	87	3,2
Esenyurt	26	218	8,3	Yeniköy	33	165	5
Eynel	97	499	5,1	Yeşilçam	21	70	3,3
Gülpınar	31	125	4,0	Yeşildere	14	66	4,7
Gültepe	41	151	3,6	Yeşilpınar	7	44	6,2
Gürçam	59	270	4,5	Zafer	63	335	5,3
Güzelyurt	36	149	4,1	Keskinoğlu	86	533	6,1
Kabaklık	11	30	2,7	Meşelidüz	19	101	5,3
Kapıkaya	18	74	4,1	Orta	57	274	4,8
Karaağaç	17	61	3,5	Yunus Emre	59	270	4,5
Karşı Döngel	90	357	3,9	Tepealtı	69	372	5,3
Kazancılı	58	188	3,2	Eyüp Sultan	21	71	3,3
Koçyurdu	42	261	6,2	F.S. Mehmet	72	355	4,9
Ortaköy	47	247	5,2	Orhan Gazi	9	43	4,7
Osmanlı	13	49	3,7	Toplam	2049	9979	4,6

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri, (2018)

3.3.2. Küçükbaş Hayvancılık

Küçük baş hayvancılık olarak koyun yetiştiriciliği önemlidir. İlçe Tarım ve Orman müdürlüğünden elde edilen verilere göre sahada 14 mahallede toplam 33 işletmede koyun yetiştiriciliği yapılmaktadır. Burada toplam kayıtlı koyun sayısı 1806 koyundur. Bunların haricinde 1 işletmede 58 kayıtlı keçi vardır (Tablo 27).

Tablo 27: Mahallelere göre koyun bulunan işletme sayıları, koyun sayıları ve ortalamaları

Mahalleler	Koyun Bulunan İşletme Sayısı	Koyun Sayısı	İşletme Başına Düşen Koyun Sayısı	Mahalleler	Koyun Bulunan İşletme Sayısı	Koyun Sayısı	İşletme Başına Düşen Koyun Sayısı
Çamalan	12	725	60,4	Örencik	2	133	66,5
Çarşıköy	1	18	18	Sahilköy	2	64	32
Döngel	2	112	56	Terice	1	41	41
Eynel	4	291	72,7	Yeşilpınar	1	39	39
Gürçam	2	100	50	Meşelidüz	1	34	34
Güzelyurt	1	59	59	Yunus Emre	1	14	14
Karaağaç	1	65	65	F.S. Mehmet	2	111	55,5
Toplam					33	1806	

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri

Saha içerişinde yaptığımız araştırmada elde edinilen veriler göre Çamalan mahallesinde yayla ve kışlak arasında mevsime göre gidiş gelişle yapılan bir yetiştiricilik mevcuttur. Mahallede 12 işletmede toplam 725 koyun kayıtlıdır. Üreticilerden alınan bilgilere göre mahallede bulunan koyunların tamamına yakını mayıs ayının başında Tokat ilinin Başçiftlik ilçesine bağlı Erikçayırı yaylasına gönderilmektedir. Tokat ili Hasan Uğurlu Baraj gölünün diğer tarafında olduğu için yetiştiriciler burayı feribotla geçmektedirler. Toplamda yolculuk 5 gün sürmektedir. Yaylaya giden koyunlar karayaka koyunudur. Yaylaya her sene gittiği için gideceği yeri bilmektedir. Uğurlu mahallesinin Hasan Uğurlu baraj gölü kıyısından feribot ile gölü karşıya geçtikten sonra o gece kalacağı yere kadar gitmektedir. Gece kalacağı yer yatak denir. Buraya geldiğinde daha ileri gitmez ve buraya gelmeden de daha geri de durmaz. Gece orada kaldıktan sonra sabah tekrar geceyi geçireceği yere kadar gider. Koyunlarla birlikte çobanları vardır. Çobanlar gece kalmaları için gerekli eşyaları beraberlerinde ki eşekle taşırlar. Yaylaya gittiklerinde daha önceki yıllarda yaşadıkları yayla düzenini tekrar yaşarlar. Ekim ayının başında da geri gelirler. Bu tarihlerde fındık hasadı bitmiş olur.

Erikçayı yazın yayla olarak kullanılmaktadır. Bu hem koyunların beslenmesi için faydalıdır, hem de koyun sahiplerinin yazın fındık işleriyle daha rahat ilgilenmelerine fırsat vermektedir. Kışlak olarak ta tekrar Çamalan'a geri gelmektedirler.

Yazın yaylaya göndermeyip kendi ahırında besleyenlerde mevcuttur. Bunlar, yazın etrafta bulunan otlaklarda, kışın ise genelde ahırda beslenmektedir (Şekil 57).

Şekil 57: Bir üreticiye ait koyunlar (Fatih Sultan Mehmet mahallesi).

3.3.3. Diğerleri

Araştırma sahasında arıcılık ile uğraşanlardan edinilen bilgilere göre arıcılık faaliyetleri genellikle üreticilerin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılmaktadır. Ticari amaçlı yapanlar olsa da az miktardadır ve istatistiki bir veri mevcut değildir (Şekil 58).

Balıkçılık açısından sahanın potansiyeli yüksektir. Çünkü Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu baraj göllerinde doğal halde yetişebilecek alanları vardır. Uğurlu ve Polat (2005)'ın yapmış olduğu çalışmaya göre; Suat Uğurlu baraj gölü, Terice ve Göksu derelerinde mevcut balık türleri çapak (*Abramis brama*), havuz balığı (*Carassius*

gibelio), sarı veya siraz balığı (Capoeta tinca), ak balık (Leuciscus cephalus), eğrez balığı (Vimba vimba), yayın balığı (Silurus glanis Linnaeus) (Şekil 59), alabalık (Salmo trutta macrostigma), tatlısu levreği (Perca fluviatilis Linnaeus)'dir (Uğurlu ve Polat, 2005). Yaygın olan diğer türler kızılkanat, sazan'dır. Amatör balıkçılık şeklinde yakalayanlar vardır. Buradan elde edilen balık miktarı hakkında veri elde edilememiştir.

Şekil 58: Arı kovanları (Gülpınarı mevki)

Şekil 59: Yayın balığı
(Temel Şahin'in arşivinden)

3.4. Sanayi Faaliyetleri

Ayvacık'ta modern anlamda sanayi faaliyeti yoktur. Küçük çaplı oto tamir ve tarımsal aletlerin bakımını yapan işletmeler ve taş ocağı vardır (Şekil 60).

Köylerin genelinde köyün ortak malı olarak kullanılan su değirmenleri bulunmaktadır. Bu su değirmenlerinde mısır, buğday, arpa gibi tahıllar öğütülmektedir. Elde edinilen bilgilere göre bazı köyler bu değirmenleri tamamen köylünün ortak malı şeklinde kullanmaktadır, bazıları ise şahsidir. Yazın suların azaldığı dönemlerde çalışmamaktadır. Yağmurların ve derelerdeki su akışının sürekli olduğu dönemlerde tekrar çalıştırılmaktadır.

Şekil 60: Taş ocağı (Terice deresi yanı)

3.5. Ulaşım

İnsanın kendisinin ve ürettiği çeşitli eşya ile ham maddelerin bir yerden başka bir yere taşıt ve yol aracılığı ile taşınmasına ulaşım veya ulaştırma denir (Atalay 1997:424). İrmak boyları ve vadi içleri ulaşım için vazgeçilmez yerler olmuştur. Karadeniz bölgesi, kıyı ve iç kesimler arasında ulaşımın en zor olduğu bölgelerden biridir. Tarih boyunca bu geçişi kolaylaştıran en önemli akarsulardan biri Yeşilırmak olmuştur. Araştırma sahası iç kesimlerle kıyı arasındaki en büyük doğal engel olan Canik dağlarının kuzey yamaçlarında, Yeşilırmak vadisi kenarında kurulmuştur.

Ayvacık Samsun iline 62 km, kuzeyinde bulunan Çarşamba ilçesine ve Samsun-Trabzon ana yoluna 28 km mesafededir.

Ayvacık-Çarşamba yolu ve ilçe geneline bakıldığında, ulaşım açısından en büyük sorun arazinin eğimli bir yapıda olmasıdır. Ayvacık-Çarşamba yolu Suat Uğurlu barajından itibaren Ayvacık İlçe merkezine gelinceye kadar baraj gölü kenarından geçmektedir. Bu yol, baraj gölünün batı yakasına ve dağ yamacına yapılmıştır. Bu sebeplerle güzergah olarak dağ yamacını takip ettiği için düz bir istikamette değildir. Virajlı bir durumdadır. Bu açıdan ulaşım için tehlikeli olabilmektedir. Ayrıca bu yolun üzerinde bulunduğu yapının büyük çoğunluğunu Tekkeköy formasyonu oluşturmaktadır. Eğimin fazla olması ve yol açılması sebebiyle yamacın statik dengesinin bozulmasından dolayı problemler vardır. Burada sıklıkla

meydan gelen heyelan sebebiyle hareket haline geçen k t le yol üzerinde birikebilmektedir.

Araştırma sahasında yapılan araştırmalardan elde edinilen verilere göre; köylerin tamamına ilçe merkezinden araçların ulaşabilecek  yollar mevcuttur. Bu yolların bir kısmı asfalttır. Kış aylarında kar yağışı ile birlikte kapandığı dönemler olsa da kısa zamanda tekrar açılmaktadır.

 l e merkezinden  arşamba ve Samsun'a gün içerisinde dolmuş seferleri vardır. Bu seferler minibüs ile yapılmaktadır (şekil 61).  l e merkezi ile mahalleler arasında da minibüsle taşımacılık sağlanır. Yakın mahallelerle ise taksi ile ulaşım daha fazla tercih edilmektedir.

şekil 61: Ayvacık'tan  arşamba ve Samsun'a ulaşım bağlantısını sağlayan araçlar

Samsuna olan minibüs seferleri sabah 06:30'da başlamaktadır. Yolcu durumuna göre bir saat aralıklarla hareket etmektedir. Son araç 17:00'da hareket etmektedir.  arşamba'ya giden araçlar ise yolcu durumuna göre 15-20 dakika aralıklarla hareket etmektedir.

Ulaşım faaliyetlerinden bir diğeri haberleşme hizmetidir.  l ede kargo ve diğer hizmetler için PTT şubesi bulunmaktadır. Ayrıca mobil telefon ve genel aė (internet) alt yapı hizmetleri mevcuttur.

3.6. Turizm

Ülkemizde ve dünyada, turistik alışkanlıklar, turistik merak ve öngörüler; kişilerin sosyal çevre, ekonomik durum ve eğitim seviyeleriyle bağlantılı olarak zaman zaman farklılıklar göstermiştir. Bu süreçte, gelişmiş teknolojilerle tesis edilmiş olan turistik yapılar, konukların rutin konaklama, eğlence, yeme-içme, spor ihtiyaçlarını karşılamıştır. Tarihsel süreçte, kitlelerin, bu tür alışlagelmiş turistik davranışlarının yerini, metropol yaşamı ve iş stresinden uzaklaşarak, daha sakin, huzurlu, mütevazı ortamları arama düşüncesinin almaya başladığı görülmektedir (Aydın, 2012:37).

Kırsal kesimde yaşayanların gelirlerinin düşük olması, çalışma koşullarının iyi olmaması, tarımsal faaliyet sonucunda elde edilen gelirin düşük olması, işsizliğin kırsal bölgelerde yüksek olması, mevsimlik işlerin yaygın olması kırsal kesimde kırsal turizmi cazip hale getirmişti. Buradaki amaç, gelirin yıl içinde düzenli bir dağılım göstermesine yardımcı olması yanında, gizli işsizliği ve mevsimlik işlerin yılın 12 ayına dağılımının mümkün olmasını sağlamaktır (Torun, 2013:33).

Araştırma sahasının el değmemiş doğası, farklı bitkilerin oluşturduğu yeşil örtüsü, su kaynakları ve doğayla uyumlu kültürel yaşamın bir arada olması ile turizm potansiyeli açısından değeri her geçen gün artmaktadır (Şekil 62). Turistik olarak değeri yüksek olmasına rağmen, sahada tanıtım eksikliği söz konusudur. Bu nedenle durumuyla uyumlu olarak ‘Saklı Cennet’ sloganıyla tanıtılması amaçlanmıştır.

Şekil 62: Yeşil çevresi ve ırmağıyla Ayvacık ilçe merkezi (Kaynak: Yaşar SEMİZ’in arşivi)

farklılıklar olduğundan dolayı turizm faaliyetleri de kendi içerisinde sınıflandırılmıştır (inanç, kongre, mağara ve yayla turizmi gibi).

Ayvacak ilçesinin doğal bitki örtüsünü orman alanları ve fındık bahçeleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte ilçe merkezinden geçen Yeşilırmak ve bu ırmağı besleyen yan kollar doğa turizmi açısından fırsat oluşturabilecek bir yapıya sahiptir. Çünkü saha farklı renkleri bir arada sunabilecek bir yapıdadır.

Sahanın mevcut doğal ve beşeri yapısı birlikte değerlendirildiğinde; turizmin alt dallarından kırsal turizm için uygunluk göstermektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere sahada ki beşeri oluşumlar (ekonomi, sosyal, nüfus) kırsal yapı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu sebeple burada ki turizm faaliyetlerini kırsal turizm açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kırsal turizm de amaç bir köyde, çiftlikte veya dağ evinde konaklayarak, kırsal kültürle tanışarak ve kaynaşarak bir tatil geçirmektir. Bunun için önemli olan unsurlar zengin bir geleneksel kültür ve el değmemiş doğal bir çevredir (Soykan, 2003:2).

Doğal kaynaklara dayalı turizm çekicilikleri alternatif turizmin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Dünyada olduğu gibi, Türkiye’de yaban yaşamı ve doğal manzaraları görmek, buralarda tatil yapmak dinlenmek, rekreasyon faaliyetinde bulunmak şeklinde doğal turizm çekiciliklerine ilgi giderek artmaktadır. Şehirlerin özellikle büyük şehirlerin yakınlarındaki bu tür doğal çekicilikler, iklimik özellikleri ve bitki örtüsü, su kaynakları, manzara ve kırsal yaşam tarzıyla ziyaretçileri kendine çekmektedir (Şahin ve Yılmaz, 2009:219).

Ayvacak, Samsun il merkezine yakın olmasına rağmen, doğal çevre özelliklerini koruyabilmiş bir alana sahiptir. Bitki örtüsü, akarsuları ve temiz havasıyla öne çıkmaktadır. Mevcut doğal yapısı turizm için ne kadar önemli ise buranın korunması ve sürdürülebilir olması da o kadar önemlidir.

Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu çevrenin bozulmadan ve değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik gereksinimlerini karşılayacak şekilde ve gelecek kuşakların da aynı gereksinimlerini karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (www.gelecekturizmde.com).

Kitle turizmine bir tepki ve alternatif olarak 1990'lı yıllarda gelişme gösteren ekoturizm, kırsal ve kültürel turizmin unsurlarını içermekte ve hassas doğal ve kültürel alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türü olarak ifade edilmektedir. Sürdürülebilir turizmle eş anlamlı olarak kullanılmakla birlikte, sürdürülebilir turizm şekillerinden biridir, onun bir alt bölümünü oluşturmaktadır. Ekoturizm çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözeten, doğal alanlara karşı duyarlı bir seyahattir. Sürdürülebilir turizm politikaları sayesinde, ekoturizmin var olma ve geliştirilebilme şansı vardır (Kaypak, 2012:11-12).

Çevre, bugünün insanının ihtiyacı olduğu gibi sonraki nesillerinde ihtiyaçları arasında olacaktır. Günümüzün teknoloji anlayışı, günlük hayatın stresi, yoğunluğu ve şehirlerdeki yeşil alanların azalmasına bakarsak gelecek nesiller yeşil bir çevreye günümüzden daha fazla ihtiyaç duyacaktır. Bu sebeple ihtiyaçları karşılarken, mevcut ekolojik dengeyi göz önüne alarak çevrenin bozulmadan geleceğe aktarılması gerekmektedir.

Turizmin temel dayanak noktasının doğal çevre ve kültür olduğu yerlerde çevrenin ve kültürel unsurların korunarak gelecek nesillere aktarılması turizmin sürekliliğini sağlar. Ayvacık ilçesi kırsal turizm açısından potansiyeli değerlendirilmemiş yerlerden birisidir. Saha kültürel yapısını doğal çevre unsurlarından almış bir durumdadır. Sahada geleneksel mesken ve yapıların en güzel örnekleri olan ahşap evler halihazırda bazı aileler tarafından kullanılmaktadır. Bununla birlikte ahşap meskeni bulunmasına rağmen, betonarme ev yapıp burada yaşayanlar da vardır. Kırsal turizme katılan turistler için amaç buralarda yaşayan insanların hayat tarzlarını, günlük yaşayışlarını, kültürel değerlerini görmektir. Bunun için burada kullanılmayan evler doğal yapısına uygun olarak restore edilip turizme kazandırılabilir. Ahşap mimari olarak, evlerden başka ev eklentileri (odunluk, ahır, ambar gibi) cami, su değirmeni gibi örnekler de vardır. Bunlar doğal çevreye uygun bir şekilde kültürel özellikler, sosyal ve ekonomik hayat göz önüne alınıp yapılmıştır.

Doğal çevre unsurları açışın zengin olması mevsimlere göre farklı alternatifler sunma fırsatı vermektedir. Yazın yeşilin farklı tonlarını bir arada sunan alan, sonbahar ve kış mevsiminde farklı güzellikler sunmaktadır (Şekil 64).

Şekil 64: Sonbaharda farklı renklere bürünmüş doğal bitki örtüsü (Hasan Uğurlu baraj gölü batısı)
(Yaşar SEMİZ'in arşivinden)

Gezi programına zengin içerikler eklenebilir. Ayvacık ilçesi Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu barajları arasında kalmaktadır. İlçe merkezi Suat Uğurlu baraj gölü kenarında kurulmuştur. Bu sebeple güzel bir göl manzarasına sahiptir. Türkiye’de suni göller içerisinde adaya sahip tek ilçe Ayvacık’tır. Türkiye de tek olma özelliği taşıyan ‘Kirazlık Adası’ ekolojik turizm potansiyeline sahiptir (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2019b:7), (Şekil 65).

Şekil 65: Kirazlık Adası

Eynel mahallesi ile ilçe merkezi arasında yapılmış olan Eynel köprüsü 27 Kasım 2007 tarihinde yapılmaya başlanmıştır. % 5 eğimli olarak yapılmıştır. Çelik

konstrüksiyon üzerine yapılmıştır. Toplam boyu 336 m.'dir. Köprü ayakları arası açıklığı 168 m.'dir (www.ayvacik.bel.tr), (Şekil 66).

Şekil 66: Eynel Köprüsü

İlçe eğimli bir sahada kurulu olduğu için çeşitli yüksekliklere sahip şelaleler (çağlayan) vardır. Bu şelaleler farklı yerlerde bulunmaktadır. İlçe merkezinden 2 km uzaklıkta Hasan Uğurlu baraj yolunun batısında Orhangazi mahallesinde Çağlayan şelalesi bulunmaktadır (Şekil 67). İlçe de ayrıca Kikinin şelalesi, Yeşilpınar şelalesi, Çamalan şelaleleri önemlidir (www.ayvacik.bel.tr).

Şelalelerin oluşabilmesi için kot farkı olması gerekmektedir. Kot farkının olduğu yerlerde yerel halk bu farkın oluşturduğu su düşüşlerini fırsata çevirmiştir. Eğer direkt düşüş yoksa su yolu kullanarak suya hız vermişler ve su değirmenleri yaparak kullanmaktadırlar. Yapılan araştırmada mahallerin büyük çoğunluğunda su değirmenleri olduğu tespit edilmiştir. Bu su değirmenlerinden bir kısmı halen kullanılmaktadır. Bunların bazıları şahıslara ait, bazıları ise mahalli olarak ortak kullanılmaktadır. Bunlarda mısır, buğday, arpa öğütülmektedir (Şekil 68 ve 69).

Şekil 67: Çağlayan Şelalesi.

Şekil 68: Su değirmeni
(Fatih Sultan Mehmet mahallesi)

Şekil 69: Çamalan şelalesi ve su değirmeni (Kaynak: Yaşar SEMİZ'in arşivinden)

Baraj gölü içerisine indirilmiş olan 'Samsunum 2' gemisi baraj gölü içerisinde özellikle yaz aylarında turlar düzenlemektedir. Orhangazi mahallesindeki iskeleden hareket etmektedir. Göl içerisinde bulunan Kirazlık adasını ve göl etrafındaki manzarayı yakıdan izleme fırsatı vermektedir (Şekil 70).

Şekil 70: Suat Uğurlu Baraj göletinde geziye çıkan 'Samsunum 2' gemisi

İlçede görülmeye değer diğer bir unsur da ahşap camilerdir. Ahşap meskenler haricinde ilçede ahşap camilerde vardır. Bunlar; Ardıç mahallesi camii (Şekil 71), Çamalan mahallesi Karaağaç camii, Çamalan mahallesi Ulubelen camii, Gülpınar mahallesi Balavur camii, Gürçam mahallesi camii, Kabaklık mahallesi Abaşlar mevki Mutular camii, Kabaklık-Keskinoğlu mahallesi Kaltuman camii, Kabaklık mahallesi Lazlar mevki (Taçalan) camii, Kazancılı mahallesi camii, Karşidöngel mahallesi camii, Terice mahallesi camii, Tiryakioğlu mahallesi camii, Yeniköy mahallesi camileridir (www.ayvacik.bel.tr).

Şekil 71: Ardıç mahallesinde bulunan ahşap cami

Bu camiler doğal yapı malzemesi olan ahşapla yapıldığı için doğayla bütünlük göstermektedir. Tiryakioğlu camisine, Ayvacık ilçe merkezini geçtikten sonra, Hasan Uğurlu Barajı'na gelmeden doğuya sapan yaklaşık 14 km'lik asfalt bir yol vasıtasıyla ulaşılmaktadır. Kapı üzerindeki süslemeler arasına kabartma olarak yazılan tarihe göre; H. 1284 (M. 1867-68) tarihinde inşa edilmiştir. Ahşap malzemeyle mamul yapı, bütünüyle yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Taban kısmına konan iri taşlar üzerine bindirilmiş ahşap kalaslar üzerine bina edilmiştir. Yapının ana unsuru olan ahşap meşe ağacından elde edilmiştir (Nefes, 2010:155-156), (Şekil 72)

Şekil 72: Tiryakioğlu mahallesinde bulunan ahşap cami
(Kaynak: Nefes, 2010:167)

Kano, yelkenli, dragon bot gibi su sporları çalışmaları; offroad, trekking, yamaç paraşütü gibi alanlarda planlamalar ve çalışmalar yapılmıştır (www.ayvacik.bel.tr). İlçede su sporları tesisleri bulunmaktadır (Şekil 73).

Şekil 73: Ayvacık ilçe merkezinde bulunan su sporları merkezi

İlçe merkezinde baraj gölü kenarında yeşil alan ve restoran gibi tesisler bulunmaktadır. Buralarda çevre düzenlemesi yapılmıştır. Yerel halk ve gelen misafirlere hizmet verilmektedir (Şekil 74, 75).

Şekil 74: İlçe merkezinde hizmet veren bir tesis

Şekil 75: İlçe merkezinde yeşil alan ve mesire yerleri

İlçeye gelenler için konaklama imkanı sunmak için tesisler yapılmıştır. 43 odalı 10 bungalov evden oluşan Legend otel (Şekil 76), 6 odalı ve 15 yataklı konukevi (Şekil 77); hizmet vermektedir. Ayrıca ilçe merkezine ve baraj göletine hakim bir yerde turizm amaçlı 7 adet ev inşa edilmiştir (www.ayvacik.bel.tr), (Şekil 78).

Şekil 76: Legend Otel

Şekil 77: Konukevi

Şekil 78: Turizm amaçlı yapılan meskenler

İlçede tarihi eser özelliği taşıyan bir diğer yapı Çamlıkale mahallesinde bulunan Kızlar kalesidir (Şekil 79). Kale, Yeşilirmak’a hakim bir noktada, kervan yolunu kontrol edecek bir noktada inşa edilmiştir. Efsaneye göre 2000 yıl önce burada yaşayan 2 kız kardeşin yaşadığı kale olarak bilinmektedir (www.ayvacik.bel.tr).

Şekil 79: Kızlar kalesi
Kaynak: www.ayvacik.bel.tr

3.7. Maddi Unsurlara Göre Kültürel Coğrafya Özellikleri

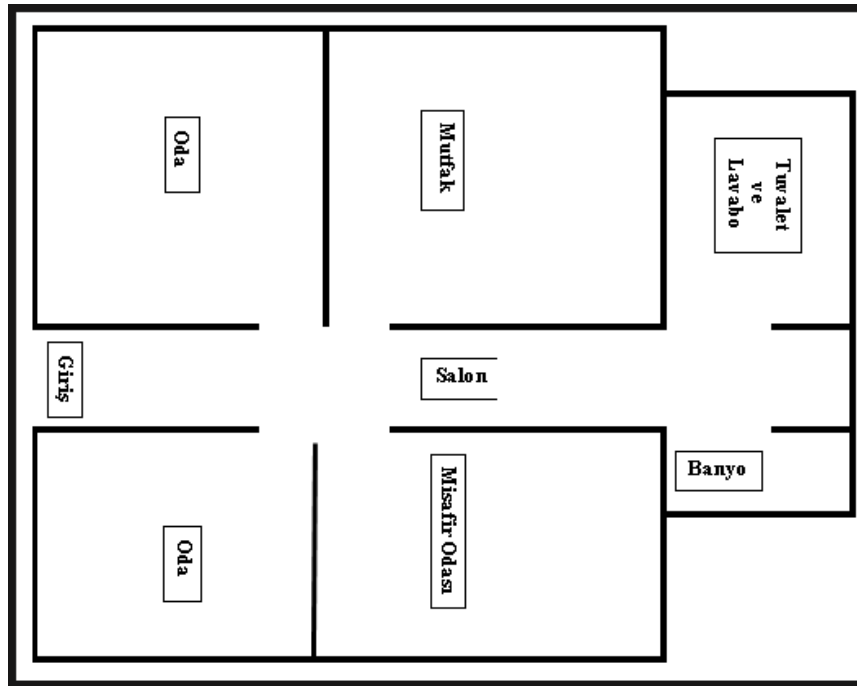
Kültür farklı şekillerde tanımlanabilir. Genel olarak bakıldığında ‘*bir toplumun; gelenek, görenek, sanat, düşünce yapısı, tarihsel birikimi ve sosyal kurumları gibi varlıkların tümünü kapsayan maddi ve manevi değerler bütünü*’ olarak tanımlanabilir (Aktan ve Tutar, 2007:3). Tanımda da geçtiği gibi kültür öğeleri ve toplumu bir bütün olarak ele alıp, bulunduğu coğrafyayla birlikte şekillenen değerler bütünüdür.

Kültürel Coğrafya ise kültürel değerleri coğrafi mekan, sosyal, dini, siyasi çerçeve içerisinde gözlemlemektir. Terminolojik olarak bakıldığında ise, *dünya üzerindeki insan üretimi olan unsurları coğrafya ilminin prensipleri içerisinde incelemeye çalışan* bir bilim dalı olarak tanımlanmıştır (Kayserili, 2011:1). Coğrafi olarak doğal çevre etmenlerinin kültürel değerler üzerindeki etkilerinin neler olduğu, etkileme sebepleri ve bunların sonuçlarının toplum üzerindeki maddi ve manevi unsur olarak yansımalarını anlatır.

Araştırma sahası Karadeniz iklimi etkisindedir. Bundan dolayı sahanın hakim bitki örtüsü orman ve buradaki mesken kültürü ahşaptır. Bu doğal çevrenin meskenler üzerindeki etkisini gösterir. Burada bulunan ahşap meskenler tek kat veya iki kat şeklinde bulunabilmektedir.

Ev inşasında rüzgar yönü dikkate alınmaktadır. Bunun sonucu daha sık kullanılan odaları, genellikle evlerin hakim rüzgar yönüne ters istikamette olan doğu ve güney cepheleri olarak seçilmiştir. Tek katlı evlerde ise evin zemini 50-100 cm yükseklikte inşa edilmiştir. Bu yükseklik bazı evlerde taşlarla beslenmiştir. Bunun sebebi ise toprağın nemi ile bağlantısını kesmektir. Taş, zemine sağlamlık kazandırırken evin altında rüzgarın geçebilmesine kısmen imkan sağladığı için kuru olmasına olanak vermektedir. İki katlı meskenlerde ise yine sağlam zemin üzerine oturtulur. Alt katlar ev olarak kullanılmakla birlikte genellikle depo veya ahır olarak kullanılmıştır. Ahır olarak kullanılmasının sebebi özellikle kış aylarında hayvanların ısılarından faydalanmaktır. Ayrıca daha ekonomik ve eğimli arazilerde daha uygun olmaktadır.

Evlerin büyüklükleri ve oda sayıları değişiklik göstermektedir. Genellikle 3 oda ve mutfaktan oluşmaktadır. Tuvalet ve banyoya ev içerisinde geçilebilecek şekilde inşa edilmiştir. İlk inşa edilirken su tesisat sistemleri olmamasına rağmen daha sonra yapılmıştır (Şekil 80).

Şekil 80: Ahşap ev içi planı

Maddi kültür öğelerinden bir diğeri yemek kültürüdür. Yemek kültürünün temelini bitkisel ürünler oluşturur. Bu bitkiler doğal ortamda yetişenler veya üretilen bitkilerdir. Yaygın yapılan yemekler kırçan (melocan) kavurması, kara lahana yemeği (şekil 81), mısır ekmeği (şekil 82), kaldırık yemeği ve turşusu (şekil 83), tirit mantarı konservesi (şekil 84), fasulye turşusu, mısır bulamacı, keşkek, yufka kızartmasıdır.

şekil 81: Kara lahana yemeği
(Samet Yazıcı'nın arşivinden)

şekil 82: Mısır ekmeği
(Samet Yazıcı'nın arşivinden)

şekil 83: Kaldırık turşusu
(Samet Yazıcı'nın arşivinden)

şekil 84: Tirit mantarı konservesi
(Samet Yazıcı'nın arşivinden)

İlçede cecim veya cicim halısı olarak bilinen dokuma yapılmaktadır. Bu dokuma ile kilim, seccade, örtü gibi otantik ve yöresel tekstil ürünleri elde edilmektedir. Tamamen el emeğidir. Renk, desen ve boyutu kişiye göre değişebilmektedir. Ama ağırlıklı canlı renkler kullanılmaktadır. Günümüzde fabrikasyon ürünlerin artmasıyla üretim ve kullanım alanları azalmıştır. Ancak özellikle gelinlik kızların çeyizleri için az da olsa dokunmaya devam edilmektedir (Şekil 85).

Şekil 85: Cecim (Cicim) kilimi örneği (Halk Eğitim Merkezi numuneleri).

3.8. Çevre Sorunları

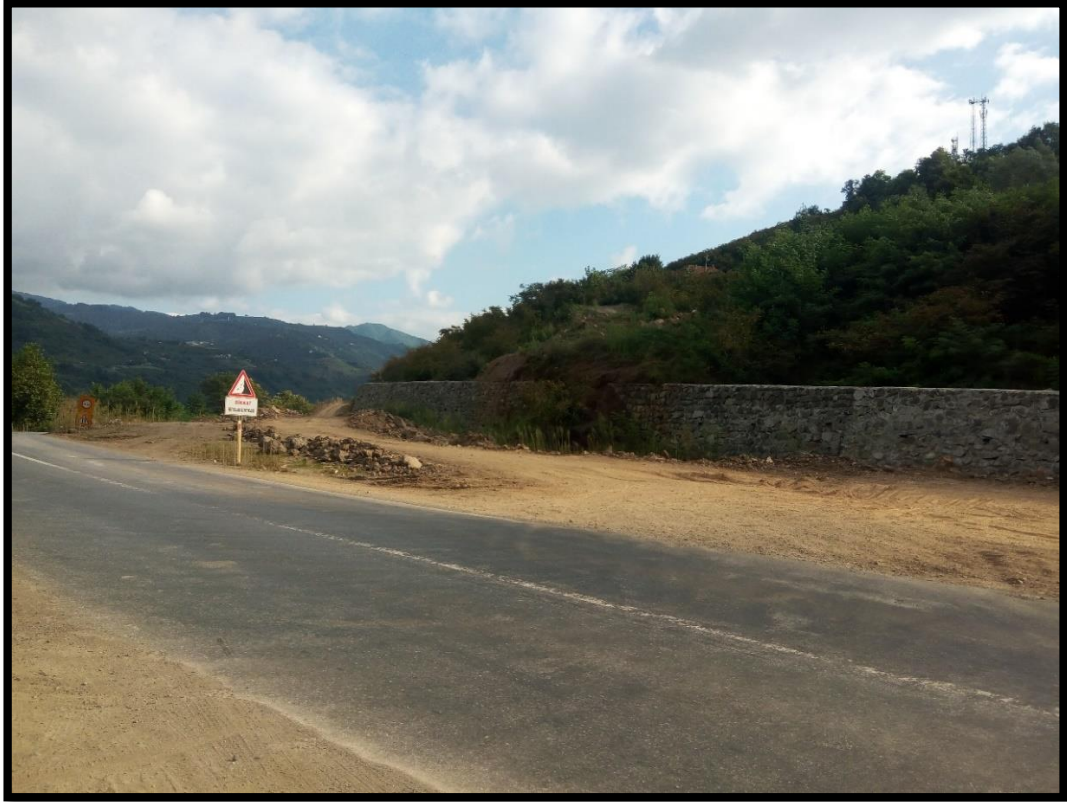
Çevre sorunları sonuçları itibariyle hem çevreyi hem de çevrede yaşayan insanları etkiler. Bu sorunlar doğal ve beşeri kaynaklı olabilmektedir. Doğal kaynaklı çevre sorunları jeosfer (yer küre), hidrosfer (su küre), atmosfer (hava küre) kökenlidir. Bu sorunların oluşumunda uzun süreli insan etkisi de olabilmektedir. Ancak her iki grubunda sonuçlarından genellikle insanlar etkilenmektedir.

Atmosfer kökenli doğal afetler, normal sınırlar içinde kaldıkları sürece atmosferin beklenen davranışı içinde görülen normal olaylar olarak kabul

edilmektedir. Ancak bunlar normal standartlarından daha yüksek ve düşük seviyede meydana gelerek canlı yaşamını tehdit eder boyutlara ulaşırsa doğal afet olarak ya da bir diğer doğal afeti tetikleyen tehlikeli bir olay olarak değerlendirilmektedir (Özlü, 2012:283).

‘Ekosistem içindeki doğal dengeye ekosistem dengesi denir (Özey, 2009:5).’ Bu denge kendi kendini yenilemektedir. Eğer çevrenin kendisini yenilemesi, çevreye yeni katılan kirleticilerden daha yavaş olursa çevre sorunları ortaya çıkmaktadır.

Sahada sık yaşanan doğal afetlerden birisi heyelan olaylarıdır. Uzun süreli yağışlar sonucunda eğer toprak suyu emer ve alt tabakalara sızdırmazsa; eğim ve yer çekiminin etkisiyle kütle eğim doğrultusunda harekete geçer. Saha bu özellikleri taşımaktadır (Şekil 86).

Şekil 86: Heyelan sonucu istinat duvarından aşan toprak yığını (Ayvacık-Çarşamba yolu)

Karadeniz iklimi olması sebebiyle yağışlı dönemde uzun süreli yağışlar görülebilmektedir. Özellikle ilkbahar aylarında bu durum ortaya çıkar. Kış mevsiminde toprağın suya doymuş hale gelmesi sebebiyle ilkbahar yağışları böyle bir duruma zemin hazırlamaktadır. Sahanın eğimli olmasından dolayı, toprak kendi içerisinde tuttuğu suyla birlikte direncini kaybedip ağırlaşması sonucu eğim doğrultusunda harekete geçmektedir. Bu harekete geçen kütle; tarım arazisi veya

yerleşim yeri de olabilmektedir. Veya kütle harekete geçerek tarım arazilerine, yerleşim yerlerine, yollara yığılabilmektedir. Her iki durumda da can ve mal kaybına sebep olabilmektedir. Ayrıca eğer yol çalışması sonucu eğimli arazilerde eğer yapının eğim statığı bozulmuşsa bu durumda heyelanın oluşması daha da muhtemeldir.

Bir diğer kütle hareketi kaya düşmesidir. Genellikle eğimin fazla olduğu ve yol çalışması sebebiyle yamacın bir kısmının alındığı yerlerde görülmektedir (Şekil 87).

Şekil 87: Yol kenarlarında kaya düşmelerinin yaşandığı bir alan (Ayvacık-Çarşamba yolu)

Atmosfer kaynaklı çevre sorunlarının başında sel felaketi gelmektedir. Sel, bir alana kısa süre içerisinde normalinden daha fazla yağışın düşüp; eğim ve yer çekiminin etkisiyle yüzeysel akışa geçmesi sonucu ortaya çıkan bir felakettir. Ayvacık ilçesi iklim değerleri ve eğim yapısıyla böyle bir felaket için risk oluşturabilecek bir durumdadır. Yüzeysel akış sonucu yerleşme ve tarım arazilerinde ortaya çıkabilecek hasar, eğim değerleri ve yağış toplamıyla doğru orantılıdır. Yağış ve eğim ne kadar fazla ise zarar o kadar çok olabilmektedir.

İlçede yakın geçmişte sel felaketi olmuştur. İlçe içinden geçen Çatak deresinin taşmasıyla Hükümet Konağının önündeki alanda hasara yol açmıştır. Sel afeti nedeniyle ilçeye bağlı 18 köyün yollarında heyelanlar sonucu köy yolları kapanmıştır. Ayrıca sel, 75.900 da ekili ziraat alanlarının zarar görmesine ve fındık bahçelerinde

106 ton ürün kaybına neden olmuştur (Şahin, 2002:81). Çamalan, Yeşilpınar ve Kabaklık mahallelerinde 09.07.2012 tarihinde meydana gelen sel felaketi ise can ve mal kaybına sebep olmuştur (www.haberler.com).

Hidroğrafik açıdan bakıldığında çevre sorunlarından en yaygın olanı baraj göllerinde ötrofikasyon sonucu alg patlaması olayıdır.

Ötrofikasyon; özellikle göl ve nehir gibi su kaynaklarının fosfor ve azot gibi tuzların artışına bağlı olarak organik maddelerce zenginleşmesidir (Yiğit 2004:32). Ötrofikasyon zenginleşmesi sonucu su içerisinde bulunan mikroorganizma olan alglerin popülasyonlarında artış meydana gelir. Bu artışın devam etmesi sonucu su içerisinde bulunan oksijen yetersiz kalır ve algler ölür. Bu duruma alg patlaması denir. Alg patlaması buradaki balık popülasyonu için tehlike oluşturmaktadır.

Ötrofikasyon; eğer göl yapısında bulunan organizmaların parçalanması sonucu oluşursa doğal ötrofikasyon; evsel atıklar, tarımsal faaliyetler sonucu oluşursa buna da yapay ötrofikasyon denir (Yağcı Apaydın, 2010:11) Sahanın su toplama havzası Yeşilirmak'tır. Özellikle de Suat Uğurlu baraj gölüdür. Gölet etrafında bulunan tarım arazilerinde fındık tarımı yapılmaktadır. Fındık bahçelerinde azot gübresi (amonyum sülfat, kalsiyum amonyum nitrat), fosfor gübresi (diamonyum fosfat), potasyum gübresi (potasyum sülfat, potasyum nitrat) kullanılır. Bu gübreler yağmur suları ile birlikte göle karıştığında ötrofikasyon için uygun bir durum oluşturmaktadır. Bunun sonucu ise gölde alg patlaması yaşanmaktadır. Göl suyu yeşil renge dönüşmekte ve etrafına rahatsız edici bir koku bırakmaktadır.

Alg patlamasının önüne geçmek için İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü çalışma yapmaktadır. Müdürlük yetkililerinden alınan bilgiye göre; Çarşamba ilçesinde bulunan Çakmak barajı içme suyu amaçlı kullanılmaktadır. Bu barajın suları artan nüfusa yetmemesi durumunda Suat Uğurlu barajının buraya nakledilmesi öngörülmektedir. Bu sebeple Suat Uğurlu baraj suyunun temiz tutulması gerekmektedir. Baraj suyunun kirletilmesinde ötrofikasyon olayı en büyük sebeptir. Bundan dolayı ötrofikasyona sebep olan ana unsur olan kimyevi gübre kullanımının sona erdirmek için çalışma başlatılmıştır. Bu çalışma Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması (ÇATAK) projesi olarak adlandırılmaktadır. Ayvacık ilçesi 3 yıl önce bu projeye dahil olmuştur. 2016'da 1500 da, 2017'de 3500 da, 2018'de 10500 da alan ÇATAK projesine dahil olmuştur. Toplamda 2018 yılında 400 çiftçi bu projeye dahil

edilmiştir. Bu alanlarda çevre için zararlı olabilecek olan kimyasal gübreden vazgeçilmiştir. Bu belirtilen alanlar ağırlıklı olarak baraj gölü etrafındaki yerlerdir. 2019 yılında ÇATAK projesi Tarım ve Orman bakanlığı tarafından kaldırılmıştır. Bu projeyle aynı zamanda organik tarıma geçiş planlanmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sahasının temel geçim kaynağı fındıktır. Fındık tarımında verimde yıl içerisindeki değişen ekstrem hava olaylarına bağlı olarak dalgalanmalar olmaktadır. Ortaya çıkan belirsizlik üretimde dengesizliğe ve halk arasında ise güvensizliğe sebep olmaktadır. Çünkü yaşayanların en önemli ekonomik geçim kaynakları fındıktır. Bu sebeple alternatif ekonomik kaynak arayışı içine giren insanlar, inşaatlara işçi olarak gitmektedirler. Fındığın artan nüfusun ihtiyacını karşılayamaması göçlere sebep olmuştur. Bunun önüne geçmek için alternatif tarım ürünleri yetiştiriciliği ve sistemleri geliştirilmelidir.

Fındık tarımından birim alandan daha fazla verim alınabilmesi için araştırmalar yapılabilir. Ayrıca yeni geliştirilen yöntemlerle birim alanda girdileri düşürerek daha ekonomik bir tarım yapılabilir.

Geliştirilen sistemle eğim değerleri yüksek arazide fındık bahçelerinin altına fındık daha yere düşmeden tamamen kaplayacak şekilde dayanıklı tüller serilmektedir. Daldan dökülen fındık serilen tül üzerinde birikmektedir. Daha sonra eğim doğrultusunda bir araya getirilerek toplanmaktadır. Bu kısa zamanda çok iş yapılmasından dolayı işçi maliyetinin azaltmakta ve dökülen fındığın tamamını alma fırsatı vermektedir. Bu sistemin ekonomikliliği hesap edilip uygulanabilirliğine bakılmalıdır.

Fındık haricinde ekonomik değeri yüksek alternatif tarım ürünleri denenebilir. Saha da buna yönelik ceviz dikimi yapılmıştır. İklim, toprak ve ekonomikliliği değerlendirilip makul bir sonuç çıkması durumunda yaygınlaştırılabilir.

Sahanın en büyük sosyal problemi göç olayıdır. Ayvacık uzun yıllardır göç vermektedir. Bunun sosyal, ekonomik ve psikolojik sonuçları olmaktadır. Sosyal sonuçlarına bakıldığında var olan kültürel değerleri aktarabilecek yeni nesiller azalmaktadır. Bu burada yaşayan insanların uzun yıllar boyunca oluşturduğu kültürel birikimin aktarımının sona ermesi demektir. Kültürel aktarım da ortaya çıkan kesintinin daha sonra telafisi mümkün olamamaktadır. Bu oluşan kültür sadece değerler değil, aynı zamanda ekonomik hayatı devam ettirecek tecrübeyi de kapsamaktadır. Uzun yıllar boyunca oluşturulmuş olan, ekonomik hayatı etkileyen tecrübenin ortadan kalkması maddi olarak kayıplarla sonuçlanabilmektedir. Bu göç olayının ekonomik sonuçlarından bir kısmını oluşturur. Bununla birlikte göç olayı

sonucunda nüfusun tamamen buralardan uzaklaşması da muhtemeldir. Ülke ekonomisi ve şehirde yaşayanların besin ihtiyaçlarının karşılanmasında problem oluşturacağı için büyük bir sorun teşkil etmektedir.

İlçeden dışarıya göç edenlerden emekli olanları Ayvacık'a geri dönmelerini sağlamak için yatırımlar yapılabilir. Emekli olup, geri gelip köylere yerleşenler azdır. Bunun için ilçe merkezine bu insanları çekebilmek için çalışma yapılabilir.

İlçede ekonomik faaliyete canlılık getirmek için küçükbaş hayvancılık geliştirilebilir. Büyükbaş hayvanlar için gerekli olan besin maddeleri kırsal kesimde yetiştirme ihtimali zordur. Çünkü bunlar için gerekli olan tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi için geniş ve makine ile tarım yapabilecek derecede düz arazilere ihtiyaç vardır. Ancak Ayvacık'ta makineli tarım yapılabilecek durumda düz bir arazinin yeterince olmamasından dolayı burada büyükbaş hayvancılık için gerekli olan besin maddelerini yetiştirmek problem oluşturur. Bunun yerine hayvanların ihtiyacı olan besin maddelerinin para ile alınması da ekonomik olmamaktadır. Bütün bunlar dikkate alındığında büyükbaş besi hayvancılığı ilçe geneli için ekonomik görünmemektedir. Mahalle bazında geniş düzlüklerin olduğu yerlerde hayvanlar için gerekli yem bitkileri, yetiştirme fırsatı bulunan alanlarda yetiştirilebilir. Ancak küçükbaş hayvancılık, Çamalan mahallesinde yapıldığı gibi yazın yaylaya çıkıp kışın kendi mahallelerinde bakabilecek şekilde düzenlenmesi suretiyle yapılabilir. Kırsal kesimde küçükbaş hayvancılık bu şekilde teşvik edilebilir

Kırsal kesimde yapılan görüşmelerde; en büyük problemlerden birisinin altyapı sorunu olduğu görülmektedir. Bunun içerisinde ulaşım ve elektrifikasyon sorunları öncelikli gelmektedir. Kırsal kesimin en büyük probleminin göç olması sebebiyle göçün itici sebeplerini en aza indirmek bu durumu biraz yavaşlatabilir.

Diğer bir sorun eğitimidir. Her mahallede okulun bulunmamasından dolayı taşınmalı sistem ile eğitim yapılmaktadır. Ancak ulaşım şartlarının çok iyi gelişmediği yerlerde aileler farklı mahallelere öğrencilerini göndermek yerine kendileri Çarşamba veya Samsun şehir merkezine yerleşmektedir. Ulaşım probleminin çözülmesi durumunda göçün tamamen önüne geçilemese bile en azından yavaşlatılması sağlanmış olur.

Yerleşim yerine yakın yerlerde heyelan ve sel riski olan bölgeler tespit edilip önlemler alınmalıdır. Heyelan ve selden dolayı etkilenen yerleşim yerleri ve tarım

arazileri mevcuttur. Can ve mal kaybının en aza indirmek için buralar da özellikle de yerleşim yerlerinde etkili olabilecek heyelan afeti için önceden tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirlerin alınması can ve mal kaybını en aza indirecek unsurlardandır.

İlçenin dışarıya göç vermesinin temel sebeplerinden biri ekonomik durumdur. Bunun için ilçede yerel ekonomiyi canlandıracak, burada bulunan çalışma çağındaki kişilere ekonomik gelir getirecek iş sahaları kazandırmak, ilçeden yapılacak göçü azaltmak için bir çözüm olabilecektir. Burada oluşturulabilecek yeni iş sahaları mevcut turizm potansiyeli ile bağdaştırılarak yapılabilir.

Samsun ile iç bölgeler arasında sağlanan en önemli karayolu Samsun Kavak Havza Merzifon karayoludur. Buna alternatif olarak Çarşamba, Ayvacık'tan Yeşilirmak boyunca giden bir karayolu ulaşım açısından büyük katkı sağlar. Ancak bunu yaparken çevreye etkileri göz önüne alınmalıdır.

Kırsal turizme katılanlar için doğal çevrenin özelliklerini taşıyan güzergahlar belirlenebilir. Bu güzergah örneğin bir ahşap cami veya su değirmeni dahil edilip ona göre düzenlenebilir.

Ekonomik olarak ilçede yapılabilecek en makul yatırım kırsal turizme yönelik yatırımlardır. Kırsal turizm eldeki var olan unsurların ekonomik olarak değerlendirilmesi için bir fırsattır. Kırsalda bulunan ahşap evler restore edilip butik otel şeklinde değerlendirilebilir. Bununla birlikte çevrenin doğal güzelliği turizm çekiciliği açısından keşfedilmemiş bir potansiyele sahiptir. Ancak değerlendirmesi için diğer altyapı faaliyetlerinin de oluşturulması gerekir. Bunun için ilçe halkına eğitimler verilmeli, gelen turistleri ağırlayabilecek seviyeye çıkarılmalıdır. Bununla birlikte turist çekmek için gerekli olan reklam faaliyetlerine yoğunluk kazandırmak gerekmektedir. Bütün bunlar yapılırken, turizmin sürdürülebilirlik ilkesinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Çünkü kırsal turizmde sürdürülebilirlik sağlanmazsa var olan çekici değerlerin kısa süre içerisinde deformasyona uğrayarak gelecek nesillere aktarılması zor olacaktır.

Yakın zamanda denenmiş olan yamaç paraşütü ve kano yarışları gibi sportif faaliyetler geliştirilebilir. Ayrıca su sporları için çalışmalar yapılmış ve tesisler inşa edilmiştir. Bunun için altyapı çalışmaları sağlanmalı ve bunu destekleyecek reklamlar yapılmalıdır.

Yeşilırmak çevresi için önemli bir su kaynağıdır. Artan ülke nüfusunu göz önüne aldığımızda yakın bir gelecekte içme suyu kaynağı olarak bile kullanılabilir. Her ne kadar arıtma tesisinde temizlense de, suyun var olan düzen içerisinde temiz tutulması gerekmektedir. Onun için Yeşilırmak'ın geçtiği yerlerde evsel, tarımsal ve sanayi faaliyetleri ile oluşan atıkların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu hem turizm açısından hem de Yeşilırmak'ın çevresinde yaşayan nüfus açısından bir gerekliliktir.

Turizm açısından bakıldığında doğal güzelliği bir çekicilik olmasının yanında kirletilmesi ise itici bir unsur olabilmektedir. Bu sebeple Yeşilırmak'ın atıklardan arındırılması gerekmektedir. Çünkü ötrofikasyon sonucu ortaya çıkan alg patlamasıyla burada ağır bir koku meydana gelmektedir. Bu durum turizm faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Doğal güzellikleri, tarihi yapıları, çevreyle uyumlu mimarisi düşünüldüğünde Samsun ili ve yakın çevresi için nadir bulunan bir yerdir. Bunun için reklam faaliyetleriyle çevrede tanınmasını sağlayıp günübirlik turlar düzenlenebilir. Tasarlanan paketlere sürdürülebilir turizm kapsamı içerisinde doğal çevrenin tanıtımını, tarihi dokusunu gösterilmesi gibi unsurlar katılabilir.

KAYNAKÇA

- AKTAN, C.C. ve TUTAR, H., (2007). “Bir sosyal sabit sermaye olarak kültür”, *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*. C. 6, S. 20, 1-11.
- AKTAŞ, H. (1992). *Orta Karadeniz Bölümünün (Yeşilirmak-Melet Suyu- Kelkit Vadisi Arası) bitki coğrafyası*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- AKTİMUR, H.T., vd., (1992). “Niksar-Erbaa ve Destek dolayının jeolojisi” *Maden Tetkik Arama Dergisi*. C.114, 25-36
- Anonim a. Ayvacık Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Toprak Analiz Raporları 2011, 2012, 2013, 2014, 2018
- Anonim, (2014). Türkiye’deki Barajlar. DSI Vakfı, Uluslararası Büyük Barajlar Komisyonu Türk Milli Komitesi. Ankara.
- Anonim, (2015). DSI: Akım Gözlem Yıllıkları 1959-2015 arası Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (www.Dsi.Gov.Tr)
- Anonim, (2017). 2016 yılı Çalışma Raporu. T.C. Samsun Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü Strateji Geliştirme Birimi.
- Anonim, (2019a). İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Fındık Destekleme Raporları Ayvacık Fındık İcmalleri.
- Anonim, (2019b). Ayvacık Ziraat Odası Ceviz Dikim Alanları ve Adetleri Verileri.
- ATALAY, İ. (1997). *Türkiye coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi Bornova İzmir.
- ATALAY, İ. (2011). *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği*. İzmir: Meta Basım Matbacılık.
- ATALAY, İ. (2011a). *Toprak oluşumu, sınıflandırılması ve coğrafyası*. İzmir: Meta Basım Matbacılık.
- ATALAY DUTUCU, A. (2016). *Yeşilirmak deltasında morfolojik değişiklikler ve gelecekle ilgili öngörüler*. Yayımlanmamış doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AYDIN, M. (2012). *Kırsal turizm kavramına evrensel bakış: Dünyada kırsal turizm faaliyetleri*. 2. Ulusal Kırsal Turizm Bildirileri. 37-43 (https://www.academia.edu/6194809/K%C4%B1rsal_Turizm_Kavram%C4%B1na_Evrensel_Bak%C4%B1%C5%9F_D%C3%BCnyada_K%C4%B1rsal_Turizm_Faaliyetleri)
- BAHADIR, M. (2014). “Samsun’da Meydana gelen 4 Temmuz ve 6 Ağustos 1012 taşkınlarının iklimik analizi.” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*. S. 29, 28-50.
- BAĞCI, H.R. (2017). *Yeşilirmak deltası’nda (Çarşamba/Samsun) doğal ortam insan ilişkileri ve doğal çevre planlaması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- BAYRAKTAROĞLU, E. (1988). *Çarşamba (Samsun) yöresi kratase oluşuklarının stratigrafisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÇELİK, S. (2018). “Alternatif Turizm.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. C. 11, S.56, 193-204.
- ÇOBAN, A. ve AYLAR, F. (2009). “Türkiye’de Yarma Vadilerin (Boğazların) Denizel Etkilerin İç Kesimlere Geçişindeki Rolüne Bir Örnek: Yeşilirmak Yarma Vadisi.” *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S.20, 173-186.
- DOĞANAY, H., vd. (2003). *Coğrafya’ya giriş 2 Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. Aktif Yayınevi. Erzurum.
- DOĞANAY, H. (2005). *Coğrafya’ya giriş 1 genel ve fiziki coğrafya*. Aktif Yayınevi. Erzurum.
- DOĞANAY, H., vd. (2012). *Genel beşeri ve ekonomik Coğrafya*. Pegem Akademi Yayınları. 4. Baskı. Ankara.
- DOĞU, S. (2000). *Hasan Uğurlu Suat Uğurlu barajları (Samsun-Ayvacık) arasında kalan alanın florası üzerine bir araştırma*. Basılmamış yüksek lisans tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- DÖNMEZ, Ş. (2008). “Tunç Çağı’nda Orta Karadeniz Bölgesi ve Kelkit Havzası yerleşmeleri.” *Belleten Dergisi*. C.72, S.264, 413-430
- ELMACI, S. (2010). “Aşağı Yeşilirmak vadisinde doğal zeytin alanları ve ekonomik olarak değerlendirilmesi.” *Doğu Coğrafya Dergisi*. C.15, S.23, 157-170.
- EROL, O. (2004). *Genel klimatoloji*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- GEDİK, A., vd. (1983). “Orta karadeniz (Samsun-Sinop) Havzasının jeolojisi ve volkanik kayaçların petrolojisi.” *Maden Tetkik Arama Dergisi*. C. 100, 34-50.
- GÜRSOY, C.R. (1950). “Samsun gerisinde Karadeniz intikal iklimi.” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. C.8, S.12, 113-129.
- HEKİMOĞLU, B. vd. (2007). *Samsun ilinin fiziki durumu ve avantajları*. Samsun Valiliği İl Tarım Müdürlüğü Strateji Geliştirme Birimi. Samsun.
- HEKİMOĞLU, B. ve ALTINDEĞER, M. (2019a). *Fındık sektörünün mevcut durumu*. Strateji Geliştirme Birimi. T.C. Valiliği İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü. Strateji Geliştirme Birimi Yayını.
- HEKİMOĞLU, B. ve ALTINDEĞER, M. (2019b). *Tarımı ve tarımsal yatırım potansiyeli*. Strateji Geliştirme Birimi. T.C. Valiliği İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Birimi Yayını.
- HOŞGÖREN, M.Y. (2007). *Jeomorfolojinin ana çizgileri*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

- KADIOĞLU, Y. vd. (2017). “Doğu Karadeniz kıyı kuşağındaki doğal afetlere bir örnek: 21 Eylül 2016 tarihli Beşikdüzü seli ve heyelanları.” *Marmara Coğrafya Dergisi*. S.36, 232-242.
- KAYSERİLİ, A. (2011) *Erzurum şehri'nin kültürel coğrafyası (Maddi Kültür Öğelerine Göre)*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı doktora tezi. 2011. Erzurum.
- NEFES, E. (2010). “Samsun’da Ahşap Bir Osmanlı Eseri, Ayvacık/ Tiryakioğlu Camii.” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. S.28, 151-174.
- ÖZEY, R. (2009). *Çevre sorunları*. Aktif Yayınevi. İstanbul.
- ÖZLÜ, T. (2012). “Elekçi Deresi (Fatsa) Havzası’nın hidrolojik sorunları ve bunların iklim şartları ile ilişkileri.” *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. C.3, S.6, 282-299.
- ÖZLÜ, T. ve ŞAHİN, K. (2006). “31 Mart-04 Nisan 2004 tarihleri arasında yaşanan düşük sıcaklıkların Terme ilçesi (Samsun) ile Giresun ili arasında fındık üretimi üzerine olan olumsuz etkileri.” *Türk Coğrafya Dergisi*. S.45, 71-84.
- Seyrüsefer Daire Başkanlığı Hava Trafik Müdürlüğü (HTM), *Meteoroloji Ders Kitabı*.(<https://docplayer.biz.tr/4146481-Meteoroloji-ders-kitabi.html>)
- SEZEN, T. (2017). *Osmanlı Yer Adları*. T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- SOYKAN, F. (2003). “Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi.” *Ege Coğrafya Dergisi*. C.12, 1-11.
- KAYPAK, Ş. (2012). Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* C.14, S.22, 11-29.(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/107285>)
- ŞAHİN, C. ve DOĞANAY, H. (1999). *Türkiye Coğrafyası (Fiziki, Beşeri, Ekonomik, Jeopolitik)*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara.
- ŞAHİN, K. (2002). “Çarşamba ovası ve yakın çevresinde sel afeti (27 Mayıs 2000)” *Türk Coğrafya Dergisi*. S.39, 79-95.
- ŞAHİN, K. ve YILMAZ, A. (2009). “Samsun ilinde doğal kaynaklara dayalı turizm arzı ve planlaması.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. C.2, S.7, 218-231.
- TANOĞLU, A. (1966). *Beşeri Coğrafya Nüfus ve Yerleşme*. Cilt 1. Baha matbaası. İstanbul.
- TELLİOĞLU, İ. (2014). “Osmanlılardan Önce Çarşamba.” *Çarşamba Araştırmaları*. (edt: Cevdet YILMAZ). Samsun. 1-14
- TORUN, E. (2013). Kırsal turizmin bölge insanına katkıları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* C.15, S.24, 31-37.(https://www.researchgate.net/publication/288423326_Kırsal_Turizmin_Bolge_Insanina_Katkilari)
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. (2015). *Beşeri Coğrafya İnsan. Kültür. Mekan*. Çantay Kitapevi. İstanbul.

- UĞURLU, S. ve POLAT, N. (2005). “Suat Uğurlu Baraj gölü ile Terice ve Göksu deresi balıkları (Ayvacık-Samsun).” *Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*. C.1, S.2, 27-37.
- UNCU, L. (1995). *Terme çayı ile Kocamandere çayı havzalarında fiziki coğrafya araştırmaları ve doğal çevre sorunları*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÜZÜLMEZ, M. (2015). *Suat Uğurlu baraj gölü çevresinin morfolometrik analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- YAĞCI APAYDIN, M. (2010). “Göllerde ötrofikasyon, kontrolü ve plaktonik gösterge türleri.” *YUNUS Araştırma Bülteni*. Yıl:10,S s.1, 11-14.
- Yeşilirmak Havzası Taşkın Yönetim Planı (2015). Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü (SYGM). 2015. Ankara.
- YILMAZ, C. (2005). “Doğal Afet Riski Taşıyan Yörelerde Yeniden İnşa Edilebilir Yapı Malzemesi Kullanımının Önemi; Sinop Örneği.” *Ulusal Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı*. 707-716. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- YILMAZ, C. (Edt.). (2007). *Samsun İlinde Nüfus Hareketleri Geçmişten Geleceğe Samsun (2. Kitap)*. Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları. 295-322. Samsun.
- YILMAZ, C. ve ZEYBEK, H.İ. (2016). *Samsun Coğrafyası*. Canik Belediyesi Kültür Yayınları. Samsun.
- YILMAZ, C. (2017). “Aybastı-Kabataş Yöresinde Nüfus Hareketleri, Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri.”, *Yöre ve Göç, 17.Aybastı-Kabataş Kurultayı Bildirileri*. Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. 21-45. Ordu.
- YİĞİT, S. (2004). “Göllerde ötrofikasyon problemleri ve çözüm yolları.” *Mavi Gezen Yerbilim Dergisi*. S.9, 32-36.

<http://tasova.gen.tr/ayvacika-bagli-sofualan-koyu-tasovaya-gecti/>

(Erişim:20.11.2019)

<http://tasova.gen.tr/sofualan-koyu/> (10.10.2019)

<https://www.samsungazetesi.com/samsun-gezilecek-yerler/samsun-un-turkulere-konu-olan-o-ilcesi-h843437.html> (Erişim: 15.10.2019)

<http://www.ayvacik.bel.tr/turizmler.php?no=252>(Erişim: 03.09.2019)

<http://www.ayvacik.bel.tr/turizm.php?no=390&m=249#.XbR9RVUzbIV>
(Erişim tarihi: 03.09.2019)

<http://www.ayvacik.bel.tr/turizm.php?no=382&m=248#.XZ6y11UzbIU>
(Erişim:15.10.2019)

<http://www.ayvacik.bel.tr/turizm.php?no=382&m=248#.XgGQEkczbIU>
(Erişim tarihi:10.12.2019)

<https://www.fiskobirlik.org.tr/findik-nedir/>(10.09.2019)

<https://www.gelecekturizmde.com/surdurulebilir-turizm-nedir/>(10.09.2019)

<https://www.haberler.com/sel-ayvacik-ta-1-can-aldi-3772127-haberi/>

(Erişim:01.10.2019)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100726-1..htm>

(Erişim: 15.09.2019)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206.pdf>

(Erişim:10.09.2019)

<http://www.samsunlife.net/samsun-da-mucize/>(Erişim tarihi: 15.12.2019)

http://www.viewfinderpanoramas.org/Coverage%20map%20viewfinderpanoramas_org3.htm

<https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/>(Erişim tarihi: 15.12.2019)

Samsun Ayvacık Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi haritası
(www.resmigazete.gov.tr)

ÖZ GEÇMİŞ

İbrahim ÇELEBİ, 18 Mayıs 1989 yılında Samsun'un Bafra ilçesinde doğdu. 2006 yılında Bafra lisesinden mezun oldu. 2008-2013 yıllarında Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazımkarabekir Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Coğrafya Eğitimi Bölümünde lisan eğitimini aldı. 2013 yılında Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Bölümü'nde Tezli Yüksek Lisan eğitimine başladı.

Telefon: 0553 333 19 99

E-mail:abdulesad@gmail.com

